ZENO MILLEA

UNGARIA DUALISTĂ ŞI „PERICOLUL ROMÂNESC”

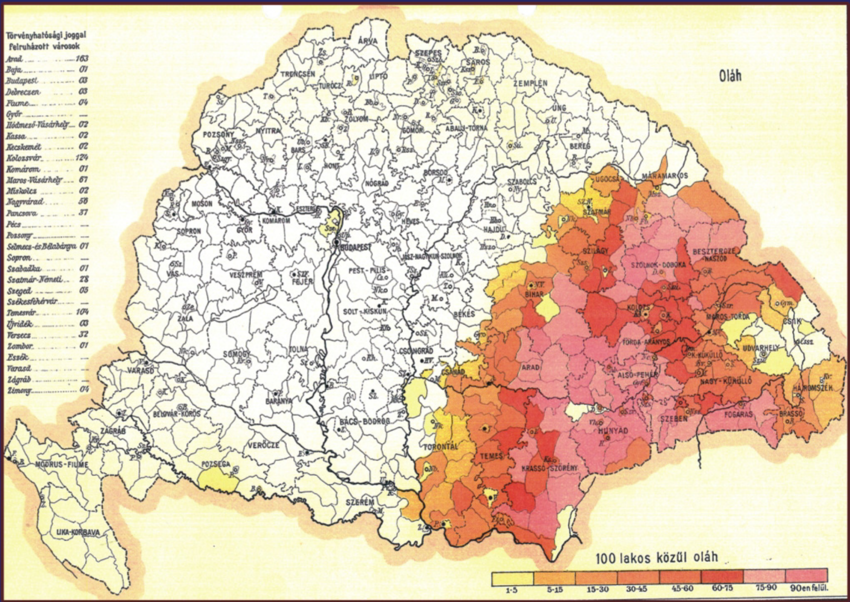

Reîntregirea

Zeno Millea

UNGARIA DUALISTĂ ŞI „PERICOLUL ROMÂNESC”

Zeno Millea

UNGARIA DUALISTĂ
ŞI
„PERICOLUL ROMÂNESC”

REÎNTREGIREA
ALBA IULIA - 2005

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MILLEA, ZENO
Ungaria dualistă şi "pericolul românesc" / Zeno Millea.-
Ed. a I-a, Alba Iulia: Reîntregirea, 2005
Bibliogr. - Index
ISBN 973-7879-18-x

94(436+439:498.4)
94(498.4)

Cuvânt înainte

UNGARIA DUALISTĂ ŞI ”PERICOLUL ROMÂNESC” este un volum de publicistică ce cuprinde ciclul de articole apărut în săptămânalul Timpul - 7 zile în România şi în lume, în perioada octombrie 2004 - aprilie 2005, sub titlul ”Strict Confidenţial”.

Ce fel de ”pericol românesc”? Cel despre care avertiza (propunând şi măsuri de contracarare), în 1907, un înalt funcţionar al Ministerului Regal Maghiar de Interne - Huszár Antal - într-o carte de ”uz strict confidenţial”, intitulată, ”Magyarországi Románok” (Românii din Ungaria).

De ce am considerat interesant (sau chiar de actualitate) subiectul? Din varii motive, ce ţin de realităţile perioadei evocate – dar şi de reflectarea acestora în prezent, realităţi pe care lectura cărţii le va supune aprecierii şi judecăţii cititorilor.

Un singur motiv îl putem împărtăşi de pe acum. Cartea lui Huszár, de uz confidenţial fiind, reprezintă o analiză - chiar dacă cinică - surprinzător de obiectivă a chestiunii în discuţie (făcută de pe poziţia de apărător al intereselor ”statului naţional unitar” maghiar – evident) şi, ca atare, perfect neutră în ceea ce priveşte partea adversă privită în ansamblul ei: românii din Ungaria dualistă (şi nu numai). Nu numai, pentru că exegeza respectivă cuprinde, in realitate, toată perioada dintre 1700 şi 1907.

Aşa stând lucrurile, cei ce patronează false competiţii, cei ce-şi arogă merite exagerate, cei ce-şi revendică primatul sau chiar emit pretenţii de monopol vor avea în faţă, poate pentru prima oară, o oglindă fidelă a realităţii: Huszár Antal nu vorbeşte nici de pericol uniat - nici de pericol ortodox, ci, invariabil şi exclusiv, despre un ”pericol românesc”! Reprezentat de deşteptarea naţională a românilor ardeleni - pe care au realizat-o nu nişte instituţii, ci nişte oameni, indiferent de confesiune (sau chiar în pofida acesteia!), o mână de oameni luminaţi, fiecare cu sursa lui, care au reuşit nu numai deşteptarea, ci şi instituţionalizarea ei şi vectorizarea spre ceea ce, în formularea autorului maghiar, a devenit, la începutul secolului XX, ”pericolul românesc”.

Cât priveşte actualitatea chestiunii, ea se referă nu la condiții sau realități superpozabile, ci la preluarea unor mijloace, a unui model, de către alții, astăzi, fără a avea, însă, nici unul din temeiurile care i-au motivat şi mobilizat, la vremea respectivă, pe românii din Ardeal.

Cartea de față îşi propune să înfățişeze, ca atare, o dublă ipostază a aceleiaşi ”grimase a istoriei” - care, atunci ca şi acum, încearcă să legitimeze, în numele aceluiaşi ascendent iluzoriu, eforturile de păstrare - respectiv redobândire a unui teritoriu străin: Ardealul.

Zeno Millea

În loc de prefață

Se spune că orice scriitor este un părinte denaturat care-şi abandonează progenitura imediat după naştere - preocupat exclusiv de zămislirea celei următoare.

Aşa o fi - nu mă pot pronunța, din mai multe motive. O dată, că nu mă consider scriitor. În al doilea rând, că nu ştiu dacă volumele pe care le-am publicat sunt nişte cărți. In al treilea rând, pentru că nici una din cele patru "cărți" care au văzut lumina tiparului n-a reprezentat rodul unui proiect sau a unei intenții prealabile, ci toate au fost rezultatu1 unor "bătălii în marş".

De obicei, volumele de publicistică ("culegeri de articole") sunt nişte alcătuiri postume, selecția aparținând - fireşte - altora, la fel şi criteriile de înmănunchiere.

Desigur, sunt şi excepții, dar şi în aceste cazuri - de regulă - autorul apelează la o selecție ulterioară, făcută din proprie inițiativă sau 1a sugestia editorului.

Nu mă încadrez în nici una din categoriile de mai sus (evident - mă refer la ultimul alineat!). Ceea ce am scris (şi am publicat) s-a născut - după cum spuneam - "din mers", fiind vorba de "cicluri" care, întâmplător sau nu, "s-au legat" (pe pagina destinată Ardealului - din săptămânalu1 Timpul-7 zi1e în România şi în lume).

Aşa stând lucruri1e, de orice - numai de abandonarea "odraslelor" nu pot fi acuzat. Ba dimpotrivă. Nu numai că am răsfoit ceea ce am scris - pentru a sublinia o anume continuitate, pentru a dezvolta fragmente, pentru a vâna confirmări, pentru a scoate în evidență corelații, complementarități, modificări conjuncturale, reveniri dictate de noi oportunități etc. sau pentru a apela, iterativ, la citate emblematice şi "nemuritoare" – dar am recitit în repetate rânduri cele patru volume (şi altele două - inedite, la propriu) pentru a încerca să-mi alung bănuiala că acestea n-ar fi altceva, în fond, decât un echivalent de "fişier".

De altfel, primul volum ("Istorie maghiaro-maghiară în citate") a fost – realmente - o istorie în citate (1989-1998) în care mi-am impus, deliberat, să mă rezum la a reproduce texte scrise sau rostite, declarații şi proclamații etc., în intenția de a nu influența percepția şi concluziile cititorului – el (volumul) încadrându-se, ca atare, în genul "enciclope-

dic" ("istorie în date", "cronologia perioadei…" etc.).

Asta fiind situaţia (şi confruntat cu nişte "adnotări" care mi-au demonstrat că, în cazul dat, necomentarea "la cald" poate "naşte monştri"!), m-am simţit obligat să reiau o bună parte din citatele respective (necomentate) şi să le analizez şi interpretez – corelate şi cu cele întâmplate pe parcurs în domeniul cu pricina – rezultând "ciclurile" la care m-am referit.

Aşa stând lucrurile, cele patru volume ale mele sunt atât de intim şi organic legate între ele încât, oricând, ar putea fi reunite într-o "carte a cărţilor". Fireşte, unitatea la care mă refer are şi nişte efecte colaterale negative: repetarea inevitabilă (şi, poate, agasantă) a unor date, citate, idei etc.

Pe de altă parte, "repetarea" incriminată este şi rezultatul "repetărilor" întâlnite în domeniul de care mă ocup, a nesfârşitelor reluări şi reveniri la care apelează exegeţii domeniului respectiv (cei aflaţi de cealaltă parte a baricadei – fireşte!).

Şi, în fine, mai amintesc şi de "reconectările" pe care le presupune, obligator, orice "ciclu" ce apare în condiţiile unei publicaţii cu apariţie săptămânală (reconectări ce nu pot fi realizate decât apelând tot la repetări).

Desigur, reconectările cu pricina asigură o fluenţă şi coerenţă a materialului – în condiţiile arătate mai sus, dar încarcă inutil acelaşi material în cazul în care s-a apelat la agregarea lui într-un volum.

De ce toate consideraţiile de mai sus? Nu neapărat pentru a justifica nişte scăderi inerente (aproape) oricăror volume de publicistică, unde – în lipsa acestui "balast" – editorul face, în fond, acelaşi lucru, dacă nu prin texte intercalate, măcar printr-un studiu introductiv şi printr-o "notă finală".

Atunci despre ce este vorba? Nu numai (sau neapărat) de sastisirea cititorilor, ci (în primul rând) de faptul că cel care s-a săturat sunt eu.

M-am săturat să mă tot repet!

M-am săturat de sentimentul că strig în pustiu!

M-am săturat să tot adun "picăturile" şi să le transform dacă nu într-un "ocean" – măcar într-o "băltuţă"!

M-am săturat să fiu citit sau ascultat doar de cei din generaţia mea!

Într-un cuvânt: m-am săturat de postura de Don Quijotte (sau, poate mai bine spus, de cei care chiar cred că mă lupt cu nişte “mori de vânt”)!

Culmea: chiar şi cei de care mă ocup, de ani de zile, văd în mine un personaj demn de pana lui Cervantes!

De unde ştiu? Păi, direct de la sursă!

Cum aşa? Simplu – mi-am tradus de pomană în româneşte replica trimisă la Erdélyi Napló!

Cum de au publicat-o (şi încă imediat)? Presupun că din următoarele motive:

- sunt, indubitabil, nişte”uriember”-i!;
- a fost vorba, mai mult decât probabil, de o premieră în materie;
- s-ar părea că şi eu sunt un “uriember” (gentleman);
- limba maghiară deschide toate uşile (chiar şi pe cele “civice”!);
- cei de la Erdélyi Napló s-or fi săturat şi ei de aceleaşi personaje care le scriu, sistematic, la rubrica “Postabontás” (deschiderea corespondentei).

Bine-bine, dar cum stăm cu…?

În loc de orice răspuns, să traduc nota redacției:

“Stimate dle Zeno! (cu aceeaşi stimă vă atrag atenția că numele meu de familie este Millea! - n.m.)

Judecând după scrisoarea scrisă în limba maghiară putem presupune că sunteți familiarizat cu sfera culturii şi istoriei maghiare, ceea ce rezultă, de altfel, şi din articolele dumneavoastră publicate în revista Timpul. Pentru Rokaly Jozsef şi pentru mulți alți unguri de aceea par stranii scrierile dumneavoastră – pentru că analizează trecutul maghiarimii după alte criterii decât cele ale istoriografiei ştiințifice. Noi, ungurii, inclusiv cei ce redactează revista Erdélyi Napló, n-am scris niciodată că Ardealul aparține doar ungurilor, că aici, din vremuri străvechi, au trăit numai unguri. Luptăm doar pentru acele drepturi pe care cei ce gândesc ca dumneavoastră ni le contestă în mod sistematic. Iată cât de simplă este toată chestiunea. În ultimii ani, în presa românească s-a făcut simțită o oareşcare modificare pozitivă în ceea ce priveşte judecarea maghiarilor. O parte a presei antimaghiare a conştientizat faptul că retorica naționalistă nu duce nicăieri. Exemplul acesteia ar putea fi urmat şi de către alții.”

Chestiunea este, într-adevăr, foarte simplă:

- singurele "criterii ştiinţifice" în baza cărora se poate discuta trecutul Ardealului sunt cele ale istoriografiei maghiare!
- Ardealul nu aparţine exclusiv ungurilor, iar pe teritoriul acestuia au mai trăit şi alte popoare!
- retorica naţionalistă" – care pune la îndoială "postulatele" de mai sus – nu are nici o finalitate, ceea ce alţii mai deştepţi ca mine au înţeles deja!
- ar fi cazul să înţeleg şi eu acest lucru – şi să mă las păgubaş!

Comentariile şi concluziile le las pe seama cititorilor.

Oricum, apreciez faptul că tonul este, totuşi, cu totul altul decât cel al dlui Rokaly.

Mă şi bate gândul să-mi scriu de aici încolo pagina în limba maghiară!

Ca să scap şi eu măcar de "diletantul maghiarofag"!

Păi, în aceste condiţii să nu te saturi, să nu-ţi piară cheful şi motivaţia de-a mai scrie?

Ce-i de făcut? Să mă refugiez şi eu în Biblioteca Academiei?

Deşi m-am săturat să mă tot repet, mă voi întoarce, totuşi, la citatul din Dante: "Lasciate ogni speranze"!!! Şi dacă mă voi refugia undeva, am s-o fac exact în istoriografia maghiară, "singura sursă ştiinţifică ce poate intra în discuţie" şi pe care n-o vor putea contesta nici dl Rokaly – şi nici cei ce i-au găzduit (activ) articolul.

Pentru început, orientativ, o copie de pe coperta interioară a unei cărţi "de uz strict confidenţial":

A

MAGYARORSZÁGI ROMÁNOK.

BIZALMAS HASZNÁLATRA.

MUNKATÁRSAK KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL
IRTA
HUSZÁR ANTAL
M. KIR. BELÜGYMINISZTERI FORDITÓ.

(JELEN MŰNEK BÁRMILYEN FORMÁBAN VALÓ NYILVÁNOSSÁGRA HOZATALÁT ILLETŐLEG
A SZERZŐI JOG FENTARTATIK)

BUDAPEST, 1907
NYOMATOTT A MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMI NYOMDÁBAN.
(1063)

În traducere românească:
Românii din Ungaria
- pentru uz strict confidențial -
Huszár Antal (şi colab.)
Traducător al Ministerului de Interne
Budapesta, 1907
Tipărită în Tipografia Regală Maghiară

P.S. Adnotările nu-mi aparțin!

Demers şi argumente

De ce mă ocup de volumul de “uz strict confidențial”, intitulat “Românii din Ungaria”?

O dată, pentru că în “istoriografia ştiinţifică maghiară” se susțin următoarele:

- Ardealul a fost, din cele mai vechi timpuri, patria toleranței, a multiculturalismului şi a democrației;
- în acest sens, el a constituit un exemplu şi un model pentru întreaga Europă;
- egalitatea deplină a popoarelor care au conviețuit în Ardeal s-a manifestat şi pe tărâm confesional, încă din 1586 legiferându-se egala îndrituire a tuturor confesiunilor – din toate punctele de vedere.

Ceea ce este adevărat, numai că se eludează un singur “amănunt”: toate cele de mai sus se refereau exclusiv la națiunile componente ale aşa numitei Unio Trium Nationum (UTN) – unguri, saşi şi secui, cu excluderea totală (şi în toate privințele) a elementului românesc autohton şi majoritar. Element de două (sau de trei) ori mai numeros decât toate celelalte luate laolaltă, căruia nu i s-a recunoscut statutul de națiune – UTN fiind constituit exact împotriva românilor – aceştia “bucurându-se” doar de statutul de tolerați!!! Aceeaşi situație regăsindu-se şi pe plan confesional – până târziu – primele recunoaşteri (efective!) datând din secolul al 19-lea, şi acelea acordate de către austrieci!!!

În al doilea rând, pentru că se aud voci (inclusiv cea a lui Molnár Gusztáv) care susțin că “ungurii de astăzi ar trebui să învețe din tradițiile autonomiste ale românilor ardeleni”.

Aici doar atât că noi, românii, pe vremea când Partidul Național Român (PNR) avea ca prim obiectiv autonomia Ardealului (sfârşitul secolului 19), eram:

- autohtoni – şi nu venetici;
- majoritari – şi nu minoritari;
- prigoniți efectiv – şi nu cu toate libertățile şi drepturile asigurate conform unor norme internaționale, sau chiar peste acestea.

În al treilea rând, pentru că se susține – inclusiv în paginile săp-

tămânalului Erdélyi Napló – că românii ardeleni se bucurau, în prag de secol 20, de aceleaşi drepturi şi posibilităţi de afirmare şi realizare ca şi ungurii (sau saşii şi secuii – bineînţeles)!

Am amintit, în acest sens (în repetate rânduri), despre “memorandişti”, despre “Legile lui Apponyi”, despre “Legea pentru maghiarizarea numelor de familie româneşti (Telkes)” şi aşa mai departe. A sosit vremea ca cei de la “Erdélyi Napló” (şi nu numai) să afle realitatea, nu de la mine (“diletantul”), nu din surse româneşti (“care sunt subordonate unor interese politice”), ci din “singura sursă ştiinţifică”: istoriografia maghiară oficială (şi încă “de uz confidenţial”!).

Cum am ajuns în posesia cărţii “Românii din Ungaria”, carte “de uz strict confidenţial”?

Mă priveşte!

Iată prefaţa autorului (Huszár Antal – traducător-şef al Ministerului de Interne din Ungaria anului 1907):

“Având în vedere acţiunile din ultima vreme ale românilor din Ungaria îndreptate împotriva caracterului naţional unitar al statului maghiar şi tendinţele lor politice neloiale ce urmăresc transformarea Ungariei într-o alcătuire federativă multinaţională şi poliglotă – obiectiv pentru atingerea căruia şi-au transformat toate instituţiile confesionale, şcolare, culturale şi economico-financiare în factori de presiune ultranaţionalistă şi de instigare la ură împotriva statului, naţiunii şi limbii maghiare – am considerat necesar ca în cadrul prezentei lucrări, folosind surse de maximă încredere, să fac cunoscute organizarea, spiritul, orientarea şi sfera de activitate a tuturor instituţiilor şi organizaţiilor (inclusiv politice) ale românilor din ţară, precum şi raportarea acestora faţă de statul maghiar.

Necesitatea demersului meu este sporită şi de faptul că, în ultima vreme, s-au înmulţit ca ciupercile fel de fel de studii cu privire la mişcările şi organizaţiile românilor – studii ce nu au o bază ştiinţifică şi în care zburdă empirismul şi diletantismul, care n-au făcut altceva decât să crească confuzia într-un domeniu în care opinia publică maghiară este oricum suficient de dezorientată şi să dea – prin superficialitatea şi inadecvarea abordării – noi arme în mâinile fruntaşilor români. Pe care aceştia le-au şi folosit, cu succes, întru consolidarea instituţiilor lor şi transformarea acestora în factori politici antimaghiari – ce aten-

tează la siguranța statului național maghiar.

Având în vedere orientarea ultranaționalistă ce caracterizează toate instituțiile şi organizațiile româneşti din Ungaria şi obiectivele antimaghiare pe care – mai mult sau mai puțin fățiş – şi le propun, consider – şi asta m-a determinat să scriu prezenta carte – că singura soluție de contracarare ar fi ca aceste instituții şi organizații ce atentează la siguranța şi integritatea țării să treacă sub cel mai strict control al statului maghiar şi, pe de altă parte, să se creeze un cadru legislativ care să-i oblige pe români să asimileze concepția maghiară despre statul național.

Realizarea acestor obiective de către onoratul guvern ar fi în mare măsură înlesnită dacă ar binevoi să țină cont de conținutul prezentei lucrări care însumează toate datele referitoare la ultranaționalismul românesc, toate observațiile asupra caracterului profund antimaghiar şi antistatal al acestuia şi toate propunerile de contracarare pe care – în baza unei îndelungate experiențe în domeniul respectiv – mi-am permis, cu profund respect, să le sugerez.

Totodată, țin să-mi exprim întreaga mea recunoştință Excelenței sale contelui Andrássy Gyula, ministrul regal maghiar de Interne, care – mânat de bogatele sale cunoştințe politice, de înaltul său patriotism şi cunoscând în profunzime pericolul românesc – mi-a înlesnit editarea acestei lucrări de uz confidențial.” (Autorul)

Este destul de promițătoare prefața pe care am tradus-o?

Reflectă aceasta “toleranța”, “multiculturalismul” şi “democrația” care domneau, la acea vreme, în Ardealul abuziv încorporat în Ungaria (dualistă) la 1867?

Este vorba, fără nici un dubiu, despre o lucrare comandată?

Mai este cazul să perseverez în demersul meu de traducător?

Fireşte, primele trei întrebări sunt pur retorice, cea de-a patra însă ar putea să pară a nu fi. Eroare! Cum să nu-mi continui demersul, atunci când toată punerea în scenă este viciată, când însuşi raportul cauză-efect este inversat?

Nu antimaghiarismul a declanşat antiromânismul – ci invers!

Nu “tendințele autonomiste” au dus la represalii – ci invers!

Aşa zisul ultranaționalism al românilor a fost nu cauză – ci efect!!!

Nemaivorbind de faptul că tot ceea ce dobândiseră românii în

materie de drepturi şi recunoaştere se datora fostei stăpâniri austriece – cea de dinainte de 1868 – şi nu celei maghiare de după, şi cu atât mai puţin celei de pe vremea lui Unio Trium Nationum, când multiculturalismul şi democraţia erau apanajul respectivelor naţiuni (unguri, saşi şi secui), iar "toleranţa" raportată la românii autohtoni şi majoritari s-a materializat în statutul de TOLERAŢI al acestora!

Şi dacă toate cele de mai sus rezultă – explicit sau implicit – din volumul "de uz strict confidenţial" al lui Huszár Antal, cum să mă opresc din traducerea lui?

Ca să fiu din nou acuzat că "analizez trecutul după alte criterii decât cele ale istoriografiei ştiinţifice"?

Care "istoriografie ştiinţifică" este numai cea maghiară?!

Să fim serioşi!

Să fim serioşi – mai ales că avem de-a face cu o carte "de uz strict confidenţial"! Ceea ce înseamnă nu doar că orice neavenit (mai ales român) n-are voie s-o răsfoiască – ci şi că se pot rosti acolo toate adevărurile neconvenabile. Ce fel de adevăruri neconvenabile (sau incomode)? De pildă, proporţia REALĂ (în 1900) a românilor în judeţele din Ardeal, proporţia REALĂ a analfabeţilor în rândurile românilor ardeleni, discrepanţa dintre cifrele ce apar în evidenţele bisericeşti faţă de cele laice în ceea ce priveşte numărul total al românilor din Ardeal, proporţia REALĂ dintre ortodocşi şi greco-catolici, data REALĂ la care aceste două Biserici româneşti au intrat, efectiv, în legalitate, autonomia ROMANO-CATOLICĂ de care se bucura, în realitate, Biserica Greco-Catolică, proporţia REALĂ dintre aşezămintele de învăţământ de sorginte ortodoxă şi (respectiv) greco-catolică, inexistenţa oricărui învăţământ DE STAT în limba română etc. şi – nu în ultimul rând – inadvertenţe şi omisiuni (cosmetizante!) chiar şi în aceste date de uz strict confidenţial!

Date în măsură să incomodeze (ca să folosesc un eufemism) nu numai pe cei de la Erdéyi Napló de pildă, ci şi (tot de pildă) pe cei care se bat în piept că au realizat singuri "deşteptarea naţională" sau "Marea Unire" din 1918.

Ca atare, indiferent din câte părţi se va deschide focul asupra mea, voi continua!

Românii din Ungaria dualistă: pondere şi statut

Desigur, soluția ideală ar fi o traducere integrală – la care nu pot apela, însă, din mai multe motive. O dată, că volumul de care mă ocup are aproape o mie de pagini. În al doilea rând, că nu am nici o acreditare în acest sens. În al treilea rând, că şi numai “observațiile” şi “propunerile” (de contracarare a “ultranaționalismului” şi “antimaghiarismului” românesc) prezente la sfârşitul fiecărui capitol – nemaivorbind de concluziile finale – ar fi în măsură, puse cap la cap, să ofere materialul necesar unei cărți de sine stătătoare (şi nu foarte mai subțiri).

Aşa stând lucrurile, voi fi nevoit să mă rezum la date punctuale, spicuiri şi, pe alocuri, la redări in extenso – acolo unde va fi cazul.

Să încep cu promisele “date incomode” pe care unele cercuri (nu numai maghiare!) ar dori să le ştie şi astăzi de “uz confidențial”. Citez din primul capitol al cărții lui Huszár (“A magyarországi románok” – “Românii din Ungaria”, Ed. Regală Maghiară, Budapesta, 1907):

“În Ungaria, după datele recensământului din 1900, există 2.799.479 de români, ceea ce reprezintă un procent de 14,5 din populația totală a țării. De la recensământul din 1880 numărul românilor a crescut cu 210.413 (8,12%), față de care ungurii au înregistrat o creştere de 18,8%, germanii de 7,3% iar slovacii de 6,4%.”

Aici se impune o mențiune: ungurii – şi la acea vreme – aveau cea mai scăzută natalitate din Europa (iar românii – una din cele mai mari). Aşa stând lucrurile, creşterea de 18,8 la sută (în 20 de ani) nu putea avea decât două explicații: fie măsluirea recensământului, fie deznaționalizarea (maghiarizarea) minorităților naționale. Tertium non datur!

De altfel, datele ce apar în alte surse – tot maghiare – confirmă cu prisosință cele de mai sus. De pildă, reputatul “Révai Nagy Lexikona” – ediția 1910 – în volumul 13 (Lovas-Mons), la pagina 200, dă următorul tabel:

anul	1840	1870	1880	1890	1900	1910
unguri	4807608	6163438	6404070	7357936	8651520	9944627
valahi	2202542	2469918	2403041	2589079	2798559	2948186

Dacă luăm de bune datele de mai sus, maghiarii din Ungaria, în 70 de ani (1840-1910), şi-au dublat, practic, numărul (iar românii au crescut cu aproximativ 700.000).

De unde această creştere, în condiţiile amintite??!

Cum poate, în "patria toleranţei şi democraţiei", în "raiul minorităţilor", populaţia majoritară (care, în realitate, era minoritară în 1840, pe întreg teritoriul aşa zisei Ungarii Mari – cu o populaţie totală de 11.274.676 – existând, după datele oficiale, doar 4.807.608 unguri!) să ajungă, în 70 de ani, la 9.944.627, atunci când cea de a doua etnie, cea românească (reprezentând 2.202.542 de suflete – jumătate cât populaţia maghiară din întregul "teritoriu milenar"!) creşte cu un procent nesemnificativ??!

Şi asta în condiţiile de dinamică demografică menţionate!!!

Să ne întoarcem, însă, la textul lui Huszár Antal:

"În ceea ce priveşte confesiunea, românii din Ungaria aparţin Bisericilor Greco-Catolică şi Ortodoxă. (De ce această ordine a enunţării nu ştiu, pentru că nimic din ceea ce va urma nu o îndreptăţeşte – n.m.)

Biserica Greco-Catolică Română din Ungaria are, începând cu 1853, o mitropolie cu sediul la Blaj ce cuprinde episcopiile de Blaj, Oradea, Lugoj şi Gherla, de care, conform datelor recensământului din 1900, aparţin 1.094.661 (1.253.414 – după statisticile bisericeşti) de enoriaşi grupaţi în 1525 parohii, în care desfăşoară o activitate confesională l831 de persoane.

Biserica Ortodoxă Română din Ungaria are, din 1864, o mitropolie AUTONOMĂ (s.m.) consfinţită prin lege – cu sediul la Sibiu – ce cuprinde Episcopiile de Sibiu, Arad şi Caransebeş, de care, conform datelor recensământului din 1900, aparţin 1.704.818 (1.776.120 – după statisticile Bisericeşti) de enoriaşi grupaţi în 1805 parohii, în care desfăşoară o activitate confesională 2027 de persoane. Averea totală a acestei Biserici se ridică la suma de 67.723.817 coroane.

Ca atare, în lumina statisticilor bisericeşti, numărul total al românilor din Ungaria se cifrează la 3.029.534 de suflete. (…)

Românii din Ungaria au următoarele instituţii de învăţământ în limba română:

a/. 5 teologii cu 5 seminarii, două greco-catolice (Blaj şi Gherla) şi trei ortodoxe (Sibiu, Arad şi Caransebeş);

b/. 6 şcoli normale (pedagogice) cu 6 "alumneum"-uri, trei greco-catolice (Blaj, Gherla, Oradea), trei ortodoxe (Sibiu, Arad, Caransebeş);

c/. 4 licee superioare, două greco-catolice (Blaj şi Beiuş), unul

ortodox (Braşov) şi unul întreţinut de Fundaţia foştilor grăniceri (Năsăud);

d/. un liceu inferior – cel ortodox din Brad;

e/. o şcoală reală – cea ortodoxă din Braşov;

f/. o şcoală superioară comercială – cea ortodoxă din Braşov;

g/. în ceea ce priveşte internatele şcolare de băieţi – 8 la număr – 3 sunt greco-catolice, patru ortodoxe, iar cel de al optulea este întreţinut din fondurile unor fundaţii româneşti;

h/. 5 şcoli de fete – cu 5 internate, două greco-catolice (Blaj şi Beiuş), două ortodoxe (Arad şi Lugoj), cea de a cincea întreţinută, la Sibiu, de către ASTRA;

i/. alte 4 şcoli inferioare de fete, întreţinute de către asociaţiile de femei ale românilor, la Abrud, Braşov, Sibiu şi Şimleul Silvaniei;

j/. o şcoală de menaj la Sibiu, subvenţionată de asociaţia locală a femeilor;

k/. 2952 de şcoli confesionale elementare, în care funcţionează 3102 învăţători, 1295 greco-catolice (1283 învăţători) şi 1657 ortodoxe – cu 1819 învăţători.

Românii din Ungaria mai au fonduri bursiere de ordinul milioanelor – provenind de la diverse fundaţii româneşti, dintre care cea mai importantă este Fundaţia Gojdu, care deţine, în prezent, o sumă de 6.493.055 coroane.

Românii din Ungaria au următoarele societăţi culturale:

a /. ASTRA, cu sediul la Sibiu, a cărei avere se ridică la 925.183 de coroane şi 76 filleri;

b/. Asociaţia Naţională Română din Arad, care dispune de un buget de 10.000 de coroane;

c/. Asociaţia Maramureşană de Educaţie Populară, cu o avere de 43.000 de coroane;

d/. Societatea Progresul, din Făgăraş;

e/. Societatea pentru Fondul Teatral Român din Ungaria – cu o avere de 381.154 coroane şi 94 filleri;

f/. Societatea Petru Maior – a studenţilor români din Budapesta;

g/. 23 asociaţii de femei;

h/. 71 societăţi de cant şi muzică;

i/. 30 cercuri de lectură (casine);

j/. 40 de publicaţii, 15 politice, 6 sociale, 8 religioase şi şcolare, 6

economico-financiare, 2 de literatură, 2 tehnice şi una de divertisment.

Românii din Ungaria, în ciuda numeroaselor instituții culturale de care dispun, sunt foarte înapoiați în domeniul cu pricina, ceea ce rezultă din faptul că dintre 1000 de români doar 144 ştiu să scrie şi să citească, atunci când cifra respectivă la unguri este de 537, la germani de 629, la slovaci de 527, la croați de 477, la sârbi de 319 iar la ruteni de 131.

Acest procent mare de analfabetism derivă din faptul că dintre copiii români doar 64% au frecventat o şcoală, atunci când acest procent la unguri este de 81,3, la germani de 89,3, la slovaci de 84,4, la sârbi de 77,6, la ruteni 61,1. Iar în ceea ce priveşte şcolile medii şi superioare, din 100.000 de români doar 151 frecventează şcoli medii şi 18 – şcoli superioare."

Cele reproduse confirmă cu prisosință ceea ce avansam în precedentul Capitol. Astfel:

• proporția (cât de cât) reală a românilor pe teritoriul Ardealului – cele trei milioane de români din Ungaria fiind, în imensa lor majoritate, locuitori ai acestuia;

• discrepanța dintre recensăminte şi datele bisericeşti – zece la sută din românii ardeleni neîndrăznind să-şi declare naționalitatea reală sau fiind trecuți abuziv printre unguri;

• predominanța ortodocşilor asupra greco-catolicilor, atât numeric – cât şi în ceea ce priveşte instituțiile confesionale şi (mai ales) cele de învățământ pe care le patronau şi întrețineau;

• inexistența, la acea dată, (1907!) a oricărei forme de învățământ DE STAT în limba română în Ungaria;

• autonomia, consfințită prin lege (1864) a Mitropoliei Ortodoxe Române, spre deosebire de cea Greco-Catolică (care, după cum vom vedea într-un viitor capitol, se afla "sub autonomia Bisericii Romano-Catolice"!);

• proporția reală a analfabeților în rândurile românilor ardeleni, pe care Huszár Antal încearcă s-o explice nu prin cauzele reale ale acesteia, ci prin refuzul sau abandonul şcolar (voi reveni).

De altfel, cifrele pe care le dă sus-numitul sunt neconcludente sau chiar contradictorii. De pildă: dacă 64 la sută din români au frecventat o anumită formă de şcoală (măcar elementară), de unde rezultă

proporția de (doar) 14 la sută de ştiutori de carte? Atunci când procentul de frecventare la unguri (81,3) generează un procent de 54 de ştiutori de carte?!

Oricum, interesant (şi "instructiv") este faptul că – până şi în 1907 – germanii din Ungaria îi depăşeau clar pe unguri, atât la alfabetizare (63%) cât şi la frecventarea şcolilor (90%). Fireşte, şi aici discordanța dintre frecventare şi alfabetizare este flagrantă şi mai greu de explicat.

Până una alta, trebuie remarcat faptul că, alături de români, singurii care au mai "beneficiat", din plin, de "toleranța" şi "democrația" ce caracterizau zona şi perioada evocată au fost rutenii!

Desigur, cât de reale sunt cifrele de "uz confidențial" este mai greu de stabilit – dar cât de măsluite erau, la vremea respectivă, datele oficiale date publicității (în comparație cu cele confidențiale) vom mai putea vedea şi în capitolul următor.

P.S. Harta alăturată este reprodusă din acelaşi volum 13 al "Révai Nagy Lexikona" (anexa VI a paginii 200) – ultimele trei nuanțe de roz de pe "scara" din dreapta-jos reprezentând: 60-75 la sută români (roz intens), 75-90% (roz pal) şi peste 90% - roz intermediar.

Sigura zonă compact "maghiară" este aproximativ ½ din Secuime (zona albă de la curbura Carpaților). În rest, majoritatea românească este covârşitoare.

De altfel, la pagina 201 se spune: "Începând cu Maramureşul întâlnim populația valahă, care ocupă nu numai întreg Ardealul (cu excepția zonei secuieşti), dar şi județele ungare limitrofe până la Satu Mare, Oradea şi Arad, întinzându-se până la Dunărea de Jos. Pe acest teritoriu găsim doar câteva insule ungureşti, în zonele Baia Mare, Şimleul Silvaniei, Huedin, Turda şi Trascău."

Iată, aşadar, că şi în literatura lexicografică maghiară a vremii se pot găsi neconcordanțe între statisticieni şi cartografi – şi încă flagrante!

Quod erat demonstrandum!!! (Cei ce mai cred că autodeterminarea românilor ardeleni din 1918 a fost "un cadou al marilor puteri învingătoare" – n-au decât să privească harta reprodusă!)

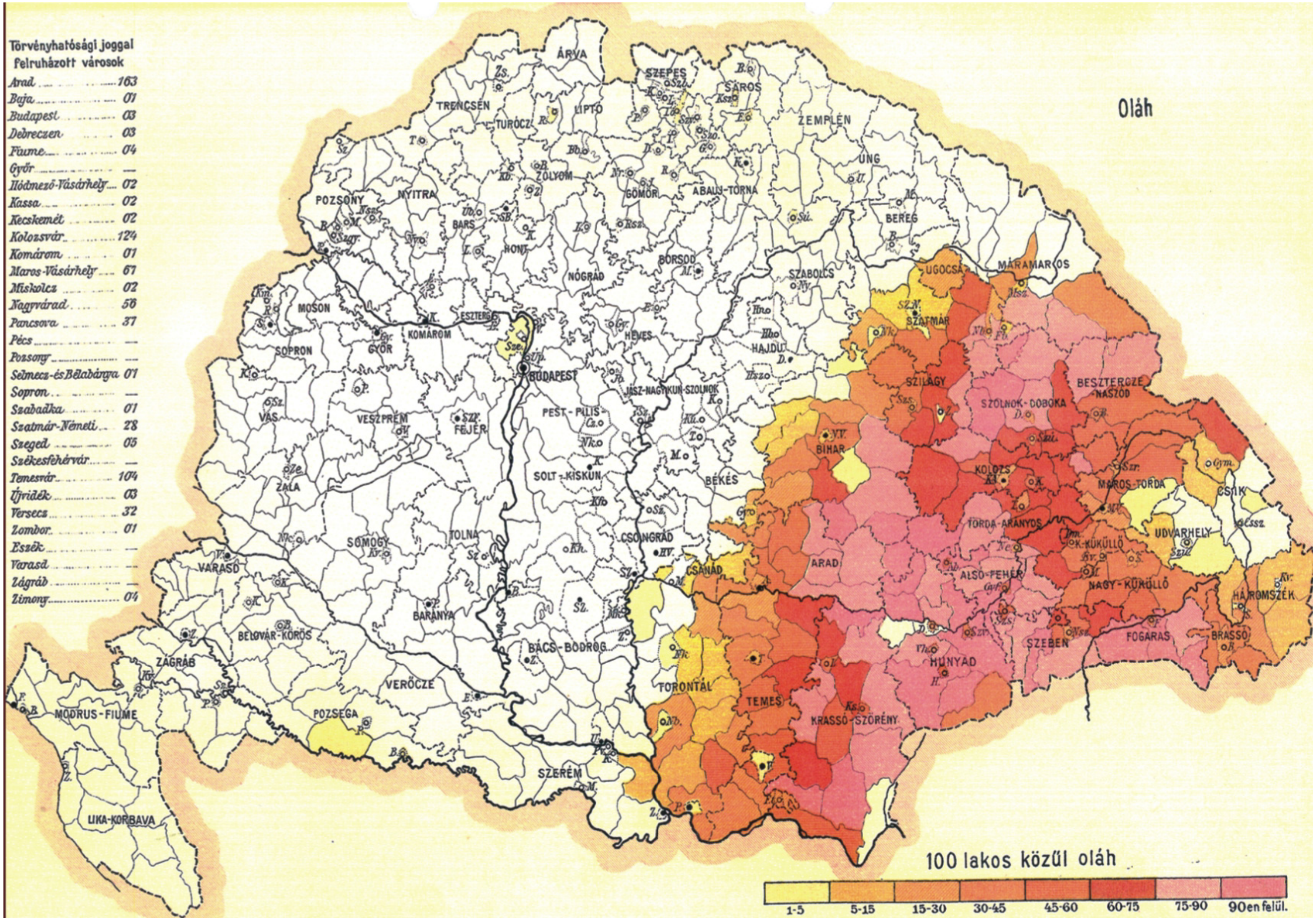
Oláh
Törvényhatósági joggal felruházott városok
Arad 163
Baja 01
Budapest 03
Debreczen 03
Fiume 04
Győr —
Hódmező-Vásárhely 02
Kassa 02
Kecskemét 02
Kolozsvár 124
Komárom 01
Maros-Vásárhely 67
Miskolcz 02
Nagyvárad 56
Pancsova 37
Pécs —
Pozsony —
Selmecz-és Bélabánya 01
Sopron —
Szabadka 01
Szatmár-Németi 28
Szeged 05
Székesfehérvár —
Temesvár 104
Újvidék 03
Versecz 32
Zombor 01
Eszék —
Varasd —
Zágráb —
Zimony 04
ÁRVA
TRENCSÉN
TURÓCZ
LIPTÓ
SZEPES
SÁROS
ZEMPLÉN
UNG
BEREG
MÁRAMAROS
POZSONY
NYITRA
BARS
HONT
ZÓLYOM
GÖMÖR
ABAUJ-TORNA
BORSOD
NÓGRÁD
HEVES
SZABOLCS
HAJDU
UGOCSA
SZATMÁR
SZILÁGY
SZOLNOK-DOBOKA
BESZTERCZE-NASZÓD
MOSON
KOMÁROM
ESZTERGOM
GYŐR
SOPRON
VAS
VESZPRÉM
FEJÉR
BUDAPEST
PEST-PILIS-SOLT-KISKUN
JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK
BÉKÉS
BIHAR
KOLOZS
MAROS-TORDA
CSIK
UDVARHELY
TORDA-ARANYOS
K.-KÜKÜLLŐ
NAGY-KÜKÜLLŐ
HÁROMSZÉK
ZALA
SOMOGY
TOLNA
CSONGRÁD
CSANÁD
ARAD
ALSÓ-FEHÉR
SZEBEN
FOGARAS
BRASSÓ
HUNYAD
VARASD
BELOVÁR-KŐRÖS
ZÁGRÁB
BARANYA
BÁCS-BODROG
TORONTÁL
TEMES
KRASSÓ-SZÖRÉNY
VERŐCZE
POZSEGA
SZERÉM
MODRUS-FIUME
LIKA-KORBAVA
100 lakos közűl oláh
1-5
5-15
15-30
30-45
45-60
60-75
75-90
90en felül.

Raportul români-unguri în Ardeal

De ce am insistat, în capitolul precedent, asupra faptului că românii erau net majoritari în Ardeal (şi covârşitor majoritari – în raport cu ungurii)?

Pentru că sistematic se susţine că în 1918 raportul români-unguri în Ardeal ar fi fost de unu la unu, sau chiar favorabil ungurilor. Şi că preponderenţa de astăzi (80 la sută) ar fi datorată ba asimilării, alungării sau chiar exterminării maghiarilor, ba colonizărilor masive şi succesive de români de pe alte meleaguri.

Cât de mincinoase sunt afirmaţiile de mai sus rezultă, fără echivoc, din harta reprodusă în capitolul precedent şi mai ales din comentariile cartografilor respectivi care vorbesc de o singură zonă compactă – cea secuiască (şi aceea reprezentând cel mult jumătate din actualele judeţe Mureş, Harghita şi Covasna) şi – în rest – doar de 5 (cinci) insule maghiare mai semnificative pe teritoriul Ardealului.

Iar dacă mai punem la socoteală faptul că secuii sunt rămăşiţe ale hunilor şi avarilor, atunci numărul ungurilor autentici apare ca şi mai neimportant pe teritoriul respectiv – mai ales în raport cu românii.

Să vedem, însă, ce se scrie în capitolul II al cărţii “de uz strict confidenţial” de care ne ocupăm:

“După datele recensământului din 1900 în Ungaria trăiesc 2.799.479 de români (3.029.534 – conform statisticilor bisericeşti).

Proporţia românilor la nivel de ţară este reflectată în tabelele statistice de mai jos – defalcate pe judeţe.

După aceste tabele, românii deţin majoritatea absolută în următoarele judeţe:

1/. Făgăraş – 90,2 la sută;
2/. Hunedoara – 84,7 la sută;
3/. Alba – 78,8 la sută;
4/. Solnoc-Dăbâca – 76,3 la sută;
5/. Caraş-Severin – 74,2 la sută;
6/. Turda-Arieş – 72,6 la sută;
7/. Bistriţa-Năsăud – 69,2 la sută;
8/. Cluj – 68,6 la sută;
9/. Sibiu – 66 la sută;
10/. Arad – 65 la sută;

11/. Sălaj – 60,6 la sută;

12/. Târnava Mică – 50,8 la sută."

Reamintesc că procentele respective se referă la populația integrală a județelor enumerate (şi nu la proporția români-maghiari).

Să vedem, însă, care era situația în ceea ce priveşte raportul români – maghiari. (Voi folosi, pentru numărul – cât de cât – real al românilor, cifrele bisericeşti /menționate numai în cazul românilor/, care sunt, la fiecare județ, mai mari decât cele laice – cu precădere în județele cu predominanță maghiară.)

Pentru început – județele în care românii dețineau majoritatea absolută (reproduc din tabelele aflate la paginile 10-23):

- Făgăraş: - români 84.070 (83.445 – după recensământ);
  - unguri 5.159
- Hunedoara: - români 259.466 (257.013 – după recens.);
  - unguri 32.316
- Alba: - români 167.421 (166.099 – după recens.)
  - unguri 36.360
- Solnoc-Dăbâca: - români 183.569 (180.309 – după recens.);
  - unguri 47.212
- Caraş-Severin: - români 330.737 (328.371 – după recens.);
  - unguri 21.439
- Turda-Arieş: - români 118.750 (116.833 – după recens.);
  - unguri 40.806
- Bistrița-Năsăud: - români 82.256 (82.256 – după recens.);
  - unguri 8.475
- Cluj: - români 141.538 (140.229 – după recens.);
  - unguri 54.781
- Sibiu: - români 109.430 (108.413 – după recens.);
  - unguri 8.084
- Arad: - români 218.197 (214.250 – după recens.);
  - unguri 71.894
- Sălaj: - români 128.446 (125.451 – după recens.);
  - unguri 76.482
- Târnava Mică: - români 57.972 (55.276 – după recens.)
  - unguri 32.491

Asta era situația – de această dată în cifre şi cu referire doar la români şi unguri. Înainte de a calcula procente, să vedem şi județele restante – cele în care românii nu dețineau majoritatea absolută (sau, în câteva cazuri, nici pe cea relativă):

1/. Timiş:	- români 165.143 (162.756 – după rec.)
	- unguri 36.894
2/. Bihor:	- români 251.174 (236.114 – după rec.)
	- unguri 280.220
3/. Satu Mare:	- români 153.378 (117.856 – după rec.)
	- unguri 209.935
4/. Maramureş:	- români 77.284 (74.978 – după rec.)
	- unguri 42.400
5/. Braşov:	- români 34.976 (33.886 – după rec.)
	- unguri 31.191
6/. Târnava Mare:	- români 66.609 (61.779 – după rec.)
	- unguri 17.139
7/. Mureş-Turda:	- români 71.111 (65.538 – după rec.)
	- secui 103.105
8/. Ciuc:	- români 21.269 (15.936 – după rec.)
	- secui 110.963
9/. Odorhei:	- români 5.488 (2.928 – după rec.)
	- secui 112.607
10/. Trei Scaune:	- români 27.226 (19.439 – după rec.)
	- secui 116.755

Avem, de această dată, situația completă pe întreg teritoriul în discuție:

Ardeal + Partium (câteva județe ungare limitrofe graniței apusene a fostului principat) – practic, teritoriul pe care românii şi-au exercitat, în 1918, dreptul la autodeterminare (gest consfințit prin Tratatul de la Trianon).

De ce i-am trecut separat pe secui? Din următoarele motive:

- pentru că nu sunt unguri;
- pentru că ei înşişi îşi revendică descendența huno-avară (geme Internetul – ba chiar şi presa scrisă - de declarații în acest sens!);
- pentru că au fost prezenți în Pannonia pe vremea descălecatului arpadian din 896;

• pentru că au fost colonizați ulterior (în jur de 1200) pe actualul amplasament – pe post de grăniceri;

• pentru că secole în şir s-au considerat națiune aparte, fapt consfințit, fără drept de apel, de către existența lui “Unio Trium Nationum” (unguri,saşi şi secui);

• pentru că au avut numeroase conflicte armate cu ungurii, pe parcursul cărora s-au aliat până şi cu românii;

• pentru că au acceptat să fie considerați unguri – din motive lesne de priceput – abia după Trianon!

Acestea fiind spuse, să începem numărătoarea:

• total români, la 1900, în Ardeal – 2.755.510

• total unguri, la 1900, în Ardeal – 1.053.281

• total secui, la 1900, în Ardeal - 443.430

Şi, treacă de la noi:

• total unguri + secui, la aceeaşi dată, - 1.496.711

Deci, fără comasarea unguri-secui (cum e şi corect, de fapt), proporția români - unguri, conform datelor “de uz strict confidențial” din 1900, a fost, practic, de trei la unu!

Iar cu comasare, proporția (raportată, deci, la unguri + secui) a fost de doi la unu!

Mai este ceva de discutat?

Mai poate cineva vorbi de “rapt teritorial”?

Mai poate cineva vorbi de “teritoriu ocupat”?

Mai poate cineva vorbi de un “cadou făcut românilor de către marile puteri învingătoare în primul război mondial”?

Mai poate cineva vorbi de “pedepsirea învinşilor”?

Mai poate cineva califica Trianonul drept DIKTAT??!

P.S. Nemaivorbind de faptul că prea mare încredere nu am nici în respectivele date “strict confidențiale”. Pe de altă parte, din 1900 până 1918 structura demografică din Ardeal s-a mai modificat – şi nu în favoarea "majoritarilor”! La acea vreme (încă) românii aduceau pe lume atâția copii – “câți dădea Dumnezeu”! Inclusiv intelectualii! Vrea cineva un exemplu? Nimic mai simplu: bunica mea, Lucreția Millea, soție de notar cu dreptul făcut la Budapesta, a născut 11 copii – din care au rămas în viață (şi au întemeiat familii) şapte!

P.P.S. Unde sunt ceilalți 250.000 (până la trei milioane) de români? În Ungaria, în județele (limitrofe) Ugocsa, Békés etc., pe care nu le-am mai luat în calcul – ştiut fiind că acestea au fost atribuite Ungariei la Trianon.

Ce s-a întâmplat cu aceşti 250.000 de români? Consecutiv "discriminării pozitive" de care "s-au bucurat" sunt pe cale de dispariție, din ei mai supraviețuind – cu numele (de familie!) maghiarizat, abia mai rupând-o pe româneşte şi având un singur liceu românesc" în care singura materie predată în limba română este…limba română – vreo 10-15 mii!!!

Uniaţia: beneficii şi beneficiari

Poate n-am fost destul de explicit în capitolul precedent.

Pentru cei mai puţin avizaţi (nemaivorbind de cei cu "memorie selectivă") mă văd nevoit să repet nişte date elementare de istorie. Ardealul a fost alipit abuziv Ungariei (dualiste) în 1867, până atunci fiind o entitate statală autonomă. Astfel:

- voievodat autonom – sub suzeranitate maghiară (relaţie feudală la ordinea zilei în evul mediu, care nu trebuie confundată cu apartenenţa efectivă) – până în 1526;
- principat autonom – sub suzeranitate otomană (Ungaria devenind paşalâc, pentru peste 150 de ani) – până în 1688;
- provincie aulică, în cadrul Imperiului Habsburgic, până în 1867.

Aşa stând lucrurile – iar în 1918 Monarhia Austro-Ungară destrămându-se – în discuţie putea fi (şi era!), în ceea ce ne priveşte, doar prezentul şi viitorul Ardealului, eliberat de sub protecţia umbrelei chezaro-crăieşti (care a făcut posibilă încorporarea acestuia în Ungaria şi menţinerea apartenenţei timp de 51 de ani). Autodeterminarea românilor (Alba Iulia, 1 Decembrie 1918) s-a făcut, ca atare, în raport de teritoriul Ardealului – şi nu de cel al Ungariei!

De, altfel, chiar şi în perioada austro-ungară, în sursele maghiare oficiale (vezi Révai Nagy Lexikona, ediţia 1910-1916, volumul 13, pagina 225, capitolul "Cimer és lobogó") se vorbea de "Ungaria propriu-zisă (cea actuală!) şi "ţările asociate Coroanei Maghiare" – printre ele şi Ardealul – existând atât steme cât şi drapele diferite, separat pentru Ungaria (propriu-zisă) şi separat pentru "ţările asociate"!!!

Asta fiind situaţia, respectiva alcătuire n-a fost, la urma urmei, nici în respectivii 51 de ani, decât un fel de prelungire, de reactivare a vechilor relaţii de tip feudal!

În aceste condiţii, a vorbi şi acţiona în numele unui aşa zis stat naţional maghiar era nu numai aberant, ci şi ridicol!

Am ţinut să fac precizările de mai sus, pentru ca cei mai puţin familiarizaţi cu realităţile istorice ale locului (şi perioadei) să poată percepe (şi înţelege) în cunoştinţă de cauză conţinutul şi mesajul cărţii lui Huszár Antal şi să le poată evalua în contextul lor real - cel al unui caz de patologie istorică!

Cu speranţa că am limpezit, din surse ştiinţifice maghiare, ches-

tiunea cu îndreptăţirea românilor – şi numai a lor – la autodeterminare în Ardeal, să trecem la un alt subiect controversat (mistificat, denaturat, exploatat etc.): uniatismul.

Ce-a reprezentat uniatismul?

Pentru Vatican – un act de prozelitism.

Pentru Curtea de la Viena – un mijloc de a întări "Imperiul Apostolic" (catolic) al Habsburgilor, prin:

- crearea unei contraponderi la majoritatea reformată din rândurile maghiarilor ardeleni;
- subordonarea (şi) confesională a românilor ardeleni;
- sporirea "unităţii catolice" a respectivului imperiu.

Pentru Ungaria (viitoare – cea râvnită la 1848 şi realizată, în bună măsură, prin "înţelegerea dualistă" de la 1867) – o capcană de deznaţionalizare a românilor prin întreruperea legăturilor acestora cu conaţionalii lor de peste Carpaţi, ştiut fiind că acestea (legăturile) se menţineau, cu precădere, pe filieră confesională.

Pentru românii ardeleni – în speţă acea parte a clerului ortodox care a acceptat (în condiţiile cunoscute) unirea cu Roma:

- un mijloc de a scăpa de corvezi, dijme, pedepse (inclusiv corporale!) şi de a beneficia de avantajele de care se bucurau slujitorii Bisericii Romano-Catolice;
- un întrezărit prilej, o posibilă perspectivă de a transforma o capcană a deznaţionalizării într-o tribună de emancipare naţională.

Şi dacă primul obiectiv a reprezentat regula, cel de-al doilea a constituit o excepţie, întrezărirea acestuia fiind meritul personal al unor individualităţi de excepţie, al unor personalităţi vizionare şi dăruite cu spirit de abnegaţie dus până la sacrificiu. Iar materializarea respectivului obiectiv de "deşteptare naţională" a fost, ca atare, opera unor reprezentanţi luminaţi ai neamului românesc – şi nu opera unei Biserici (Greco) Catolice subordonate Vaticanului, Curţii de la Viena şi primatului (maghiar) de la Esztergom!

Deşteptarea şi emanciparea naţională a românilor din Ardeal (şi nu numai!) s-a înfăptuit nu cu ajutorul Bisericii Catolice – ci în pofida acesteia şi a intenţiilor sale investite în hibridul uniat!!!

Şi în pofida intereselor Curţii de la Viena şi, mai apoi, ale Ungariei dualiste!!!

Iar cei care au înfăptuit-o au fost – pur şi simplu – românii. O mână de români luminaţi în "cuget şi simţiri" care, în ciuda unor inerente poticneli, au ştiut ce să caute în bibliotecile Vaticanului, au ştiut ce să scrie şi să răspândească, au ştiut ce şi cum să facă pentru a cârmi corabia românismului printre nenumăratele obstacole, au ştiut când şi cum să-şi asume iniţiative, gesturi şi acte istorice.

Şi toate acestea au fost făcute în virtutea unei singure credinţe: cea în sacrele şi inalienabilele drepturi ale neamului românesc. Pe care nişte ortodocşi – travestiţi conjunctural şi tactic în catolici – le-au fundamentat ştiinţific, juridic şi istoric, profitând de prilejul ce li s-a oferit din cu totul alte motive şi cu o totul altă finalitate vizată.

Şi, odată flacăra aprinsă, focul a fost întreţinut şi înteţit, în egală măsură, de toţi românii – indiferent de confesiune – realitate ce răzbate, fără echivoc, şi din cartea lui Huszár Antal. (Este suficient să numărăm, în acest sens, instituţiile de învăţământ – şi nu numai – aparţinătoare celor două culte şi, pe de altă parte, să observăm că nicăieri şi niciodată nu se face vreo deosebire între "ultranaţionalismul" uniat şi cel ortodox – nemaivorbind de vreo eventuală contrapunere. Se vorbeşte doar de "ultranaţionalismul" românilor ardeleni!)

Aşa stând lucrurile, cele de la care am pornit în elaborarea ultimei părţi a volumului meu "Secesiunea Ardealului" (Editura Carpatica, Cluj-Napoca, 2002) apar într-o lumină şi mai nefirească. Reproduc fragmentul:

"În seara zilei de 1 Decembrie 1995, la o oră târzie, «Viaţa Spirituală» ne-a oferit o emisiune dedicată, aparent, sărbătorii noastre naţionale şi semnificaţiei trecute şi prezente a acesteia. Aparent, pentru că, în mai multe rânduri, spiritul şi mesajul emisiunii a devenit atât de străin de tot ce putea să însemne unitate şi interes naţional, încât nu ne venea să ne credem ochilor şi urechilor. Drept care, n-am reuşit să reţinem decât trei secvenţe, altminteri cât se poate de edificatoare. Să încercăm să le redăm esenţa. S-a afirmat, la un moment dat, că Marea Unire din 1918 a fost excluziv opera Bisericii Greco-Catolice. După care, imediat, a urmat întrebarea: «Ce făcea în acest timp Biserica Ortodoxă?» Din cele ce au urmat, rezulta că nimic.

Următoarea secvenţă a fost susţinută de către doi reprezentanţi ai Bisericii Catolice Orientale de rit bizantin (fostă greco-catolică), care se lăudau că deja din 1853 o bulă papală conferea autoritate ecleziasti-

că Bisericii Unite cu Roma, exact în limitele granițelor ce vor fi stabilite, şi din punct de vedere politic şi administrativ, în 1920, la Trianon. (De parcă Vaticanul n-ar fi avut altă grijă decât să netezească drumul românilor ardeleni spre unirea cu Țara!?)

A treia secvență, cu care s-a şi încheiat emisiunea, după menționarea faptului că prima catedrală ortodoxă din Ardeal (construită abia după Marea Unire) a fost ctitoria mitropolitului Bălan, ne arăta, insistent şi din diferite unghiuri, nu catedrala clujeană cu pricina, ci biserica romano-catolică «Szent Mihály» din aceeaşi localitate."

Ce rost aveau şi cui serveau cele reproduse mai sus?

Noi, ortodocşii, am început gâlceava?

Nemaivorbind, de pildă, de cartea lui Anton Moisin ("O gravă lovitură dată neamului românesc: calomnierea Bisericii Române Unite cu Roma" – Polsib SA, Sibiu, l996) în care Biserica Ortodoxă Română este acuzată de nu mai puțin de 12 trădări!

Cui prodest?!

Afirmam (în acelaşi volum al meu), într-un post-scriptum la capitolul XXXIV, următoarele:

"Pe parcursul a aproape 400 de pagini dl Moisin s-a străduit să desființeze Biserica Ortodoxă Română (BOR) şi să preamărească Biserica Română Unită (BRU), să demonstreze că BOR a capotat în toate momentele de cumpănă, de dificultate, trădând nu o dată, ci exact de 12 ori interesele românilor şi ale Bisericii, pe când BRU, dimpotrivă, a avut o conduită ireproşabilă, s-a dovedit a fi infailibilă în fața tuturor încercărilor, luptând şi sacrificându-se, tot de 12 ori, pentru interesele credinței şi ale neamului.

Foarte frumos! Un singur lucru nu pricepem: dacă (aşa cum se susține în tabăra uniaților) românii au fost creştinați de la Roma, dacă în primul mileniu aceiaşi români au fost creştini catolici, dacă timp de aproape 1000 de ani Biserica Română a fost catolică şi a depins de Roma, atunci cine a trădat? Cine a acceptat bizantinizarea Bisericii (catolice!)? Biserica Ortodoxă (care nu exista!)? Sau infailibila Biserică Catolică şi neprihăniții ei conducători??!"

Şi dacă punem problema în felul acesta, de ce n-am accepta şi reciproca?

Cine au fost cei care, prin unirea cu Roma, au demarat procesul de deşteptare națională? Nu ortodocşii??!

Autonomia romano-catolică a Bisericii Unite

Şi dacă tot am citat, în capitolul precedent, din "Secesiunea Ardealului" ("Scenarii – geopolitice, confesionale, etnice şi transetnice – pre şi postdecembriste") – carte ce a stârnit proteste (ca să nu spun scandal) încă de la lansare – să încerc să lămuresc lucrurile: n-a fost în intenţia mea nici să contest, nici să denigrez şi cu atât mai puţin să condamn. Poate că am îngroşat anumite aprecieri, poate că n-am păstrat echilibrul cantitativ – trecând în goană peste "pozitivizarea negativităţii" şi insistând disproporţionat pe aspectele negative, dar a fost vorba de o replică, de un gest de apărare în faţa unui atac în care noi, ortodocşii, eram pur şi simplu puşi la zid şi desfiinţaţi. La urma urmei, n-am făcut altceva decât să răspund cu aceeaşi monedă, să demonstrez că şi noi putem aborda chestiunea de pe aceleaşi poziţii, în aceeaşi manieră şi cu egală îndreptăţire. Şi, de asemenea, să arăt că ambele demersuri sunt, în ceea ce ne priveşte pe noi, românii, la fel de contraproductive – singurii beneficiari fiind cei ce nu ne vor binele: cei ce, de fapt, induc deliberat şi instrumentează conflictul (falsul conflict) cu pricina!

Ceea ce nu înseamnă, desigur, că aş avea ceva de retractat, dar – dacă aş rescrie capitolele respective – cu siguranţă aş face-o, astăzi, altfel. Iar cartea lui Huszár Antal îmi oferă tocmai acest prilej.

Vorbeam, cu câteva capitole în urmă, printre altele, despre proporţia reală dintre ortodocşi şi greco-catolici (cu referire şi la instituţiile de învăţământ sau culturale patronate precum şi la "ultranaţionalismul" acestora), despre data reală la care cele două Biserici au intrat efectiv în legalitate, despre autonomia romano-catolică de care se bucura, în realitate, Biserica Greco-Catolică, despre dependenţa acesteia faţă de primatul romano-catolic de la Esztergom şi faţă de Curtea de la Viena şi aşa mai departe.

A sosit momentul ca cele de mai sus să fie probate prin datele pe care sursa "de uz confidenţial" de care ne ocupăm le conţine din abundenţă. Reproduc de la pag. 38-43, din conţinutul "Diplomelor Leopoldine" (că au fost mai multe, prima în 1698):

"Această diplomă, deşi a conferit drepturi şi privilegii Bisericii Greco-Catolice, n-a asigurat nici un drept poporului român, acesta

păstrându-şi şi în continuare statutul de tolerat.”

De aici trebuie să pornim: aşa cum am mai spus-o, regula a reprezentat-o obţinerea de drepturi şi privilegii (şi emanciparea de sub statutul de iobagi supuşi la toate suferinţele şi umilinţele aferente!), în rând cu clerul romano-catolic, iar excepţia – transferarea acestora şi către marea masă a poporului român – fiind doar o întrezărită speranţă născută în conştiinţa unor personalităţi de excepţie, a unor români vizionari şi dăruiţi cu calităţile şi virtuţile necesare unei atare întreprinderi.

Să mergem mai departe, pentru a ilustra discrepanţa dintre intenţiile investite în nou creatul hibrid uniat – şi ceea ce au reuşit, finalmente, să realizeze, sub egidă catolică (şi în pofida acesteia), amintitele personalităţi de excepţie. Citez de la pagina 39:

“Deoarece valahii nu au şcoală, candidaţii la preoţie să studieze în şcolile acelor confesiuni cu care s-au unit; altfel nu pot fi hirotoniţi.”

Adică în seminariile şi teologiile romano-catolice!

Mai mult: “Sfinţirea respectivă nu se va putea face decât cu acordul şi în prezenţa delegaţilor instituţiei respective de învăţământ, în frunte cu episcopul (romano-catolic!) care o patronează.”

Iată, aşadar, cam cum era privită, iniţial (şi nu numai – după cum vom vedea), “autonomia” Bisericii Greco-Catolice!

Şi ne aflăm abia la început. Iată ce putem citi la pagina 42:

“Episcopii (cei greco-catolici, fireşte – n.m.) vor fi obligaţi să accepte alături de ei un teolog romano-catolic, fără ştirea şi aprobarea acestuia ei neavând voie să ia nici o decizie în problemele dogmatice sau preoţeşti (in omnibus fidei rebus et animarum cura).”

Iată, aşadar, că chestiunea cu “comisarii”, “consilierii” sau “politrucii” nu este o invenţie comunistă!

Să spicuim, însă, din “Diploma Leopoldină” emisă în 1701 (punctul 6):

“Pentru ca episcopul (uniaţilor – n.m.) să nu dea ocazie nici unei bănuieli, nu are voie să poarte vreo corespondenţă, vizând chestiuni naţionale sau confesionale, cu Domnul Ţării Româneşti sau cu vreun patriarh, iar scrisorile cu caracter particular este obligat să le arate, în prealabil, teologului iezuit care îl dublează.”

Fără comentarii!

De altfel, în aceeaşi diplomă se mai stipulează, punctual, câteva atribuţii ale "politrucului" (punctul 7):

"Episcopul să nu sporească numărul preoţilor, să nu aplice nici o sancţiune, să nu desfacă nici o căsătorie, să nu angajeze pe nimeni, să nu arunce nici o anatemă, să nu editeze nici o carte etc. – fără ştirea şi aprobarea teologului."

Să vedem, însă, cine şi cum alegea episcopii greco-catolici? Ne lămureşte punctul 12 din aceeaşi Diplomă:

"Asigură clerului greco-catolic dreptul de a-şi alege episcopul, sinodul acestuia fiind împuternicit să facă trei propuneri (nominalizări), dintre care împăratul – şi numai el – îl va desemna pe noul episcop şi tot el – şi nu altcineva – îl va dota." (Desigur, împăratul nu ţinea cont de numărul voturilor primite de respectivii candidaţi, în cadrul sinodului!)

În ce consta "dotarea"? Să cităm din aceeaşi sursă (pag. 46):

"Cu ocazia numirii (este vorba de episcopul uniat Ioan Patachi – fost preot iezuit – n.m.) a primit titlul de baron şi pe cel de consilier chezaro-crăiesc." (Titluri care au fost oferite şi urmaşilor acestuia!)

Să vedem, însă, cum a fost cu "autonomia" Bisericii Greco-Catolice?

O dată, să precizăm că Dieta Transilvană abia în 1744 a catadicsit să ia act de mulţimea de "Diplome", "Decrete" sau "Enciclice" (şi instrucţiunile lor de aplicare) referitoare la Biserica Unită. Cităm din aceeaşi sursă (pagina 47):

"La insistenţele episcopului Inocenţiu Micu-Clain, Dieta Transilvană, după nesfârşite tergiversări, a consfinţit, prin lege, existenţa Bisericii Greco-Catolice. Strădaniile lui Clain au fost motivate mai ales de credinţa că, odată Biserica intrată în legalitate, va reuşi să obţină drepturi atât pentru clerul uniat, cât şi pentru enoriaşii acestuia."

Iată, aşadar, că în 1744 încă nici drepturile clerului nu erau asigurate în mod real, nemaivorbind de extinderea acestora şi asupra poporului român.

Şi asta, fireşte, datorită în primul rând boicotului maghiar (reformat sau nu).

Cât priveşte autonomia confesională, să vedem care a fost situaţia până 1853 (înfiinţarea Mitropoliei de la Blaj) din punct de vedere jurisdicţional. Cităm din aceeaşi carte "de uz confidenţial" (pag. 60):

"Comisia (la care au participat şi Vasile Popovici – episcopul greco-catolic al rutenilor, Alexandru Şterca Şuluţiu – episcopul greco-catolic român de Făgăraş şi Grigore Mihali – protopop de Zlatna), aflată sub preşedinţia episcopului de Oradea – Vasile Ardeleanu, şi-a început lucrările în 14 septembrie 1851, la Oradea. După ce comisia a dat lămuririle necesare şi a anexat la acte şi declaraţia primatului (de Esztergom – n.m.) – prin care acesta renunţă la jurisdicţia exercitată, până atunci, asupra Bisericii Greco-Catolice din Ungaria şi Ardeal…"

Mai este cazul să comentăm ceva? Poate doar să precizăm, pentru cei mai puţin avizaţi, că primatul de la Esztergom (Strigonium) era capul Bisericii Romano-Catolice din Ungaria!

Cât priveşte situaţia de după 1853 privitor la autonomia – reală sau nu – a Bisericii Unite cu Roma, să-i dăm cuvântul aceluiaşi Huszár Antal. Reproduc de la pagina 148:

"Şi, în încheiere, aş mai dori, cu tot respectul, să adaug că, din punctul de vedere al politicii maghiare de stat, ar fi o greşeală de neiertat să se acorde Bisericii Greco-Catolice Române – separat şi independent de Biserica Romano-Catolică Maghiară – o autonomie de tipul celei de care beneficiază Biserica Ortodoxă Română (statut la care uniaţii râvnesc din răsputeri), pentru că această autonomie confesională n-ar reprezenta altceva decât un nou incubator al ultranaţionalismului, al instigării împotriva naţiunii şi statului maghiar."

Este suficient de clar? Nu este? Să mai cităm (pag. 144):

"Din articolele reproduse din presa de limbă română din Ungaria reiese clar faptul că românii greco-catolici, după ce – sub aripa ocrotitoare a catolicismului – s-au consolidat din punct de vedere material şi naţional, acum, sub influenţa politicii româneşti ultranaţionaliste şi luând exemplu de la ortodocşi, vor – fără a renunţa la banii pe care-i primesc de la romano-catolici – să dobândească o autonomie totală şi s-o folosească în scopuri ultranaţionaliste, antimaghiare şi antistatale."

De această dată este suficient de clar?

Şi nu numai în ceea ce priveşte autonomia despre care discutăm!!!

Inocenţiu Micu-Clain: primul uniat răzvrătit şi preţul cu care şi-a plătit cutezanţa

Cele reproduse în capitolul precedent din sursa de "uz strict confidenţial" (Huszár Antal: "Românii din Ungaria" – Ed. Regală Maghiară, Budapesta, 1907) sunt, cred, arhisuficiente pentru a lămuri şi convinge pe oricine asupra intenţiilor investite în hibridul conjunctural uniat – atât iniţial, cât, mai ales, după "înţelegerea dualistă".

Şi dacă în prima perioadă (cea predualistă) era vorba, cu precădere, de interese austriece şi de boicotul maghiar al acestora, în cea de a doua avem de-a face, preponderent, cu interese maghiare antiromâneşti.

Să ne întoarcem, însă, la episcopul Inocenţiu Micu-Clain – primul dintre personalităţile de excepţie la care făceam referire în capitolele anterioare – care a plătit scump îndrăzneala de a nu ţine cont de menirea (reală) a Bisericii pe care, cu restricţiile (majore!) amintite, o conducea.

Afirmam (tot) în "Secesiunea Ardealului" (capitolul XXXV, pag. 205-206) următoarele:

"Greco-catolicismul, în Transilvania, a fost impus (…) cu scopul de a adăuga politicii de deznaţionalizare a românilor şi o componentă confesională – şi nicidecum pentru a servi deşteptarea sau emanciparea naţională a acestora. Nici măcar n-a oferit mijloacele necesare unui astfel de reviriment: a prilejuit doar descoperirea lor. Iar faptul că cei ce au acceptat catolicismul l-au folosit, contrar intenţiei iniţiatorilor, nu pentru deznaţionalizare, ci împotriva ei, denotă că românii din Transilvania, la 1700, aveau intactă şi trează conştiinţa naţională. Ca atare, nu greco-catolicismul a trezit această conştiinţă, ci (pre)existenţa ei a permis transformarea unei diversiuni catolice, menită să contribuie la asimilarea românilor, într-o tribună, într-o rampă de lansare a emancipării naţionale.

Că aşa au stat lucrurile, o dovedeşte, fără drept de tăgadă, faptul că deja în 1744 Inocenţiu Micu-Clain, episcopul uniaţilor, este nevoit să se refugieze la Roma, spre a scăpa de judecata Curţii Imperiale, pentru "vina" de a fi îndrăznit să ceară recunoaştere şi drepturi naţionale pentru românii din Transilvania."

Față de cele de mai sus, să vedem cum este prezentată chestiunea în discuție într-o lucrare comandată, la 1907, de către Ministerul Regal de Interne din Ungaria, lucrare de uz strict confidențial:

“Episcopul Patachi a murit în 1725. După moartea sa, episcopia n-a fost condusă de un vicar, ci de către teologul iezuit (“politrucul” – n.m.), ceea ce a determinat foarte mulți uniați, nu numai enoriaşi – dar şi preoți, să se reîntoarcă la ortodoxie.

În 1729 (deci după patru ani! – n.m.), ca urmaş al lui Patachi a fost numit Ioan Clain care, după ce a obținut şi confirmarea papei, a făcut legământul monahal la mănăstirea greco-catolică de la Munkács – luându-şi numele de Inocențiu – şi tot acolo a fost sfințit ca episcop, în 1730, de către episcopul greco-catolic rutean Ghenadie Bizánczy.

Sub Clain s-a produs un important reflux spre uniatism, ca urmare a faptului că acesta, revoltat că – în urma uneltirilor magnaților reformați – mai nimic din cele promise cu ocazia unirii cu Roma nu s-a realizat, s-a dus direct la Viena spre a-i împărtăşi situația împăratului Carol al VI-lea şi a cere (şi obține) mai multe privilegii pentru clerul greco-catolic.

În urma intervenției episcopului Clain, Dieta Transilvană (dominată de unguri! – n.m.), după multe tergiversări, în 1744 – în fine – a legalizat Biserica Greco-Catolică. (Deci, până atunci, din punct de vedere maghiar transilvan ea funcționa în ilegalitate! – n.m.) Strădaniile lui Clain au fost motivate mai ales de credința că, odată Biserica intrată în legalitate, va reuşi să obțină drepturi atât pentru clerul uniat, cât şi pentru enoriaşii acestuia.

Activității asidue a episcopului Clain i se datorează faptul că, în scurt timp, 600 de preoți ortodocşi, împreună cu credincioşii păstoriți, au trecut la greco-catolicism. Împăratul, recunoscându-i meritele, i-a acordat titlul de baron şi l-a numit consilier imperial.

Deoarece domeniile din Gherla şi Sâmbăta de Jos – obținute de către înaintaşul său Patachi – nu asigurau venitul necesar extinderii episcopiei, episcopul Clain l-a rugat pe împărat ca, în schimbul acestora, să doneze diecezei castelul princiar din Blaj împreună cu domeniile aparținătoare, care asigurau un venit anual de 6.000 de forinți, ceea ce ar permite şi mutarea sediului episcopal de la Făgăraş (zonă cu preponderență clar ortodoxă) la Blaj – localitate mult mai potrivită desti-

nației respective, prin așezarea ei centrală și prin densitatea confesională (uniată) de care dispune.”

Carol al VI-lea a acceptat și, cu acordul papei, prin Diploma din 1738 a consfințit tot ceea ce îi ceruse Inocențiu Micu-Clain. De menționat, că domeniile respective însumau șapte comune din județul Alba și șase din Târnava Mică.

Mai amintesc că, așa cum rezultă din pasajul care se ocupă de repartizarea respectivului venit de șase mii de forinți, (citez) “se alocă 972 de forinți pentru întreținerea celor trei studenți care studiază la Colegiul Propaganda Fide din Roma”.

Deci, în 1738, numărul acestora se ridica doar la cifra de mai sus!

Inocențiu Micu, după cum reiese din sursa de care ne ocupăm, pentru a-și putea edifica sediul episcopal, așezământul monahal și școala-anexă, a mai fost nevoit să împrumute de la trezoreria statului 25.000 de forinți, pe care urma să-i restituie în cinci ani, cu contribuția tuturor parohilor din dieceză.

În continuare, voi reveni la textul lui Huszár:

“Episcopul Clain a vrut să transforme Blajul – o mică așezare rurală la acea vreme – în oraș, pentru a-și avea sediul, conform canoanelor, într-o localitate urbană. În acest scop, spre a-i spori populația, a invitat familii din toată țara, cu precădere mici-comercianți, donându-le terenuri și ajutându-i să-și ridice case. Episcopul le-a promis noilor veniți drepturi și privilegii cuvenite locuitorilor urbani, pe care însă aceștia – nu se știe din ce cauză – nu le-au primit niciodată, motiv pentru care mulți dintre ei și astăzi se mai află în proces cu Episcopia. La cererea lui Clain, în 1743 Blajul a fost declarat localitate urbană. (…)

Așezământul monahal (terminat în 1747 și purtând hramul Sfintei Treimi) a furnizat atât «corpul episcopal» cât și dascălii viitoarelor școli. (…) Călugării (în număr de 11) fiind în majoritatea lor școliți la Roma, mănăstirea s-a transformat, în scurt timp, într-un centru științific și cultural, în care se scriau cărți în limbile română și latină. Așezământul a dobândit, în curând, o bibliotecă apreciabilă, îmbogățită în permanență cu volume donate de către preoții ce studiaseră la Roma, astfel încât a ajuns să cuprindă, practic, toate operele teologice. (…) După l868 (dată la care, consecutiv “înțelegerii dualiste”, Ardealul

este încorporat în Ungaria – n.m.), numărul monahilor a început să scadă, în 1872 existând cel mult 2-3. La sinodul de la Blaj din acelaşi an s-a hotărât revigorarea aşezământului, deziderat neîmplinit nici până astăzi, în prezent mai existând doar un singur călugăr. (…)

După ce episcopul Clain a ajuns în conflict cu Balog – teologul iezuit care îl dubla ("politrucul"! – n.m.), duşmanii lui Clain – la sugestia lui Balog – l-au denunţat la Viena, acuzându-l de următoarele:

- că simpatizează cu ortodocşii;
- că tolerează folosirea cărţilor ortodoxe de cult în bisericile uniate;
- că foloseşte, în episcopia sa, preoţi hirotoniţi de către episcopii ortodocşi,ba îi mai şi favorizează;
- că nu ia nici o măsură împotriva călugărului ortodox Visarion – care propovăduieşte împotriva uniaţilor în judeţul Hunedoara;
- că dacă mai stă mult în jilţul său de episcop – uniatismul ardelean va deveni, în scurt timp, doar o amintire.

Teologul iezuit Balog – după părerea istoricilor români – era supărat pe episcopul Clain pentru că acesta refuza să angajeze profesori iezuiţi în şcolile greco-catolice."

Aici ne putem opri, ceea ce a urmat fiind arhicunoscut: Inocenţiu Micu a fost nevoit să se refugieze la Roma pentru a scăpa de judecata Curţii Imperiale (şi de perspectiva de a ajunge la puşcăria din Graz, după cum rezultă din cartea lui Huszár Antal – pagina 49).

Desigur, nu am nici intenţia şi nici căderea să discut autenticitatea acuzelor ce i s-au adus episcopului (dintre care Huszár aminteşte doar câteva – în "rechizitoriu" figurând nu mai puţin de 84 de capete de acuzare!) – mai ales că, ortodox fiind, nici nu le pot considera ca atare. De altfel, dacă antiuniatismul l-ar fi mânat în luptă pe Clain, normal ar fi fost să se refugieze în Ţara Românească – şi nu la Roma. Pe de altă parte, grăitoare în acest sens sunt cele 24 de petiţii înaintate împăratului, în perioada 1732-1740, toate cerând: "înlăturarea nedreptăţilor ce le sufereau românii, cărora nu li se permitea să-şi dea băieţii la şcoală, nici să-şi clădească biserici, care nu aveau dreptul să-şi cumpere moşii, ori să moştenească, nici să planteze vii ori să cultive grădini, nici drepturi la păduri şi ape, ci numai datoria de a plăti birurile grele"! În acelaşi sens aş cita dintr-o epistolă a episcopului adresată nunţiului papal de la Viena: "Tot ce pot face pentru bunăstarea cleru-

lui şi naţiunii noastre asuprite (…) nu m-aş îndoi un singur moment a o îndeplini, chiar şi cu vărsarea sângelui meu propriu”!

Deci, drepturile şi soarta românilor ardeleni l-au mânat în luptă pe Inocenţiu Micu, împotriva celor ce, în 1744, la Dieta din Sibiu, au vrut (literalmente!) să-l arunce pe fereastră atunci când a declarat că ”«staturile» nesocotesc voinţa împărătesei (Maria Terezia – n.m.) şi că poporul român e mai numeros şi mai vechi în Ardeal decât toate celelalte”.

Iată, aşadar, cine erau duşmanii (sistematic nenominalizaţi în cartea lui Huszár, şi nici măcar în Enciclopedia Română Minerva – din care am dat ultimele citate!) lui Inocenţiu Micu: aceiaşi reprezentanţi ai lui Unio Trium Nationum!!!

Iar dacă mai punem la socoteală că teologul iezuit (“politrucul”) care îl dubla pe Micu-Clain – cel care (după cum scrie Huszár) a fost autorul moral al denunţului – se numea BALOG, avem o imagine completă (şi fără echivoc!) a mecanismului care a dus la ostracizarea primului episcop român greco-catolic ce şi-a făcut o profesiune de credinţă din reprezentarea şi impunerea drepturilor românilor ardeleni – sub egidă catolică şi împotriva premiselor şi obiectivelor reale pe care le presupunea această egidă în Transilvania!

Că aşa au stat lucrurile, o confirmă şi faptul că Inocenţiu Micu, aflat în exil la Roma (dar încă nedestituit din funcţia de episcop) l-a anatemizat tocmai pe ungurul (şi iezuitul) Balog. “Politrucul”!

Quod erat demonstrandum!!!

Uniaţia: un "cal troian" – chiar şi în viziunea fruntaşilor greco-catolici

N-a fost în intenţia mea să rescriu "Secesiunea Ardealului" (mă refer la partea a 3-a a cărţii), nici să recurg la un tardiv "captatio benevolentiae" şi, cu atât mai puţin, să-mi reneg demersul.

Şi nici măcar la o confruntare a datelor nu m-am gândit: cartea lui Huszár Antal mi-a prilejuit-o doar – cu totul întâmplător.

Aşa stând lucrurile, fără a face o regulă din asta, voi mai apela la respectiva confruntare, inclusiv în cele ce urmează:

"La data de 10 noiembrie 1991, la o emisiune TV, un înalt prelat greco-catolic ne asigura că în România, ca şi în alte teritorii locuite de români, confesiunea nu a constituit niciodată un factor de dezbinare." ("Secesiunea Ardealului", capitolul XXXIII, pag. 195).

Aşa să fi fost oare?

Pe de altă parte, am fost bombardat de către contestatarii mei cu diverse date culese de pe Internet, date rupte din contextul mai larg al problemei şi, ca atare, unilaterale, partizane şi – pe ansamblu – neconcludente.

Tuturor acestora trebuie să le spun următoarele:

- nu poţi să faci abstracţie de cine a întocmit site-ul respectiv (dacă vrei să fii onest, obiectiv şi, mai ales, să dai sentinţe);
- eu n-am negat – Doamne fereşte – meritele inestimabile ale corifeilor "Şcolii Ardelene", de pildă; dar aici nu este vorba (o repet pentru a nu ştiu câta oară!!!) despre ce-au reuşit unele personalităţi de excepţie, ci despre intenţiile oficiale investite în "Unirea cu Roma" – cu nuanţele (deloc neglijabile) apărute pe parcursul evoluţiei istorice – şi despre finalitatea vizată!

Trebuie să fii opac sau fanatic pentru a presupune că cel ce scrie aceste rânduri vrea să conteste (sau a contestat vreodată) rolul fundamental pe care oameni ca Inocenţiu Micu, Samuil Micu, Gheorghe Şincai, Petru Maior, Simion Bărnuţiu etc. l-au jucat în "deşteptarea naţională" a românilor ardeleni (şi nu numai!). Dar de la "deşteptare" şi până la "emancipare" mai era un pas imens! Care presupunea dezvoltarea învăţământului românesc, a instituţiilor de cultură, a unei mişcări politice organizate şi – nu în ultimul rând (ba dimpotrivă!) –

realizarea bazei materiale, crearea fondurilor necesare pentru cele de mai sus! Şi toate acestea, românii ardeleni le-au făcut împreună, indiferent de confesiune, atunci când le-a venit vremea! Abia atunci s-a concretizat "pericolul românesc" – şi nu "uniat" sau "ortodox" – despre care avertiza Huszár Antal în cartea sa!

Să le luăm, însă, pe rând şi să ne întoarcem la chestiunea cu dezbinarea confesională. Afirmația televizată a amintitului înalt prelat greco-catolic este contrazisă categoric de către martorii vremii, inclusiv corifei greco-catolici. Iată ce putem citi în cartea de care ne ocupăm ("Românii din Ungaria"), la paginile 141-142:

"Deşi istoricii români, aproape fără excepție, sunt de acord asupra faptului că uniatismul a fost principalul factor al emancipării românilor, ei nu pot ignora, însă, nici consecințele nefaste ale acestuia – deosebit de favorabile pentru statul național maghiar – şi-anume: divizarea românilor în două tabere antagoniste, cea ortodoxă şi cea greco-catolică,tabere ce au dus o luptă pe viață şi pe moarte timp de peste un secol, reverberațiile acesteia răzbătând până în zilele noastre prin animozități, invidii, gelozii ce se fac resimțite, în egală măsură, în sferele bisericeşti şi laice, atât privitor la problemele confesionale cât şi la cele lumeşti şi care – spre folosul statalității maghiare – şi astăzi încă sădesc discordie în marea masă a românilor, şubrezind proverbiala lor unitate de rit, limbă şi tradiții.

Pentru a ilustra ponderea pagubelor naționale şi politice pe care le-a produs uniația prin această divizare, voi cita părerea câtorva eminenți istoriografi români greco-catolici:

- «Nouă, românilor, exceptând clerul uniat – care, oricum, nu e decât a cincea roată de la căruță, la ce ne-a folosit şi la ce ne foloseşte, la urma urmei, uniatismul?» (Gheorghe Şincai – în Cronica Românilor);
- «Împreună cu uniația, între români a pătruns şi ura. Să nu-mi cereți să descriu iadul care – în aceste nefericite vremuri – a sfârtecat, prin uniație, românimea; să nu-mi pretindeți să povestesc cum au ajuns, din cauza Unirii, să se înfrunte copiii cu părinții; cum au ajuns frații să se bată între ei sau preoții noştri să se afurisească; cum s-au străduit nemeşii şi episcopii unguri să-i catolicizeze cu forța pe români – care n-au priceput că ținta acestora este una singură: să-i dezbine şi să-i facă să se duşmănească între ei. Atât de păgubitoare a fost uniația

pentru noi, românii, încât protopopul greco-catolic Nicoară Beianu, în 1735, i se plângea episcopului Inocențiu Micu în următorii termeni: - Mi-e teamă că toată uniația asta va sădi doar ură între frați şi mustrări de conştiință!» (Din discursul lui Simion Bărnuțiu – rostit, la 15 mai 1848, pe Câmpia Libertății de la Blaj);

- «Românii, prin uniație, şi-au pierdut independența națională, Mitropolia de la Alba Iulia – care s-a degradat la statutul de simplă episcopie aservită cenzurii iezuiților şi primatului maghiar de la Esztergom şi, ceea ce este mai grav, şi-au pierdut naționalitatea. Românii uniați, ajunşi în demnități mai importante, considerându-se catolici, şi-au părăsit – în majoritatea lor – nația şi s-au maghiarizat.» (August Treboniu Laurean – în Magazinul Istoric);
- «Prin uniație – românii s-au maghiarizat. Însăşi Unirea – în ultimă analiză – n-a făcut altceva decât să-i despartă pe români în două tabere ostile, care se ceartă pe nişte subiecte de neconceput pentru o minte sănătoasă.» (Papiu Ilarian – în Istoria Românilor din Dacia Superioară)”

Iată, aşadar, stimați contestatari (inclusiv prieteni apropiați), în ce măsură “confesiunea n-a constituit, niciodată, un factor de dezbinare la români”!!!

Iată, aşadar, şi reversul medaliei!!!

Şi nu eu am adunat citatele, nu eu le-am selectat, ci traducătorul-şef al Ministerului Regal Maghiar de Interne – Huszár Antal!

Mai lăsați, dragii mei, Internetul şi site-urile (greco-catolice!) şi puneți mâna pe cărți. Pe cele vechi – fireşte! Scrise nu de ortodocşi – ci de greco-catolici! Sau pe cele ungureşti, unde, din acest punct de vedere, adevărul nu este ocolit. Cine să ştie – mai bine decât oricine – care au fost scopurile reale investite în crearea hibridului uniat şi în exploatarea existenței acestuia pe parcursul a două secole??!

De altfel, concluzia lui Huszár (pagina 142) este clară şi fără echivoc:

“O bună parte a românilor a acceptat uniația doar din motive materiale, iar toată Unirea cu Roma a fost concepută de către inițiatorii ei cu un singur scop: să-i împartă pe români în două tabere antagoniste şi să le diminueze astfel forța unitară.”

Altfel spus: divide et impera!

Despre asta a fost (şi este!) vorba – şi nu despre altceva!

Despre asta am scris în “Secesiunea Ardealului” – şi nu despre altceva!

Este aşa de greu de înțeles?

Sau de acceptat?

De ce?

Adevărul despre revoluția de la 1848 – într-o sursă maghiară de uz strict confidențial

Nu mi-am propus, după cum precizam într-un capitol anterior, o rescriere a părții a 3-a a "Secesiunii Ardealului – scenarii geopolitice, confesionale, etnice şi transetnice" şi nici măcar o confruntare a "scenariului confesional" cu datele din cartea lui Huszár Antal. Dar, dat fiind faptul că aceste date – în speță cele referitoare la perioada (comună) pe care le acoperă – se suprapun (surprinzător, poate, pentru unii) cu cele din cartea mea, n-am cum (şi de ce) să ocolesc amintita confruntare. Şi asta nu neapărat pentru a-mi apăra eşafodajul demonstrației (bazată, după unii, pe argumente unilaterale şi partizane), ci, pur şi simplu, de dragul adevărului istoric. Care adevăr s-a referit (şi se referă), repet, la intențiile şi finalitatea investite în crearea hibridului uniat – şi nu la ceea ce au reuşit, până la urmă, unii reprezentanți de frunte ai acestuia: transformarea respectivului "cal troian" al dezbinării într-un element de agregare.

Despre Inocențiu Micu-Clain am scris nu pentru a-i evidenția meritele arhicunoscute – ci pentru a sublinia maniera în care a fost sancționată "nealinierea" acestuia, pentru a ilustra reacția dură a patronilor (Curtea de la Viena, Biserica Romano-Catolică Maghiară, Vaticanul – până la urmă) față de încălcarea "regulilor jocului"!

În aceeaşi ordine de idei, va trebui să vorbim şi despre episcopul Ioan Lemeni (sau Lemenyi) care, la rândul său, a fost debarcat – chiar dacă într-un cu totul alt context – tot din motive de nerespectare a amintitelor reguli.

Iată ce scriam eu, în "Secesiunea Ardealului" (Ed. Carpatica, Cluj-Napoca, 2002), la pag. 206-207, folosind tot surse maghiare:

"O dovadă că uniatismul, în viziunea celor ce l-au creat şi impus, n-a avut nicicând o miză confesională (propriu-zisă), ci una exclusiv geopolitică, ce viza apartenența Ardealului la Austria, Austro-Ungaria sau chiar Ungaria? (…) Nimic mai simplu. Să deschidem reputatul lexicon maghiar «Révai», la pagina 599 a volumului 6 (Duc-Etele) şi să citim:

«Ioan Lemeni, episcopul greco-catolic de Făgăraş, rămâne fidel unirii (Ardealului cu Ungaria, în 1848 – n.n.), în schimb episcopul or-

todox Andrei Şaguna se opune acesteia şi e gata să declare război maghiarimii». Pe aceeaşi pagină, ceva mai jos: «Ioan Lemeni, episcopul greco-catolicilor, a coborât în stradă cu drapelul naţional (maghiar – n.n.) şi, adresându-se mulţimii, a binecuvântat unirea».

Iată, aşadar, că Biserica ce se bate în piept că a realizat, singură, Marea Unire din 1918, în 1848 milita şi îşi dădea binecuvântarea tot pentru unirea Ardealului, dar cu Ungaria! Cel puţin acesta este punctul de vedere oficial maghiar, la mulţi ani după consumarea evenimentului (lexiconul respectiv fiind editat în 1914)."

Să vedem aceeaşi chestiune, în varianta lui Huszár Antal ("Românii din Ungaria", pag. 56-57):

"După moartea episcopului Bob, sinodul menit a-i propune urmaşul s-a întrunit în 15 mai 1832, la Blaj, şi a făcut următoarele trei nominalizări: Ioan Lemeni, Isidor Albini şi Teodor Pop – canonic de Blaj. În 23 august 1832, împăratul Francisc I-ul îl numeşte episcop pe Ioan Lemeni, confirmarea Vaticanului (papa Pius al IX-lea) sosind în 16 aprilie 1833. Sfinţirea a avut loc la 6 iunie 1833, în catedrala greco-catolică din Oradea, iar înscăunarea ca episcop în 14 iulie 1833.

Episcopul Lemeni, odată instalat, şi-a trecut în revistă toată dieceza. Catedrala cu două turnuri din Blaj, existentă şi astăzi, este ctitoria sa. Tot sub Lemeni, în tipografia seminarului din Blaj au apărut primele cărţi bisericeşti scrise cu grafie latină. Din ordinul său au fost revăzute textele bisericeşti – procedându-se la eliminarea cuvintelor slave şi înlocuirea lor cu unele de origine latină. De numele său se leagă şi promovarea la rang superior a liceului din Blaj.

Episcopul Lemeni a participat activ la mişcările politice din 1848. Lemeni împreună cu episcopul ortodox de Sibiu (Andrei Şaguna) au condus marea adunare naţională a românilor de la Blaj, din 15 mai l848, desfăşurată pe «Câmpia Libertăţii», unde pentru prima dată românii din ţară şi-au formulat revendicările.

Episcopul Lemeni a participat şi la Dieta de la Cluj, din 29 mai 1848, care a proclamat unirea Ardealului cu Ungaria. Mulţimea (de unguri – n.m.) care aştepta în stradă a primit cu urale de bucurie vestea proclamării unirii, ovaţionându-i mai ales pe deputaţii saşi şi pe episcopul Lemeni – care au votat şi ei pentru unire. Norodul (maghiar – n.m.) entuziast a pătruns în sala de şedinţe şi, luându-l pe umeri, l-a coborât pe Lemeni în stradă, l-a urcat pe un scaun şi i-a înmânat dra-

pelul roşu-alb-verde pe care scria: «Unio vagy halál» (Unire – sau moarte!).

În 9 noiembrie 1848 – după ce deja din 18 octombrie a proclamat scoaterea în afara legii a Dietei Transilvane – generalul Puchner, comandantul suprem al armatei (austriece – n.m.) din Ardeal, prin decretul nr. 1590 l-a pus sub interdicţie pe episcopul Lemeni, confiscându-i veniturile şi interzicând orice contact cu acesta. (…) Interdicţia a fost motivată prin faptul că Lemeni, încălcându-şi jurământul de fidelitate faţă de dinastie şi stat, a devenit – prin opţiunea sa de la Dieta din 29 mai 1848 – o unealtă a revoluţionarilor maghiari. (…) In martie 1850, baronul Ludwig Wolgemuth, guvernatorul Ardealului, îl somează pe Lemeni să abdice (în 24 de ore) din funcţia de episcop, altfel va suporta rigorile legii. După ce Ioan Lemeni dă curs acestei somaţii, este sechestrat în mănăstirea franciscanilor din Viena, unde şi decedează în 29 martie 1861."

Confirmă cele de mai sus ceea ce mi-am permis să scriu (să reproduc – de fapt) despre Ioan Lemeni în amintita mea carte?

Ba bine că nu!

Desigur, Lemeni a fost sancţionat (ca să folosesc un eufemism) nu pentru trădarea intereselor românilor ardeleni, ci pentru trădarea intereselor dinastiei şi ale statului austriac.

De ce au coincis, în 1848 (şi nu numai), aceste interese?

Pentru că tot ceea ce au primit românii în materie de recunoaştere şi drepturi în secolele l8 şi l9 – de la promisiuni şi până la împlinirea (parţială) a acestora – a venit pe filieră austriacă şi în ciuda boicotului maghiar!

Pentru că, în pofida faptului că românii "reprezentau majoritatea absolută în Ardeal" (vezi cartea lui Huszár Antal – pagina 909), "toate drepturile lor au fost călcate în picioare în Principatul Transilvaniei"

Pentru că, "deşi reprezentau trei pătrimi din populaţia principatului, erau total ignoraţi în legislaţia care asigura autonomia acestuia" (aceeaşi sursă, aceeaşi pagină)!!

Pentru că, în Proclamaţia de la Blaj din 1848, la punctul 16, se specifica: "Până când naţiunea română nu-şi va intra în drepturi şi nu va avea, prin reprezentare proporţională, o majoritate decisivă în Dieta Transilvană – să nu se pună pe tapet problema unirii Ardealului cu Ungaria"!

Şi, în fine (dar nu în ultimul rând!), pentru că cele de mai sus au fost cu desăvârşire ignorate de către “revoluționarii” maghiari. Reproduc din aceeaşi sursă, pagina 901 :

“După adunarea populară de la Blaj, în 29 mai 1848 s-a întrunit Dieta de la Cluj, care – fără a lua măcar în discuție Proclamația de la Blaj – a decretat unirea Ardealului cu Ungaria, ceea ce a determinat o mare nemulțumire în rândurile românilor ardeleni. Drept urmare, aceştia – sub conducerea lui Avram Iancu şi a tribunilor săi – au trecut de partea austriecilor şi au declanşat un război sângeros împotriva maghiarimii ardelene”!!!

Iată, aşadar, adevărul despre revoluția de la 1848 – în ceea ce-i priveşte pe românii ardeleni – rostit de către partea maghiară, într-o lucrare de uz strict confidențial!!!

În aceste condiții, cum poate fi calificat gestul episcopului greco-catolic român Ioan Lemeni??!

Care, pe lângă jurământul de loialitate față de Curtea de la Viena, a mai depus unul mult mai important: cel ce încheie cele 16 puncte ale Proclamației de la Blaj. Citez:

“Ca român, pe calea dreptului şi a legii, voi susține întotdeauna națiunea noastră română şi o voi apăra, din toate puterile mele, împotriva oricăror atacuri sau nedreptăți; niciodată nu voi acționa împotriva drepturilor şi intereselor națiunii române, ci voi păstra şi apăra religia şi limba noastră română, la fel libertatea, egalitatea şi fraternitatea. În virtutea acestor principii, voi respecta toate națiunile din Ardeal – dar voi pretinde de la acestea acelaşi respect pentru nația mea. Nu voi încerca să oprim pe nimeni – dar nu voi răbda nici oprimarea noastră de către alții. Voi acționa, după puterile mele, pentru abolirea iobăgiei, pentru o economie şi un comerț libere, pentru instaurarea dreptății, pentru binele umanității, al națiunii române şi al patriei. Aşa să mă ajute Dumnezeu şi să dea viață veşnică sufletului meu. Amin.”

Şi după ce depui un astfel de jurământ, la aceeaşi şedință a Dietei Transilvane în care se ignoră cu desăvârşire Proclamația de la Blaj şi însăşi existența națiunii române să votezi alături de cei ce decretează – unilateral şi samavolnic – unirea Ardealului cu Ungaria??!

P.S. Fireşte, între traducerea mea din textul maghiar al lui Huszár şi originalul (românesc) din 1848 vor fi existând neconcordanțe. Dar nu de fond! (Ceea ce este valabil şi pentru alte citate din autori români /traduse în ungureşte/ - folosite în cartea lui Huszár – pe care le-am retradus în româneşte; în aceeaşi ordine de idei, amintesc şi despre anumiți termeni – cum ar fi, de pildă, filială în loc de despărțământ.)

“Numai prin neaşteptatul fenomen al numirii în fruntea diecezei neunite a unui om ca Andrei Şaguna... se datoreşte învierea spiritului românesc în amândouă Bisericile şi definitiva lor organizare” (N. Iorga)

Vorbeam, în capitolul precedent, de faptul că tot ceea ce au primit românii ardeleni în materie de drepturi şi recunoaştere, a venit pe filieră austriacă şi în pofida boicotului maghiar.

Andrei Şaguna

Pe de altă parte, se tot vântură, în mediile maghiare, aserţiuni de tipul: românii ardeleni, în 1848, au fost manipulaţi de către austrieci, au fost ademeniţi cu promisiuni mincinoase şi aşa mai departe.

Desigur, ar fi suficient să-l citez, în acest sens, pe „marele revoluţionar” Kossuth Lajos: „Recunoaşterea ca naţiune se câştigă cu arma în mână” - pentru a tranşa definitiv chestiunea. Dar, pentru că citatul - reprezentând răspunsul dat delegaţilor români veniţi din Transilvania şi Banat - provine dintr-o sursă străină (H. Desprez: „Les generaux polonais dans la guerre de Hongrie - I campagne de Bem et de Dembinski”, Revue des Deux Mondes, Livraison du 15 Decembre 1849, p. 1036), să ne întoarcem mai bine, spre a evita orice contestare, la textul de uz confidenţial (şi, negreşit, maghiar!) al lui Huszár Antal. Reproduc de la pagina 901:

“După adunarea populară a românilor de pe «câmpia libertăţii» de la Blaj, s-a întrunit, la 29 mai 1848, Dieta de la Cluj, care a proclamat unirea Ardealului cu Ungaria. Dieta n-a luat nici măcar în discuţie hotărârile adunării de la Blaj, ceea ce a trezit o mare nemulţumire în rândurile românilor ardeleni, determinându-i să treacă de partea austriecilor şi să pornească - sub conducerea lui Avram Iancu şi a tribunilor săi - un război necruţător împotriva maghiarimii ardelene.

După adunarea de la Blaj, fruntaşii români ardeleni - conduşi de către episcopul ortodox Andrei Şaguna - au hotărât, împreună cu reprezentanţii conaţionalilor lor din Ungaria, Banat şi Bucovina, unirea,

pe baze federative, a tuturor românilor din imperiul habsburgic.

În temeiul acestei hotărâri, fruntaşii respectivi au înaintat împăratului, la data de 25 februarie 1849, un memoriu ce conținea următoarele revendicări:

1/. statut de autonomie pentru întreaga națiune română - care să devină o parte componentă a imperiului;

2/. administrație națională proprie - laică şi confesională;

3/. constituirea unui Consiliu Național Român care să organizeze respectiva autonomie şi să purceadă la:

- a/. alegerea unui Comitet Dirigent Național, întărit de către suveran;
- b/. alegerea unui for național administrativ, cu denumirea de Senatul Român;
- c/. alegerea unui mitropolit unic, validat de către împărat, căruia să i se subordoneze toți episcopii români;
- d/. organizarea administrativă a localităților şi plaselor româneşti;
- e/. organizarea învățământului românesc şi înființarea instituțiilor de învățământ aferente;

4/. introducerea limbii române la toate nivelele ce se ocupă de problemele românilor;

5/.reconvocarea anuală a Consiliului Național Român, care să dezbată toate problemele românilor;

6/. reprezentare proporțională în Parlamentul austriac;

7/. în aparatul guvernamental austriac să fie angajați şi români.

La acest memoriu, însă, românii n-au primit nici un răspuns.

În schimb, în perioada absolutismului instalat consecutiv reprimării revoluției, românii ardeleni - pentru că au trecut de partea austriecilor şi au luptat împotriva ungurilor - au fost răsplătiți cu privilegii apreciabile. Astfel:

- dintre românii ardeleni foarte mulți au fost angajați, ca înalți funcționari, în structurile administrative superioare ale statului;

- Episcopia greco-catolică din Blaj a fost ridicată, în 1853, la rangul de Mitropolie, iar vechea episcopie de Oradea precum şi nou-înființatele de la Gherla şi Lugoj au fost trecute, ca episcopii sufragane, sub jurisdicția Mitropoliei de Blaj;

- la 1861,cu încuviințarea împăratului şi cu sediul la Sibiu, ia fi-

ință «Asociațiunea transilvană pentru literatura şi cultura poporului român» (ASTRA);

- în 1863, Dieta de la Sibiu a emis două legi - promulgate de împărat - prin care națiunea română şi, respectiv, confesiunile greco-catolică şi ortodoxă sunt declarate egale în drepturi cu celelalte națiuni şi confesiuni din Ardeal şi, pe de altă parte, se legiferează folosirea limbii române - ca limbă oficială (alături de cea maghiară şi germană) - în administrație şi relațiile cu aceasta;

- Biserica Ortodoxă Română din Ardeal a fost despărțită, în 24 decembrie 1864, de cea sârbească, iar episcopia ortodoxă de la Sibiu a fost ridicată la rangul de Mitropolie, episcopia (veche) de Arad şi cea (nouă) de Caransebeş intrând - ca episcopii sufragane - sub jurisdicția Mitropoliei de la Sibiu."

Iată, aşadar, că „privilegiile" pe care (ortodoxul) Şaguna - şi nu altcineva!!! - i le-a cerut împăratului (şi nu "i-au fost oferite, spre ademenire, de către acesta"!), după ce cele de la Blaj au fost total ignorate de Dieta de la Cluj şi respinse – printr-o veritabilă provocare la război - de către Kossuth, au fost, în bună măsură, onorate.

Românii ardeleni n-au primit autonomie național-teritorială - dar au fost recunoscuți (pentru prima dată!) ca şi națiune cu drepturi egale, laice şi confesionale, şi li s-a acceptat graiul românesc ca limbă oficială, alături de cea germană şi maghiară!!!

N-au primit organe proprii de conducere - dar li s-au creat premisele pentru a şi le făuri, pe parcurs, pe cont propriu!!!

N-au primit un mitropolit - ci doi!!!

N-au primit învățământ propriu (de stat) - dar au dobândit posibilitatea de a şi-l crea ei înşişi, sub egidă confesională!!!

N-au primit reprezentare în Parlamentul austriac - dar în aparatul guvernamental au fost angajați o mulțime de români!!!

N-au primit autonomie culturală - dar li s-a permis să şi-o făurească singuri, prin acceptarea înființării societății ASTRA !!!

Care a fost, în Ardeal, un veritabil echivalent de „minister al educației şi culturii" şi de „Academie Română" Iată ce scrie (printre multe altele) „Enciclopedia Minerva" în acest sens :

"Asociațiunea transilvană pentru literatura şi cultura poporului român, cunoscută mai mult sub numele prescurtat ASTRA, este cea mai veche şi cea mai importantă instituție culturală a românilor arde-

leni. A fost înfiinţată în 1861, din iniţiativa Mitropoliţilor români şi a câtorva bărbaţi de seamă dintre care trebuie să fie necondiţionat amintiţi George Bariţiu şi Timoteiu Cipariu. Scopul «Astrei» a fost şi este răspândirea culturii în straturile poporului, ajutarea elevilor şi meseriaşilor săraci prin burse, editarea şi premierea de lucrări etc. În fruntea «Astrei» au fost aleşi cei mai luminaţi bărbaţi ai Ardealului, începând cu Mitropolitul Andrei Şaguna, întâiul preşedinte (1861-1867)...” Să vedem, însă, ce se scrie în aceeaşi sursă (pe care am acuzat-o, cu argumente irefutabile, de regionalism confesional - tot în “Secesiunea Ardealului”) despre Andrei Şaguna:

„Şaguna Andreiu (n. 1808 - +1873), Mitropolit al românilor ortodocşi din Transilvania. Profesor la teologia din Carloviţ (Carlovăţ, apud Iorga —n. m.) şi secretar al consistorului **(...)** În 1846 împăratul îl numeşte pe Şaguna vicar general al bisericii ort. din Ardeal. **(...)** S-a sfinţit episcop la Carloviţ în 18/30 April 1848. În cuvântarea rostită cu acest prilej îşi arată scopul vieţii sale de păstor de care s-a ţinut toată viaţa: «Pe românii ardeleni din adâncul lor somn să-i deştepte şi cu voia către tot ce e adevărat, plăcut şi bun să-i tragă». Întors acasă prezidează alături de episcopul unit Lemenyi, marea adunare de la Blaj 3/15 Mai 1848. În era absolutismului (1850-1860) Şaguna e cu adevărat reprezentantul poporului român din Ardeal la Curtea din Viena, unde avea o mare influenţă. Reuşeşte după lupte grele să despartă biserica ort. rom. de sârbi, apoi să ridice episcopia la rangul de Mitropolie (1864). Caută să dea o nouă organizare bisericii pt. a o face un factor puternic în lupta naţională (...) Avea două episcopii sufragane la Arad şi Caransebeş. A ridicat cursul teologic de la 6 luni la 2 ani, apoi la 3, căutând ca prin trimiterea la studii a tinerilor distinşi să aibă apoi profesori pregătiţi. A constituit numeroase fonduri: pentru bisericile sărace, pentru zidirea unei catedrale în Sibiu, pentru ajutorul preoteselor văduve, a cumpărat în Sibiu casă pentru reşedinţa vlădicească. Â înfiinţat tipografia «arhidiecezană» (1850), cu banii săi, apoi ziarul «Te1egraful român» (1853). Sub oblăduirea lui s-au ridicat o mulţime de biserici şi şcoli, pentru care a pregătit învăţători în secţia pedagogică de 2 ani, făcută de el la Seminariul din Sibiu. Prin concursul şi ajutorul său s-au întemeiat şi susţinut liceul ortodox din Braşov şi Brad, apoi «Asociaţiunea transilvană» (1861), fiind primul ei preşedinte. Ş.

a dezvoltat şi o întinsă activitate literară în legătură cu nevoile bisericii şi ale şcolii. A tipărit cărţi rituale revăzute şi corectate de el: Minee, Octoih, Psaltire, Triod, Apostol, Penticostar etc.; apoi predici şi pastorale; instrucţii practice în Manual de studiul pastoralei (1872), Manual de teologie morală creştinească (1855), Istoria bisericii ortodoxe răsăritene universale (2 vol. 1860), a tradus Biblia (1856-58, cu ilustraţii); canonist vestit, a tipărit Compendiu de dreptul canonic (1868); Euhiridon, adică carte manuală de canoane (1871) şi alte cărţi folositoare. Şaguna a fost cel mai mare arhiereu al bisericii rom. din Transilvania, om cu cultură vastă, concepţie morală superioară, diplomat iscusit, ortodox zelos şi Român înfocat; orator de seamă."

Iată, aşadar, că statura de excepţie a lui Şaguna a fost recunoscută, fără rezerve, chiar şi într-o enciclopedie (altfel) profund partizană, care n-a avut printre colaboratori nici un cleric ortodox şi care vorbeşte despre ortodoxie numai la o singură poziţie (!) - şi acolo doar la modul general, fără nici măcar o singură referire la Biserica Ortodoxă Română.

La cele reproduse aş mai adăuga:

- că şi Şcoala superioară de comerţ din Braşov este tot ctitoria lui Şaguna;

- că a subvenţionat din banii proprii pe „tinerii distinşi" trimişi la studii;

- că toată reţeaua de şcoli elementare confesionale (ortodoxe) româneşti de care se face pomenire, în 1907,în cartea lui Huszár, este tot opera lui Şaguna;

- că a condus lucrările Congresului Naţional Român din 1863 de la Sibiu, la care s-au pus bazele legilor de recunoaştere a românilor şi a limbii române - cele ce au fost apoi emise la Dieta din acelaşi an şi promulgate de împărat;

- că a protestat vehement, în Dieta din 1865 de la Cluj, împotriva unirii Ardealului cu Ungaria (cea realizată, peste doi ani, prin "înţelegerea dualistă") - exprimând, în acest sens, un veto al tuturor românilor ardeleni;

- că a asigurat autonomia efectivă a Bisericii Ortodoxe Române, pe care împăratul, la 28 mai 1869, a întărit-o;

- că şi-a lăsat toată averea Bisericii şi fundaţiilor pe care le-a înfiinţat: 200.000 de forinţi pentru BOR, 100.000 pentru fundaţiile ce-i

purtau numele, câte 25.000 viitoarelor episcopii de Oradea şi Timişoara, 50.000 pentru alte fonduri ale diecezei. (De unde o asemenea avere? Andrei Şaguna provenea dintr-o familie deosebit de bogată de macedo-români)

De unde ştiu toate acestea? Din cartea lui Huszár, fireşte,unde,1a pag. 159-162 există un întreg subcapitol închinat lui Şaguna.

Desigur, aş putea încheia capitolul cu afirmaţia că Andrei Şaguna a reuşit, într-o viată de om şi în condiţii cu nimic mai uşoare, poate mai mult decât au reuşit alţii în aproape două secole - aşa cum mi-am permis să spun într-o anume discuţie particulară. Fiind vorba, în cazul de fată, de o „discuţie" mai puţin particulară - prefer s-o închei cu un citat din Nicolae Iorga: "Numai prin neaşteptatul fenomen al numirii în fruntea diecezei neunite a unui om ca Andrei Şaguna, şi anume în ajunul anului de criză 1848, se datoreşte (...) învierea spiritului românesc în amândouă Bisericile şi definitiva lor organizare" (N. Iorga: Istoria Bisericii Româneşti, Ed. Ministerului de Culte, Bucureşti, 1928, vol. II, pag. 273).

P.S. Bineînţeles că - după "înţelegerea dualistă" de la 1867 (prin care Ardealul era anexat la Ungaria dualistă) - primul lucru pe care l-au făcut autorităţile de la Budapesta a fost dizolvarea Dietei transilvane şi abrogarea celor două legi de la 1863 (prin care naţiunea română devenea egală în drepturi cu cele maghiară şi germană, iar limba română dobândea un caracter oficial)!!!

Dar, de celelalte „privilegii" n-au îndrăznit să se atingă frontal şi decisiv, decât atunci când s-a dovedit a fi prea târziu!

"Schimbarea în sens românesc a spiritului în Biserica Unită: Samuil Clain, Şincai şi Petru Maior ca răsvrătiţi religioşi" (N. Iorga)

Nu vreau să revin la cele expuse în capitolul precedent - şi asta nu pentru n-aş mai avea ce să adaug, nu pentru că mi-aş fi epuizat toate argumentele în faţa cărora cei ce-şi arogă merite exclusive şi se consideră alfa şi omega în chestiunea în discuţie ar trebui să simtă măcar o vagă jenă, şi nici măcar pentru a mă conforma dictonului: "Nu insista prea mult - dacă vrei să convingi"!

Nu vreau să conving pe nimeni!

Vreau doar să-mi probez buna-credinţă, să arăt că bibliografia menţionată în „Secesiunea Ardealului" n-a fost un gest de paradă ostentativă şi, cel mult, să-i pun pe gânduri pe cei ce (încă) mai sunt interesaţi de subiectul în discuţie - atâţia câţi vor mai fi fiind aceştia - şi să-i determin să lase Internetul şi să pună mâna pe cărţi. Pentru a nu mai judeca după citate trunchiate selectiv şi partizan, scoase din contextul lor real - pe orizontală şi pe verticală. Pentru a avea o imagine de ansamblu, în perspectivă istorică (este vorba, totuşi, de două secole!), pentru a cunoaşte premisele, suişurile şi coborâşurile, momentele de consens - dar şi de dezbinare, eforturile concertate - dar şi luptele fratricide şi, mai cu seamă, rolul personalităţilor de excepţie.

Si dacă am ajuns aici (şi nu aveam cum să nu ajungem!), atunci trebuie să revin, cu o singură precizare, la capitolul precedent: „pericolul românesc" (şi nu cel uniat sau ortodox!) - cel la care se referea (şi la care propunea măsuri de contracarare) Huszár Antal în 1907 - a început, totuşi, odată cu intrarea în scenă a ortodoxului Andrei Şaguna! Realitate pe care o recunoştea şi Nicolae Iorga - care de orice numai de părtinire faţă de ortodocşi nu poate fi acuzat în cazul dat! (Reamintesc că până şi în chestiunea Concordatului cu Vaticanul s-a situat de partea catolicilor - ca să dau un singur exemplu).

Aşa stând lucrurile - şi fiind vorba de rolul marilor personalităţi - putem să-i acordăm credit total lui Iorga atunci când scrie - ceea ce scrie - în a sa Istorie a Bisericii româneşti despre „corifeii Şcolii Ardelene", cele mai ilustre şi de referinţă figuri uniate ale tuturor timpurilor (fiind vorba, fireşte, de ceea ce au reprezentat acestea în contextul uniatismului şi în raport cu menirea reală a Bisericii Unite!).

Voi reproduce, în acest sens, practic integral, capitolul “Schimbarea în sens românesc a spiritului în Biserica Unită: Samuil Clain, Şincai şi Petru Maior ca răsvrătiţi religioşi” („Istoria Bisericii Româneşti”, Ed. Ministerului de Culte, Bucureşti, 1930, vol. II, pag.191; de notat că voi respecta ortografia originală a textului):

“Privirile lui Iosif (de Argeş - n.m.) se îndreptau însă, nu numai către muncitoarele chinovii ale paisianismului, ci şi către fruntaşii ierarhiei şi ai literaturii româneşti în Ardeal.

Până şi în rândurile Uniţilor se făcuse acolo o schimbare prielnică pentru strângerea din nou a legăturilor cu Românii din Principate. Cea d’intâiu generaţie de clerici uniţi avuse adese ori intransigenţa aspră sau fanatică a neofitilor, trufia celor cari pentru întâiaşi dată gustă o cultură mai înaltă sau se împărtăşesc de onorurile şi înlesnirile materiale pe care orice oficialitate le are la îndemână pentru a smomi şi cuceri. Titluri ca acela de baron, de sfetnic împărătesc, daruri de tot felul, de la frumosul lanţ de aur cu medalia stăpânitorului până la apanagiul de domenii, relaţii cu fruntaşii Bisericii catolice, studii la Unguri sau în Apus (...) făcuseră din episcopii şi canonicii, din profesorii blăjeni de până la 1770 nişte dispreţuitori ai vechii ortodoxii umile şi sărace şi ai celor cari, în Ardeal chiar, sau dincolo de munţi, trăiau în acelaşi întunerec dogmatic şi în aceiaşi lipsă de cultură sau de drepturi.

S-ar fi crezut că tinerii, cari, pe urma unui Aaron, unui Rednic, Maior (Grigorie — n.m.), Cotore şi Caliani, unui Meletie Neagoe, cari prin învăţătura în străinătate-şi câştigaseră cele mai înalte ranguri bisericeşti, venind din Apus, vor duce şi mai departe aceste porniri de izolare faţă de ceilalţi Români, de adoptare tot mai deplină a catolicismului, în fond ca şi în formă chiar. Se văzu însă îndată că acei mai buni dintre ei, - un Samuil Clain (n. Septembre 1745),de acasă Maniu Micu, fiul protopopului din Sad, frate al Vlădicăi Inochentie, şi al surorii protopopului Neagoe din Broşteni şi Armeniu; Gheorghe Şincai (n. 1753),vlăstar al boierimii făgărăşene, venit din Şinca-Veche şi purtat pe la reformaţii din Oşorheiu, pe la Iesuiţii din Cluj şi Piariştii din Bistriţa; Petru Maior (n. 1760), din părţile Bistriţei, fiul protopopului de la Căpuşul-de-Câmpie, crescut la Oşorheiu şi Cluj - caută alte drumuri. De la început, dacă tustrei se călugăriră, în mănăstirea de viaţă aspră a

lui Aaron, viața aceasta de caznă pentru sfințirea prin răbdări şi înfrânare, prin slăbire şi dureri, în veşnice posturi cu «mazăre au fasole au linte fiartă, dar cu nici un uleiu dreasă», disciplina aceasta, pe care Vlădica Rednic o întări încă -«toată legea», scrie acelaşi Samuil Micu, «ar fi vrut să o facă călugării şi să supună pe toți la viața grea» - li displăcu. Începu să li cadă greu şi îndumnezeirea actului Unirii, pe care cât de puțină cercetare istorică îl putea reduce la adevărata lui valoare, şi nepotul episcopului Inochentie, al celui care, într-o clipă de desnădejde, se arătase gata să taie legăturile cu catolicismul, spune apriat că «Atanasie (Rednic) în toată Dumineca, la exortații, atâta lăuda şcolarilor Unirea, până ce unii îşi pierdeau gustul de a-l mai auzi». Certele dintre călugări, cari-şi râdeau de «bătaia lui Dumnezeu» şi de «ajutoriul Preacesti», îl desgustară adânc. De şi Clain ajunse «prefect» la mănăstirea Sf. Treimi, apoi eclesiarh şi consistorial pe lângă acest bun gospodar de biserică şi şcoală care era Rednic cel «greu la fire şi nu lesne iertătoriu», de şi trecu bucuros la Colegiul pazmanian din Viena, unde învăță mai departe filosofie şi teologie, ajungând apoi efemeriu, duhovnic la Colegiul Sf. Barbara, întemeiat la Viena pentru şcolari uniți, el nu căpătă mai multă tragere de inimă pentru călugărie, dar nici pentru Unire ca act mântuitor de suflet şi deschizător, prin legea cea nouă, a unui mai bun viitor românesc. Îşi întrebuința vremea în a traduce din Părinții răsăriteni, ca Sf. Vasile cel Mare, Sf. Doroftei, pe cari-i cetiau aşa de mult şi paisienii din Principate, şi din cari «cuvintele» celui din urmă apărură la Râmnic, în 1784. Peste câteva luni, el făcea să iasă la Viena, cu tiparul lui Kurzbeck, două mici studii în legătură cu datinile «Bisericii greceşti răsăritene», despre Căsătorie şi despre Posturi, şi doi alți Români învățați, protopopul Para, care studiase la Sf. Barbara, şi parohul din Bistrița, fost elev al Institutului pazmanian, îl pârau la Gran ca răspânditor de idei schismatice şi duşman al Sfintei Uniri, fiind pe lângă aceasta un prost şi «un om de nimica». (...)

La Viena se împrieteni cu Clain, celălalt mare scriitor al Bisericii unite româneşti, Gheorghe Şincai, care petrecuse la Roma de la 1775 până pe la 1780, luând doctoratul în filosofie şi teologie, şi voià acum să învețe, stând la Sf. Barbara, dreptul, să lucreze în biblioteci pentru

istoria neamului şi să lege relaţii cu învăţaţi ca Benkö şi Cornides. Nici acest tânăr unit n-avea respect pentru «Uninţa» care lasă neamul «fără credinţă», pentru Papa şi Iesuiţi pe cari-i crede în stare a falsifica şi diplome, pentru Latinii din preajma Împăratului, cari, la începutul veacului «înşelaseră», pentru motive politice, pe Români, dând ceva «popi1or», dar lăsând pe «nobili cu buzele drâmboiate» şi uitând cu totul de «jugul bieţilor proşti», iobagii.

Şi Petru Maior venise după aceleaşi studii romane, dar fără diplome, şi cu aceleaşi păreri despre «Italieni» şi despre «monarhia Papei» şi infailibilitatea, «nesmântnicia» lui, despre dreptul de a convoca şi presida sinoadele, pretenţiile de stăpânire universală, domeniul temporal sau «vremelnic», de care se zăpăciau alţi studenţi trimeşi la Roma, şi el scria astfel, nu mai târziu decât în 1783: «O de-ar fi apărat Dumnezeu neamul românesc de acest feliu de oameni învăţaţi şi teologi, cari numai cu autentie, cu ţiful şi cu vâlfa ce au în haine şi în locul lăcaşului său, vrau să învingă pe toţi; de spun ceva de la Roma, să taci, să înlemneşti, să caşti gura. De arăţi din Sfinţii Părinţi, din Soboare şi din istoria cea veche a Besearicii asupra părerilor lor, îndată eşti schismatic, şi mai rău decât ereticii(...) Romei încă din vreamurile ceale de mult începuse a-i răsări coarnele!».

Urmă îndată abdicarea episcopului Grigorie Maior, în 1782, şi în locu-i fu numit (21 Octombre; consacrat 6 iunie 1784) Ioan Bob (n. 1739), fiu de nemeş chiorean catolic şi de Unguroaică, Candida Timandi, şi ucenic al Iesuiţilor din Cluj; fusese novice la Blaj numai când avea douăzeci şi cinci de ani şi mântuise toată învăţătura; funcţionase ca profesor de sintaxă şi gramatică în locul lui Grigorie Maior şi plecase iarăşi între Iesuiţi, până când i se dădură funcţii administrative la Blaj, pentru ca să meargă apoi la nouă studii în Sâmbăta-Mare. Acesta ţinea strâns la Unire şi nu vedea mai departe decât cercul datoriilor sale de administrator al averii bisericeşti. O duşmănie firească se stârni deci între bogatul, măreţul, pomposul episcop, care se încunjură la 1807 de un corp de canonici ascultători, şi cei doi tineri călugări, cari-şi căutară de acum înainte o altă îndreptare.

La 1784, Clain cerea să fie scos din rândul călugărilor. Aceiaşi cerere o făcu şi Şincai, care, venit în Blaj încă de la 1780, mântuise de tipărit Catechismul cel Mare, aprobat de teologii Ştefan Sabo şi Ioan

Halmaghi - carte de şcoală, el însuşi fiind catechet, apoi director al şcolii de Stat de acolo. Acestălalt conducător sufletesc al generației sale se pusese în serviciul şcolilor celor nouă pentru popor, pe care le deschise Cârmuirea cu spirit laic, antireligios al lui Iosif al II-lea, şi dăduse românilor încă de la 1781 Bucvariul fără colorit religios din Viena, Aritmetica din 1782 (ed. nouă, Blaj, 1785), Bucoavna româno-germană de la Sibiu, din 1783 (ed. nouă, Blaj, 1788 şi 1795), căreia-i corespunde un Alphavit blăjean din acelaşi an. Şincai, care lucrase cu Samuil Clain o gramatică românească în limba latină - apărută tot pentru proclamarea nobilei origini a graiului şi a neamului, în Viena, la 1780 - pregătia pentru aceleaşi şcoli nouă cea d'intâiu gramatică latină-română, «spre folosul şcolilor valahico-naționale», care apăru, cu traduceri nemțeşti şi ungureşti ale exemplelor, la 1783, în tipografia Seminariului. O «Istorie a Naturii sau a Firii», era gata de tipar.

Doisprezece ani întregi, Şincai avu grija învățământului laic în limba românească, lângă Eder, directorul Saşilor, şi Eustatievici, al neuniților, întemeind vreo trei sute de şcoli în oraşe şi în sate. De Vlădica nu-i păsa şi-şi râdea fără încunjur de dânsul la 1792. Numai la 1794 Şincai fu răpus prin judecată de Bob, care făcu să i se iea locul şi să fie chiar închis, până în 1795, începându-se astfel rătăcirea lui printre Unguri - cu scurte popasuri la Oradea lui Darabant şi la Viena – care-i ținu până la moarte.

În acelaşi an, Petru Maior, iritat de încercarea ce făcuse Bob de a smulge protopopilor - în cari Maior, el însuşi protopop la Reghinul Săsesc de la 1784,după ce fusese profesor de logică, metafisică şi drept natural la şcoala înaltă din Blaj, vedea pe urmaşii «chorepiscopilor», de odinioară - ultimele drepturi ce mai păstrau, scria «Protopopadichia», Nedreptatea făcută protopopilor, tratat despre «puterea, drepturile sau privileghioanele» lor, carte ascuțită în polemica împotriva «papistaşilor». Cu Biserica romană n-a rupt-o niciodată şi şi-a păstrat până la sfârşit corespondența cu Propaganda, dar, când îl vedem numind pe Bob: «vlădica Uniților», iar pe păstorul sârb al Românilor de legea veche: «Episcop al Neuniților», înțelegem bine că nici Maior nu mai era legat cu inima de Biserica blăjeană.

Cererea de a părăsi călugăria, pe care o făcură Şincai şi Maior, fusese primită, dar se refuzase, în Ianuar 1785, cea făcută de Clain,

îndemnându-l la «linişte» şi poruncindu-se ca el «să fie păstrat în mănăstire». Nu i se dădu acestuia nici parohia din Sibiu, pe care o ceruse (...) Pe atunci Samuil cel învățat dedica lucrări de ale sale Patriarhului ortodox din Carlovăț, cu care ar fi stat în legături încă din 1784, şi se putea crede că a părăsit cu totul Unirea. Când Guvernul ardelean trimese, în 1794, spre cercetare Istoria Bisericească, tradusă după a lui Fleury, de Clain, împreună cu dedicația incriminată, i se zice preot neunit, şi canonicii lui Bob, consultați, declară că în adevăr cartea, lucrată şi după «autori catolici», cuprinde în sine «zgura neunirii» (schoriam disunionis). Se credea chiar că el vrea să se facă episcop al neuniților, pentru care Bob l-ar fi închis bucuros, cum a şi cerut Guvernului, în 1797, la mănăstirea din Muncaciu."

Mai poate mira pe cineva ceea ce am reprodus (după Huszár Antal) din declarațiile aceloraşi corifei - cu câteva capitole în urmă?!

Mai poate avea cineva vreun dubiu în legătură cu menirea reală şi oficială a Bisericii Unite cu Roma - inclusiv în ceea ce priveşte prestația majorității conducătorilor acesteia?!

Mai poate cineva pune la îndoială oportunitatea îndemnului meu din Secesiunea Ardealului: "...să nu confundăm meritele unor individualități (...) cu pretinsele virtuți şi aspirații ale Bisericii Greco-Catolice ca instituție"?!

Corifeii Şcolii Ardelene - prigoniți de propriul episcop unit!

Capitolul reprodus în episodul precedent, citit cu atenția cuvenită - mă refer, aici, atât la fond, cât şi la formă (abundența arhaismelor, ortografia epocii, dar mai ales sintaxa stufoasă şi uneori derutantă care caracterizează scrisul lui Nicolae Iorga) - ne oferă confirmarea supremă a tot ceea ce m-am străduit să argumentez şi să ilustrez până acum.

Nu mai revin asupra aspectelor discutate şi răsdiscutate deja (caracterul politic al uniației, obiectivele reale urmărite, dependența totală de Vatican, de Curtea de la Viena, de primatul maghiar de la Esztergom, cenzura iezuită, eliminarea progresivă a tot ceea ce mai putea să însemne o legătură cu ortodoxia, ignorarea totală a românilor de rând etc.) şi mă voi opri asupra unui singur aspect: îngrădirea, persecutarea sau chiar privarea de libertate a celor mai străluciți reprezentanți ai uniatismului ardelean - viitorii “corifei ai Scolii Ardelene”, cei ce, prin opera lor de-o viață, au pus bazele teoretice ale revirimentului național! Şi de către cine? De către propriii lor episcopi uniați!!! Si de ce? Pentru că au nesocotit “regula jocului”, pentru că au ignorat (ca şi Inochentie Micu-Clain, la vremea lui) menirea reală (oficială) a Bisericii Unite, pentru că au luat în serios cele promise (şi garantate prin Diplomele Leopoldine) lui Teofil şi Atanasie, pentru că au încercat să refacă legăturile cu ortodocşii din Ardeal şi de dincolo de munți, pentru că au încercat să-şi pună erudiția dobândită la Roma sau Viena, la “Propaganda Fide” sau "Sf. Barbara” în slujba obiditului şi batjocoritului popor român, spre a-i deschide calea spre învățătură, emancipare națională şi prosperitate!!

Nimeni nu e profet în țara lui?

Trebuie să mori ca să ti se recunoască meritele?

Trebuie să treacă secole pentru ca posteritatea să-ti cinstească memoria cu statui sau chiar grupuri statuare (precum cel din fata Universității clujene - operă a marelui Romul Ladea)?

Sau este vorba de oportunism şi memorie selectivă?

Când se va debarasa memoria istoriei de aceste două metehne?

Sau, te pomeneşti, că Iorga nu e o sursă credibilă?

De ce întrebările de mai sus? Fireşte - nu numai pe post de „morala fabulei”, ci pentru că la mai bine de o sută de ani - în 1929 – întro enciclopedie profund marcată de regionalism confesional (uniat, bi-

neînțeles),încă respectivii corifei sunt pomeniți în rând cu un Lemeni sau Bob, singurul onorat cu un spațiu mai larg şi mai cuprinzător fiind Petru Maior. Astfel, Lemeni (despre care se vorbeşte numai de bine!) are mai mult spațiu decât Şincai, iar Bob decât Samuil Micu.

Cât priveşte credibilitatea lui Iorga (fiind vorba, fireşte, de prigonirea celor trei de către propriul lor episcop uniat), să vedem ce spune amintita sursă lexicografică (Enciclopedia Minerva,Cluj,1929):

„Maior Petru (...) întors de la studii, e numit profesor de teologie şi filosofie la Blaj, dar, neînțelegându-se cu episcopul Bob care-l persecuta...";

"Micu Samuil (...) persecutat, ca şi Maior, de episcopul Bob, e acuzat şi dat în judecata consistoriului...".

La Şincai nu apare nimic - ar fi fost şi de mirare, acesta nebeneficiind decât de 15 rânduri. În schimb apare la Bob:

„Bob Ioan, episcopul Făgăraşului, cu sediul la Blaj (...) a fost un duşman neîmpăcat a lui Micu şi Şincai, pe care i-a persecutat...". Bineînțeles - nicăieri nici o motivație a duşmăniei şi persecuției! Pe cei de la "Minerva" îi înțeleg - dată fiind coloratura confesională şi amintitele metehne ale istoriografiei partizane (oportunismul şi memoria selectivă), dar cum de a reuşit episcopul Bob să-i duşmănească şi prigonească tocmai pe cei mai străluciți dintre subalternii săi (singurii care au rămas, dintre toți clericii uniați, cu adevărat în istorie - şi au făcut istorie!) este mai greu de priceput. Pentru unii. Pentru că explicația este simplă: Bob, în ciuda numeroaselor sale ctitorii, n-a fost decât un exponent al patronilor săi, o unealtă în mâinile acestora. Care a sancționat prompt „ieşirea din rând" a celor trei!

Asta este (a fost) situația!

Ceea ce nu înseamnă, fireşte, că din mediul uniat n-au mai răsărit, pe parcurs, destule alte figuri ilustre, de talia unor Simion Bărnuțiu, Timotei Cipariu, Şterca-Şuluțiu, Papiu-Ilarian şi mulți alții. Numai că, o bună parte dintre ei au ajuns, până la urmă, pe alte meleaguri. Oare de ce? Nu din aceleaşi motive ca şi predecesorii?

Să mergem însă mai departe în timp, pentru a vedea că situația pe care am zugrăvit-o mai sus a continuat să-şi păstreze actualitatea şi în perioada în care Huszár Antal îşi scria cartea „de uz confidențial". Altfel cum s-ar putea explica articolele din 1905 apărute în presa de limbă română (din Ungaria) din care sus-numitul reproduce fragmente

la pagina 144 a cărții sale (fiind vorba de participarea episcopilor români greco-catolici la o conferință de la Budapesta a episcopilor romano-catolici maghiari)? Citez:

„În legătură cu aceasta «Drapelul», din Lugoj scrie următoarele: «Opinia publică românească este din ce în ce mai consternată de participarea episcopilor români uniți la conferința episcopilor romano-catolici și, în general, la orice manifestare catolică maghiară. La urma urmei, ce așteaptă episcopii români de la cei romano-catolici - deveniți exponenții de frunte ai șovinismului maghiar? Episcopii romano-catolici nici nu vor să audă de autonomia proprie a Bisericii Române Unite. A sosit vremea ca episcopii noștri să priceapă că nu slujesc interese românești și confesionale atunci când sfidează sentimentele poporului pe care sunt chemați să-l conducă! În istoria noastră episcopii au jucat un rol de seamă doar atunci când s-au pus în fruntea poporului!»

Iar în «Gazeta Transilvaniei», din Brașov putem citi următoarele:

«Fiind vorba de un congres maghiar și romano-catolic - care e animat de idei și scopuri ce nu au nimic în comun cu cele ale Bisericii Unite - este normal și firesc ca episcopii români uniți să nu aibă ce căuta acolo».

În aceeași ordine de idei, «Libertatea» din Dumbrăveni se exprimă în următorii termeni:

«Noi așa știm că românii uniți nu au nimic în comun cu romano-catolicii. Biserica greco-catolică, la fel ca și cea ortodoxă, este o Biserică Națională. Sau poate corpul episcopal al Bisericii Române Unite este de acord ca sărmanii ruteni, sub pretext confesional, să fie maghiarizați?

Îi rugăm pe episcopii noștri să nu ne mai dea, prin faptele lor, ocazia de a-i tot mustra. Le-o cere atât nația - cât și Biserica română. Iar ei vor trebui să le asculte glasul - care, deocamdată, exprimă doar o rugăminte!»”

Este suficient - și suficient de limpede?

Dacă nu, atunci să mai citez din cartea lui Huszár Antal (pagina 454) - unde se reproduce un alt articol, tot din 1905 și tot din Gazeta Transilvaniei:

„La concursul (școlar național din Budapesta - n.m.) de educație

fizică au participat şi 20 de elevi ai Liceului Superior Unit din Blaj, împreună cu trei profesori.

Se vedea însă pe ei că n-au venit de bună-voie. Nu ne-a venit să credem: ce caută Blajul la respectiva chermeză patriotică? Ne-a durut sufletul văzând că dintre toate liceele româneşti din Ardeal tocmai cel greco-catolic din Blaj este singurul care şi-a trimis elevii pentru a preamări Ungaria şi a cânta imnul lui Kossuth! Am aflat că această înjositoare iniţiativă îi aparţine directorului Iosif Hossu, un demn reprezentant al celor ce - spre a-şi asigura cariera - se gudură la picioarele stăpânirii. Sărmană Biserică Unită, oare până când vei mai răbda să fii tăvălită în noroi de către cei ce şi-au (şi ţi-au) uitat menirea?”

Ce-ar mai fi de spus?

Eventual, doar faptul că situaţia era exact pe dos: respectivii n-au uitat, ci - dimpotrivă - şi-au adus aminte de menirea reală a Bisericii unite cu Roma, cea în virtutea căreia a fost creată şi patronată de-a lungul secolelor!

P.S. În (aparent) altă ordine de idei, vrem să-i informăm pe cititori (şi nu numai) că istoricul militar care i-a furnizat regizorului Koltay toate materialele documentare folosite în filmul său despre Trianon - Raffay Ernö - a fost secretar de stat în Ministerul Apărării din Ungaria.

Celor ce doresc să afle ce hram poartă susnumitul, le recomandăm să caute, în colecţia ziarului Adevărul, ultima corespondenţă de la Budapesta a lui Dorin Suciu - intitulată: „Condamnând Trianonul şi tratatele de bază cu vecinii - 200 de gazetari şi scriitori de la Budapesta solicită modificarea frontierelor Ungariei”. Iată un fragment:

“Dacă în Europa graniţele s-au schimbat, este nerealist să credem că doar graniţele Ungariei nu se pot modifica, a fost concluzia la care s-a ajuns în cursul adunării de constituire a societăţii Trianon pentru Dreptatea Ungară. La reuniunea care a avut loc la sediul Comunităţii Ziariştilor Unguri au participat circa 200 de persoane, mare parte dintre ele fiind profesionişti ai condeiului - gazetari şi scriitori - cu vederi radicale de dreapta.

Oaspetele de onoare a fost Ernö Raffay, istoric, fost secretar de stat în Ministerul Apărării. Dacă minorităţile maghiare de peste graniţe nu pot obţine drepturi speciale, cum ar fi dreptul la autodeterminare,

şi nici autonomie teritorială, atunci singura soluţie este modificarea frontierelor, a proclamat Ernö Raffay. Istoricul ungur, care nu este la prima declaraţie de acest gen, a susţinut că revizuirile teritoriale din anii 1938-1941 au constituit succese ale diplomaţiei ungare şi au fost reflexul unei politici juste. Astfel de prilejuri au existat şi după 1989, doar că ele nu au fost folosite. Raffay a dat ca exemplu de ocazii ratate divizarea Cehoslovaciei, când pentru un scurt interval de timp Slovacia încă nu exista «de jure», şi, practic, nu avea nici posibilitatea de apărare armată (!), perioada conflictului iugoslav în care Serbia era pusă în dificultate de confruntarea ei cu Croaţia (...)

Istoria nu s-a oprit. Important este să aştepţi prilejul şi să-l foloseşti. Dacă Uniunea Sovietică s-a destrămat, ca şi Iugoslavia sau Cehoslovacia, dacă în Europa graniţele se mişcă, este nerealist să crezi că doar hotarele Ungariei nu se pot mişca, a tras concluzia fostul demnitar..."

Este o vorbă ungurească: "Madarat tolláro1 - embert barátjárol" (Un fel de: spune-mi cu cine te-aduni...)!

Aşa şi cu regizorul Koltay...

Presa românească din Ungaria dualistă: orientare şi egidă

Repet ce-am mai spus: nu vreau să acuz şi nici să condamn pe nimeni. Nici măcar pe detractorii, de ieri şi de astăzi, ai ortodoxiei şi ai Bisericii Ortodoxe Române.

Demersul meu este unul defensiv: vreau să prezint, pur şi simplu, realitatea, fără urmă de patimă - de această dată - şi dintr-o sursă străină şi neutră. Nu eu, ci Huszár Antal - pe care nu-l preocupă decât interesele „statului național" maghiar şi „pericolul românesc" - a adunat şi selectat citatele reproduse în capitolul precedent. Nu eu am căutat argumente pro domo - ci cartea lui Huszár mi le-a oferit „pe tavă". Nu eu mi-am propus, deliberat, să reiau tema în discuție - ci textul cărții respective (primită de la un necunoscător al limbii maghiare!) mi-a prilejuit reîntoarcerea, de pe cu totul alte poziții, la aceasta.

Si dacă aşa au stat lucrurile, cum puteam să rezist tentației?

Desigur, aş putea, la urma urmei, să mă rezum - ca să închei discuția - la un singur pasaj :

„Având în vedere faptul că astăzi - indubitabil - promotorii de frunte ai ultranaționalismului românesc din țară sunt preoții şi dascălii ortodocşi..." („Românii din Ungaria", vol. I, pag. 276)

Dar nu asta vreau, vreau date - pe cât se poate comparative. Si aici nu mă gândesc, fireşte, la atacuri similare la adresa episcopilor ortodocşi. De ce „fireşte"? Pentru că aceste atacuri de presă - întâmplător sau nu - lipsesc cu desăvârşire în cartea lui Huszár Antal (mă refer, evident, la nişte eventuale echivalente ale reproşurilor apărute în „Drapelul", „Libertatea" sau „Gazeta Transilvaniei" la adresa episcopilor români uniți din Ardeal)! Mă gândesc la cu totul altceva: la egida sub care apăreau cele 40 de publicații de limbă română - atâtea câte existau, la acea vreme, în Ungaria.

Reproduc, de la pagina 683, capitolul intitulat „Presa românească din Ungaria":

"In prezent, în țară, apar următoarele publicații în limba romána:

I. Publicații politice

1/. Adevărul (anul 5), ziar socialist, apare, pe patru pagini, săptămânal, în Lugoj; redactor: Auerbach Gusztáv; editat de Partidul social-democrat. Pentru instigare socială a avut deja mai multe procese de presă.

2/. Controla (anul 13), ziar național cu desăvârşire moderat, apare pe 4 pagini, săptămânal, în Timişoara; redactor, editor şi proprietar: Toma D. Cirovici. Nici un proces pe motive politice.

3/. Drapelul (anul 7), ziar mai moderat, aflat în slujba Partidului Național Român (PNR), apare, pe 4 pagini, de trei ori pe săptămână, la Lugoj; redactor: Dr. Cornel Jurcă (înlocuit, în prezent, de Gheorghe Noaghea - Jurcă fiind, din motive de instigare ultranaționalistă, la închisoare); editor şi proprietar: Dr. Valer Branisce. Alte câteva procese (tot) din motive de instigare.

4/. Foaia Poporului (anul 15), ziar mai moderat, aflat în slujba PNR, apare pe 12 pagini, o dată pe săptămână, la Sibiu; redactor, editor şi proprietar: Silvestru Moldovan. A avut câteva procese pentru instigare.

5/. Gazeta de Duminecă (anul 4), săptămânal aflat în slujba PNR, apare, pe 8 pagini, în Şimleul Silvaniei; redactor: Dr. Victor Deleu; editor şi proprietar: Ioan P. Lazăr. Mai rar procese de presă.

6/. Gazeta Transilvaniei (anul 70), cotidian aflat în slujba fracțiunii pasiviste a PNR - adeptă a autonomiei Ardealului; deşi redactat în spirit ultranaționalist, formulările sunt prudente şi circumspecte; apare, in 4 pagini, la Braşov; redactor: Victor Branisce; editor şi proprietar Dr. Aurel Mureşian. Abia 2-3 procese de presă în 70 de ani, şi acelea de mult.

7/. Libertatea (anul 6), săptămânal cu un ton intransigent, aflat în slujba PNR, înființat de către deputatul Aurel Vlad pentru fracțiunea activistă; apare, în 4 pagini, la Dumbrăveni; redactor şi editor: Sebastian Roman; preț redus cu 50% pentru țărani. A avut şi are - din motive de instigare - o mulțime de procese de presă.

8/. Lumina (anul 3), săptămânal aflat în slujba Partidului Independenței; apare, pe 8 pagini, la Budapesta; redactor şi editor: Emeric Salusinski.

9/. Lupta (anul 1), cotidian ultrainstigator aflat in slujba PNR,

organ al Comitetului Național Român şi al Clubului deputaților români; apare, pe 8-12 pagini, la Budapesta; redactor: Vasile Macrea; director: Dr. A1exandru Vaida Voevod, deputat; editor: Dr. Aurel Vlad, deputat; proprietar: Dr. Teodor Mihali, deputat. Din cauza articolelor instigatoare deja are procese.

10/. Poporul Român (anul 7), săptămânal ultranaționalist aflat în slujba PNR, organ al Comitetului Național Român şi al Clubului deputaților români destinat poporului; apare, pe 12 pagini,1a Budapesta. Redactor: Vasile Macrea; editor şi proprietar: Dr. Aurel Vlad, deputat. Din cauza articolelor instigatoare se află fără întrerupere în procese de presă.

11/. Răvaşul (anul 5), săptămânal aflat în slujba pasiviştilor; cu toate că maniera de abordare este ultranaționalistă (cu tentă greco-catolică), totuşi, formulările denotă suficientă circumspecție; apare, în format de carte cu 16 pagini, la Cluj; redactor şi editor: Petru P. Barițiu; proprietar: Dr. Ilie Dăian (fost redactor al interzisei „Tribuna" de Sibiu). Fără procese până în prezent.

12/. Revista politică şi literară (anul 1), organ, cu apariție lunară, al PNR şi „portavoce" a Partidului Conservator din România; ton moderat; apare, în format de carte cu 32 de pagini, la Blaj; redactor: Aurel Ciato; editor: Brutus Hodoşiu. Fără procese de presă.

13/. "Telegraful Român" (anul 55), oficiosul Mitropoliei Ortodoxe Române, care, deşi aflat în slujba PNR, este redactat într-un spirit mai moderat şi mai circumspect; apare, pe 4 pagini mari, de trei ori pe săptămână, la Sibiu; redactor: Teodor V. Păcățian; editor şi proprietar: Tipografia Mitropoliei. Rare procese de presă.

14/. Tribuna (fostă Tribuna Poporului) - anul 11 - cotidian aflat în slujba fracțiunii arădene a PNR („tribuniştii") ce abordează cel mai radical şi mai instigator ton din întregul peisaj al presei române; purtători de cuvânt ai Partidului Liberal din România şi promotori ai intereselor acestuia în ceea ce-i priveşte pe românii din Ungaria - principalii colaboratori ai publicației, «martirii» Ioan Slavici, Eugen Brote, Aurel Popovici, Septimiu Albini etc., au fost nevoiți să se refugieze în România pentru a scăpa de consecințele delictelor politice săvârşite prin scrisul lor; apare, pe 12 pagini, în Arad; redactor: Sever Bocu; editor şi proprietar: Gheorghe Nichin. Ziarul se află permanent în procese datorită articolelor sale instigatoare.

15/. Unirea (anul 17),oficiosul Mitropoliei Greco-Catolice - aflat în slujba PNR şi având, de la declararea «activismului», un ton mai puţin moderat; apare, pe 8 pagini, o dată pe săptămână la Blaj; redactor: Augustin Gruiţa; editor şi proprietar: Aurel C. Domşa. Abia în ultimul timp are procese de presă - din motive de instigare.

Deci, din cele 15 publicaţii politice - 12, aflate în slujba PNR, servesc politica ultranaţionalistă românească. Dintre acestea, patru (Libertatea - din Dumbrăveni, Lupta - din Budapesta, Poporul Român - din Budapesta, Tribuna - din Arad) instigă continuu şi consecvent împotriva statului şi limbii maghiare.

II. Publicaţii ale societăţii civile

1/. Deşteptarea (anul 3), săptămânal local braşovean. Redactor şi editor Gheorghe Mâzgăreanu.

2/. Renaşterea (anul 3), săptămânal local din Caransebeş; redactor: Amos Nicolae Tulea; editor şi proprietar: Dr. Nicolae Ionescu.

3/. Revista Bistriţei (anul 3), săptămânal local bistriţean aparţinând Fundaţiei Năsăudene; redactor şi editor: Gheorghe Mateiu.

4/.Ţara Noastră (anul 1), săptămânal editat de ASTRA; format de carte în 16 pagini, apare la Sibiu; redactor: Octavian Goga - secretar literar al ASTRA. Conţine şi articole politice.

5/. Ţara Oltului (anul 1), săptămânal făgărăşan; redactor: Ioan Berescu. Editori şi proprietari: Dr. Alexandru Şerban, deputat, Dr. Ioan Şendrea, Dr. Octavian Vasu.

6/. Transilvania (anul 38), editat de ASTRA, apare la trei luni, în format de carte cu 50-80 pagini, la Sibiu; redactor: Octavian Tăslăuan - secretar administrativ al ASTRA.

III. Publicaţii confesionale şi şcolare

1/. Biserica şi Şcoala (anul 31), organ al Episcopiei ortodoxe din Arad - cu apariţie săptămânală; redactor: Roman R. Ciorogariu.

2/. Foaia Diecezană (anul 22), organ al Episcopiei Ortodoxe din Caransebeş - cu apariţie săptămânală. Redactor: Dr. Petre Barbu.

3/. Foaia pedagogică (anul 3), organ de învăţământ al Diecezei Ortodoxe de Arad.

4/. Foaia scolastică (anul 9), organ, cu apariție bilunară, al Mitropoliei Unite din Blaj.

5/. Păstorul sufletesc (anul 2), o colecție de predici bisericeşti greco-catolice; apariție lunară, la Şimleul Silvaniei.

6/. Pedagogia română (anul 1), organ al Diecezei greco-catolice de Gherla - cu apariție bilunară.

7/. Revista teologică (anul 1), cu apariție lunară (format - carte cu 40 pag.) la Sibiu; redactor şi editor: Dr. Nicolae Bălan.

8/.Vatra Şcolară (anul 1), revistă pedagogică cu apariție lunară (32 pagini) la Sibiu. Redactor - editor: Dr. Petru Şpan."

Trecem peste publicațiile economico-financiare, de specialitate, de divertisment şi ne mai oprim la:

IV. Publicații de literatură

1/. Foaia interesantă (anul 2), apare săptămânal, ca supliment al ziarului Libertatea din Dumbrăveni.

2/. Luceafărul (anul 6), revistă literar-artistică ce apare, bilunar, la Sibiu, pe 32 de pagini; redactori şi editori : Octavian Goga şi Octavian Tăslăuan."

Iată, aşadar, „raportul de forțe". Să tragem linie şi să adunăm. Mai întâi, însă, vechimea: cu câteva excepții (6 şi 13 - de la publicațiile politice, 6 - de la cele civice şi 1 şi 2 de la confesionale şi şcolare), aceasta se înscrie între 1 - 17 ani, o bună parte a publicațiilor fiind abia în primul an de apariție! Să mai remarcăm, în aceeaşi ordine de idei, că oficiosul Mitropoliei Ortodoxe avea, la anul editării cărții lui Huszár, o vechime de 55 de ani - fată de numai 17 în cazul celui al Mitropoliei Greco-Catolice (înființată cu 11 ani mai devreme!).

Cât priveşte apartenența confesională - directă (efectivă) sau indirectă (din sfera de influentă...) - situația se prezintă (se prezenta) în felul următor:

- publicații aparținând nemijlocit Bisericii Ortodoxe Române (BOR) - 6
- publicații aparținând nemijlocit Bisericii Române Unite (BRU) - 4
- publicații aparținând sferei de influentă a BOR: 12
- publicații aparținând sferei de influentă a BRU: 8

Deci, predominanță ortodoxă în ambele categorii.

Să vedem, însă, vechimea - în ani de apariție - a acestor publicații:

- în prima categorie, BOR are 113 ani însumați, pe când BRU doar 29
- în cea de a doua, BOR are 90 de ani însumați, iar BRU 98.

Deci, predominanță notabilă a BOR la prima categorie şi echilibru la cea de a doua.

Prin ce se transformă deşteptarea națională a elitelor - în emancipare națională generală? Prin multe altele (de care ne-am ocupat deja), dar, poate, în primul rând prin presă (politică, socială, culturală etc.)!

De altfel, cu adevărat important mi se pare faptul, remarcat şi de către Huszár, că din cele 15 publicații politice ale românilor 12 se aflau "în slujba Partidului Național Român". Care nu avea, la acea vreme, culoare confesională!

În încheiere - o mică remarcă (malițioasă, poate): în coada listei se situează Timişoara, cu o singură publicație „cu desăvârşire moderată", care „n-a avut, din motive politice, nici un proces de presă"!

P.S. Huszár nu prea cunoaşte (sau eludează) trecutul real al „Gazetei Transilvaniei" - marcat nu numai de procese de presă, dar şi de suspendări repetate sau chiar de întemnițări ale redactorilor şi colaboratorilor!

P.P.S. Desigur, analiza mea se referă la publicațiile existente (apud Huszár) la 1907 - nu şi la cele care şi-au încetat activitatea (sau au fost interzise) în anii premergători!

Relațiile cu românii de dincolo de Carpați şi filiera acestora

Revenind la bilanțul făcut în capitolul XIII privitor la presa de limbă română din Ungaria anului 1907 - bilanț ce viza cele două compartimente principale ale acesteia în ceea ce priveşte apartenența confesională (efectivă sau doar ca sferă de influență), ponderea, vechimea, orientarea politică etc. - putem afirma, cu temei, că Biserica Ortodoxă Română din Ardeal nu avea să-şi reproşeze, nici din acest punct de vedere, vreo rămânere în urmă în pregătirea şi instrumentarea imensului pas care despărțea deşteptarea națională a elitelor de emanciparea națională generală. Ba, dimpotrivă!

Cât priveşte "libertatea" presei - atunci şi acolo - va trebui să-1 completăm pe d1 Huszár, care pomeneşte doar de procese de presă - nu şi de anii de puşcărie cu care s-au soldat acestea. Citez, în acest sens, din cartea lui Dan Brudaşcu - "Pagini Ungare", Ed. Sedan, Cluj-Napoca, 2002, pagina 32:

"Dar acțiunii de asimilare prin maghiarizare nu i-au scăpat nici celelalte domenii de activitate. Astfel, o «Lege de presă» excepțională avea misiunea de a ocroti maghiarismul agresiv şi de a-i opri pe români să se apere nepedepsiți de atacurile îndreptate împotriva lor. În baza acesteia au fost făcute condamnări de zeci de ani de închisoare şi aplicate amenzi de milioane de coroane majorității ziariştilor români. Dintre publiciştii condamnați, până în anul 1894, reținem pe: Eugen Brote de 7 ori, I. Russu-Şirianu de 3 ori, I. Slavici de 4 ori, V. Lucaciu de 4 ori, Pop-Păcurariu de 3 ori, Aurel Mureşianu de 3 ori, Septimiu Albini de 3 ori, A. C. Popovici de 2 ori şi alți 60 de români câte o dată. Între 1895-1898 au avut loc încă 64 de procese de presă şi 32 de cazuri de măsuri arbitrare pe cale administrativă. Până la 1 Decembrie 1918 au urmat alte sute de astfel de procese, cei mai de seamă ziarişti şi oameni de cultură români suferind detenția ungurească."

Iată, aşadar, cam care era situația cu "libertatea" de exprimare în Ungaria dualistă şi cam ce putea să însemne, la acea vreme, un proces de presă! (Am ținut să completez - şi prin cele de mai sus /am făcut şi eu o singură referire, în acest sens, în post-scriptumul capitolului precedent / - datele avansate de Huszár Antal în cartea sa, date "strict confidențiale", dar şi cosmetizate!)

Cu scuzele de rigoare pentru faptul că am recidivat în a părăsi, pentru scurt timp, singura “sursă ştiinţifică” (istoriografia maghiară!) - să revin la “Românii din Ungaria”. Mai întâi, însă, câteva consideraţii preliminare.

Mă întrebam - retoric, fireşte - prin ce “miracol” şi-au păstrat românii ardeleni, sub secole de asuprire şi exterminare etnică, identitatea şi conştiinţa naţională?

M-am mai întrebat, în aceeaşi ordine de idei, oare de ce principala preocupare a asupritorilor şi deznaţionalizatorilor era tocmai tăierea oricăror legături, laice şi confesionale, cu românii de dincolo de Carpaţi?

Desigur, cea de a doua întrebare cuprinde în ea şi răspunsul la prima: exact aceste legături (personale sau / şi instituţionalizate) au asigurat, până la urmă, materializarea amintitului “miracol”! Ceea ce înţelegeau prea bine şi oprimatorii - fireşte. Iar cenzura şi izolarea vizau cu precădere nivelele instituţionalizate - în speţă cel confesiona1. Şi dacă în cazul Bisericii Ortodoxe aceste legături erau (mai ales după reînfiinţarea Mitropoliei - în 1864) mai greu de împiedicat, în ceea ce priveşte Biserica Greco-Catolică - înfiinţată tocmai pentru a întrerupe respectivele legături - finalitatea cu pricina făcea parte din logica firească a lucrurilor. Sau n-a fost aşa?

De ce atunci unul din principalele capete de acuzare la adresa episcopului Inocenţiu Micu-Clain a fost tocmai menţinerea şi cultivarea relaţiilor cu ortodocşii de peste munţi?

De ce episcopii greco-catolici erau dublaţi de un teolog iezuit care le controla şi cenzura până şi corespondenta personală?

De ce aceştia nu aveau voie să corespondeze cu domnii Ţărilor Româneşti sau cu conducătorii de acolo ai Bisericii Ortodoxe?

De ce chiar şi viitorii corifei ai “Şcolii Ardelene” au fost prigoniţi (de către propriul episcop!) sau chiar privaţi de libertate exact pentru acelaşi motiv: întreţinerea şi cultivarea relaţiilor cu lumea ortodoxă??!

În ciuda acestei intenţii de a-i izola şi separa pe românii ardeleni de cei din Ţările Româneşti sau, mai apoi, de cei din Vechiul Regat, comunicarea şi colaborarea transmontană - în ambele sensuri - a continuat să fie, la nivel de relaţii personale sau / şi (cât de cât) instituţionale, laice sau confesionale, o constantă indiscutabilă.

Şi dacă despre colaborarea confesională am mai discutat, să vedem câteva exemple elocvente ale celei laice - la nivel instituțional (şi instituționalizat) - inclusiv de cea mai înaltă anvergură. Reproduc din cartea lui Huszár Antal (pagina 673-682), din capitolul "Organizații din România - în relații cu românii din Ungaria":

1/. „ «Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor» s-a înființat, în 5 februarie 1891, la Bucureşti. Deşi în regulamentul de funcționare al acesteia se vorbeşte doar de revigorarea - prin cultură națională - a solidarității românilor de pretutindeni, Liga, în realitate, militează pentru un singur scop: menținerea în permanentă agitație a românilor din Ungaria prin conceptul Daco-României Mari şi instigarea lor împotriva statului, națiunii şi limbii maghiare.

Că aşa stau lucrurile o dovedeşte faptul că încă de la începutul anilor '90 Liga a mobilizat, în acest sens, nu numai presa internațională, ci şi întreg tineretul universitar din România - cu care a organizat mitinguri de solidarizare cu ultranaționaliştii români din Ungaria ce atentează la unitatea statului maghiar. În aceeaşi ordine de idei, Liga a împânzit Ardealul cu o mulțime de materiale subversive care nu numai că instigă în sensul arătat mai sus, dar conțin şi instrucțiuni politice, ba, mai mult, stabilesc şi circuite oculte de finanțare.

Liga, sub masca activității culturale, vânează orice ocazie pentru a realiza contacte nemijlocite cu românii din Ungaria. În acest sens aş cita hotărârea din 29 mai 1904 prin care s-a stabilit ca reprezentanții ligii să participe la toate şedințele generale ale societății ASTRA, ceea ce asigură condiții optime de discreție şi confidențialitate pentru amintitele contacte deloc culturale.

Definitoriu pentru ataşamentul fanatic al românilor din Ungaria fată de Ligă este, de pildă, faptul că de1egația acestora ce participa la Expoziția Națională din 1906 de la Bucureşti s-a oprit, în fata sediului Ligii, pentru a intona, în cor, instigatorul imn "Deşteaptă-te române"!(...)

Liga este recunoscută, prin hotărâre parlamentară, ca persoană juridică, hotărâre întărită de regele Carol.(...)"

2/. "Societatea «Transilvania». A luat ființă, în 3 mai 1867, la Bucureşti - cu scopul de a asigura burse de studiu studenților români din Ungaria. Condiții de acordare:

- excluderea universităților maghiare;

- studii în Franța sau Germania;
- după terminarea studiilor - reîntoarcere şi stabilire în Ungaria;
- folosirea pregătirii superioare dobândite în sprijinul emancipării naționale a românilor din Ungaria;
- înrolarea în mişcarea ultranaționalistă românească - cu scopul de a atenta la existența statului național maghiar! (...)"

3/. "Academia Română. A fost înființată în 1866. Actualul președinte: Anghel Saligny; secretar general: Dimitrie Sturdza; conducătorul departamentului de literatură: Iosif Vulcan; dep. de istorie: Moldovan Ioan; dep. de ştiințe: Aurelian (? - n.m.).

Academia are 40 de membri plini, dintre care cinci sunt români din Ungaria: 1. Nicolae Popea, episcop ortodox de Caransebeş; 2. Ioan Puşcariu, jurist pensionar; 3. Ioan Moldovan, preposit greco-catolic de Blaj; 4. Dr. Atanasie Marinescu, jurist pensionar; 5. Iosif Vulcan - fost redactor-şef al revistei Familia din Oradea. Alți doi membri (tot români din Ungaria) - de curând decedați - au fost Florian Porcius şi Vicențiu Babeş.

Academia avea, la sfârşitul anului 1904, o avere de 17.350.620 franci - în fundații - care aducea un venit anual de 735.428 franci. Cele mai importante fundații: 1. Fundația Oteteleşan (4.650.700 franci), care întreține Institutul de fete ce-i poartă numele, institut în care învață, ca bursiere, şi numeroase românce din Ungaria; 2. F. Tache Anastasiu (3.438.888 franci), din care se întrețin două şcoli elementare româneşti; 3. F. Adamachi (2.622.666 franci) - folosită exclusiv pentru burse şi proiecte; de acestea au beneficiat, în valoare de 320.349 franci, români din Ungaria; 4. F. Agarici (1.100.000 franci) - care întreține Şcoala economică «Agarici» din Vaslui.

Academia a editat, în ultimii 21 de ani, 156 de volume (reprezentând 70.024 pagini). Principala sa preocupare este pentru istorie, fiind cercetate, în acest domeniu, arhivele din Viena, Paris, Roma şi Istambul. De asemenea, s-au obținut importante copii şi ale documentelor aflate în arhivele săseşti din Sibiu, Bistrița, Braşov şi Cluj.

Academia Română a acordat, între 1884-1905, numeroase premii (în valoare de 249.882 franci). Printre cei premiați figurează şi următorii români din Ungaria:

- Eugen Brote («martirul» fugit în România pentru a scăpa de detenția politică), pentru «Chestia română» - lucrare interzisă în Ungaria

din motive de instigare antistatală;

- Ioan Slavici (alt «martir» fugit în România), pentru «Din bătrâni» - altă lucrare interzisă în Ungaria din aceleaşi motive;

- Ioan Russu-Şirianu (redactorul-şef al Tribunei din Arad), pentru «Românii din statul ungar» - lucrare de asemenea interzisă în Ungaria;

- Teodor Păcăţian (redactor-şef al «Telegrafului Român» - oficiosul Mitropoliei Ortodoxe din Sibiu), pentru «Cartea de aur», lucrare confiscată în repetate rânduri - pentru care Păcăţian a făcut opt luni de închisoare;

- Dr. Ioan Sârb (deputat de Caransebeş), pentru «Istoria Voievodului Mihai» (răsplătită cu 12.000 de franci), în care autorul falsifică istoria cu pricina pe gustul românilor.

Si numai din această simplă înşiruire putem constata preferinţa (şi dărnicia) Academiei Române faţă de acele lucrări care atacă statul şi naţiunea maghiară. (...)

Având în vedere că Academia Română, contrar uzanţelor din alte state (unde se acordă străinilor doar calitatea de membru onorific sau corespondent), acordă titlul de academician şi unor români care sunt cetăţeni ai Ungariei, trebuie să tragem concluzia că se încearcă, prin aceasta, acreditarea ideii unităţii transfrontaliere a tuturor românilor - ceea ce constituie baza fantasmagoriei cu Marea Daco-Românie!

Aşa stând lucrurile, ministrul Culturii şi al Cultelor ar trebui să interzică - unilateral - românilor din Ungaria să mai devină membri (plini) ai Academiei de la Bucureşti. Cu atât mai mult, cu cât operele cu care s-au distins aceşti «academicieni» sunt îndreptate exclusiv împotriva Ungariei - fiind, ca atare, interzise pe teritoriul acesteia.

Această interdicţie ar fi justificată şi de faptul că ASTRA deja compensează, prin departamentele sale «de contrabandă», lipsa unei academii proprii a românilor din Ungaria. Si o face exact în manieră bucureşteană, încurajând din răsputeri ura antimaghiară şi tendinţele separatiste."

Interesant şi instructiv capitol!

Voi reveni cu concluziile (previzibile pentru cei avizaţi - inclusiv în ceea ce priveşte o anume şi uimitoare asemănare...).

Concluziile lui Huszár Antal

Desigur “legăturile transmontane” erau mult mai vechi şi mai diversificate decât s-ar putea deduce din informaţiile (“specifice”) prelucrate de către Huszár Antal în cartea sa de “uz confidenţial”.

Contrar celor presupuse îndeobşte, ”fenomenul Cârţan”, de pildă, nu reprezenta câtuşi de puţin un unicat în domeniul cu pricina, existând deja - pe la mijlocul secolului 19 - nu “pionieri”, nu iniţiative particulare, ci filiere organizate prin care volume editate la Iaşi, de exemplu, erau livrate inclusiv abonaţilor (“Domnilor prenumeranţi”) din Transilvania. Reproduc, în acest sens, un document de epocă pe care, printre beneficiari, coexistă “Excelenţa sa D. Episcopu Greco-Răsăriteanu (ortodox - n.m.) al Transilvaniei Şaguna, Consiliar intimu şi Comandoru al ordinului Leopold” şi „D. Petru Vlad din Poiana (Sibiului – n.m.)” – întâmplător străbunicul soţiei mele. Este vorba, în cazul dat, de “Coliba lui moşu Toma” de Harriet Beecher Stowe, în traducerea lui T. Codrescu - “Cu o ochire asupra sclaviei” de M. Kogălniceanu, apărută, în Editura Buciumului Român, la Iaşi, în 1853!

Iată, aşadar, că la anul în care abia se întemeia Mitropolia Greco-Catolică de la Blaj, legăturile culturale transmontane - pe filieră ortodoxă, fireşte - dobândiseră deja un caracter instituţionalizat, iar, alături de cărţile bisericeşti (majoritatea abonaţilor fiind parohi, protopopi etc.), doritorii puteau obţine - şi citi în româneşte - şi cărţi de beletristică. Si asta la o vreme când lunga cale ce se cerea străbătută de la deşteptarea naţională a elitelor şi până la emanciparea naţională generală era încă abia la început de drum! (Cât priveşte literele chirilice, acestea aveau să dispară peste numai câţiva ani; de altfel, nu văd nimica “tragic” în folosirea lor şi nici nu înţeleg agitaţia majoră iscată în jurul acestora: textul era românesc - şi lizibil fără nici o dificultate!)

DOMNIЙ ПРЕNȢMERANЏЇ.

IАШЇ.

Логофеџї. Теоdор Балш кавалер а maЇ mȢлtор орdіne. — Георгіеш Стȣрzа.— Грігоріе Крȣпенскі.

Ворнічї. Ласкар Бordan.— Dimitріе Раллеto. — Костакі Ас-лап.— Іанкȣ N. Кантакȣzino.— Алекȣ Гіка.— NекȣлаЇ Мілло.— Di-mitріе Мікłеско.— Георгіеш Стȣрzа.— Іанкȣ Пръжеско.

Хаtmanȣл. Алеко Аслап.

Л. С. Прінџȣл Іанкȣ Гіка, Маїор.

СIБIȢ ЛN ТРАNCIЛBANIA.

Ексчеленџіа са D. Епіскопȣ Греко-Ръсъріteanȣ аl Трансілваніеї Шагȣна, Консіліар intimȣ ші командорȣ ал орdінȣлЇ Леополd.&&— D. Протопопȣ Іосіф Ічеанȣ, dекораtȣ кȣ крȣчеа пентрȣ меріtе.— D. Dокторȣл Павъл Васічї.— D. Іоане Флоріап парох лп Роdна.— П. Іоане Мъпігȣџ парох din Поіана.— П. Nіколаȣ Вегнескȣ Капеланȣ епіскопескȣ.— D. Петрȣ Влаd din Поіана.— П. Васіліȣ Dіаковічї din Бъnatȣ.— D. Консіліарȣ de претȣръ Іліе Мъчепаріȣ.—П. Петрȣ Трȣdа парох din Крілъȣ.— D. Іосіф Zахаріа.— D. Іоане Маркȣ протопопȣ лп Логожȣ din Бъnatȣ.—П. Dimitріе Теоdорі парох лп Логожȣ din Бъnatȣ.— П. Онічіфор Борчеа парох лп Сіліџе.—D. Dimitріе Маркȣ Noтаріȣ лп Сіліџе.— D. А. Фрънкȣ, аȣzitopiȣ de Dреntȣрї. — D. Іоане Клопоtаріȣ.

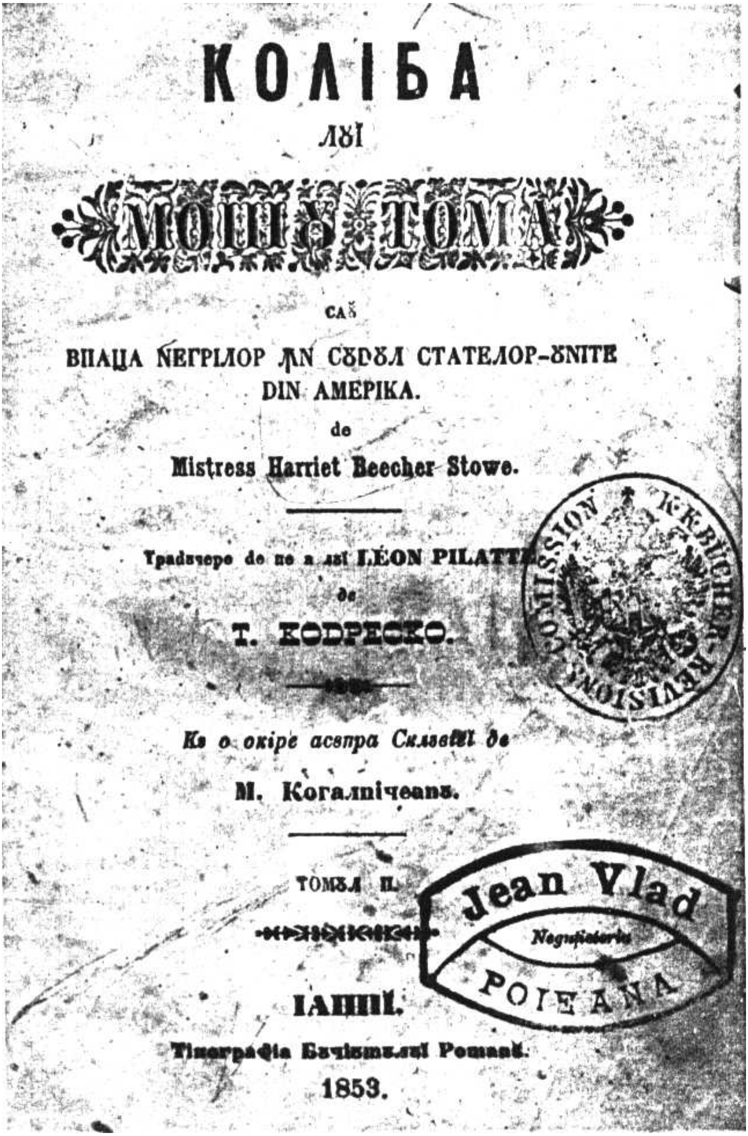
КОЛІБА

ЛȢІ

МОШȢ ТОМА

САȢ

ВІАЦА НЕГРІЛОР ꙟN СȢДȢЛ СТАТЕЛОР-ȢNІТЕ DIN АМЕРІКА.

de

Mistress Harriet Beecher Stowe.

Традȣчере де пе а лȣі LEON PILATTE де

Т. КОДРЕСКО.

Кȣ о окіре асȣпра Склавїеі де

М. Когалнічеанȣ.

ТОМȢЛ II.

ІАШІІ.

Тіпографіа Бȣчіȣмȣлȣі Романȣ.

1853.

K.K. BÜCHER-REVISIONS-COMMISSION
Jean Vlad Negustorie POIEANA

Şi dacă tot (re)veni vorba despre emanciparea naţională generală, pentru aceasta - alături de şcoală, cultură, presă, politică, relaţii cu românii extracarpatici - mai era nevoie de bani. De mulţi bani! De mult mai mulţi decât puteau oferi Bisericile, Fundaţiile sau persoanele particulare mai înstărite. Era nevoie de instituţii financiare de creditare, de o veritabilă reţea a acestora. Să vedem ce scrie Huszár Antal, în acest sens, la pag. 3-8:

"Dar succese într-adevăr remarcabile au obţinut românii pe tărâm economico-financiar. Astfel, românii din Ungaria au:

a /. 129 instituţii financiar-bancare, a căror capital în acţiuni se ridică la 17.729.207 coroane, cel de rezervă fiind estimat la 11.569.942 coroane, averea integrală cifrându-se la 39.499.018 coroane - cu un profit net, în 1905, de 2.129.701, sumă din care pentru emanciparea culturală a românilor s-au folosit 90.464 coroane.

b/. 33 uniuni comerciale si de consum.

c/. 2 uniuni economice.

d/. 16 uniuni industriale.

e/. 26 cooperative de ajutor reciproc. (...)

În instituţiile financiar-bancare româneşti lucrează un total de 581 de salariaţi. (...)

Românii din ţară, la Congresul lor din 10 ianuarie 1905 de la Sibiu, au abrogat «pasivitatea» (declarată, pentru Ardeal, în 1881, pentru întreg teritoriul Ungariei - în 1892), decretând «activitatea» politică, ceea ce presupune pătrunderea în Parlamentul Ungar a cât mai mulţi deputaţi români reprezentând PNR (Partidul Naţional Român), partid ce-şi propunea, prin programul adoptat în 1881, următorul obiectiv principal: restaurarea autonomiei Ardealului şi - prin contestarea deschisă a statului naţional unitar maghiar - împărţirea federativă a Ungariei între naţiunile sale componente.

În alegerile din 1906, românii, în baza programului PNR, deja au obţinut 15 mandate de deputaţi, iar în alte 15 circumscripţii electorale coaliţia guvernamentală abia a reuşit să împiedice victoria acestora - ceea ce denotă aderenţa în masă a românilor la programul respectiv.

Acest succes nu trebuie atribuit unei învolburări de moment, cauza lui fiind de căutat în «plasa» pe care conducătorii ultranaţionalismului român au ţesut-o, cu sârg şi metodă, pe parcursul deceniilor de «pasivitate politică». Care pasivitate n-a fost, în realitate, altceva decât

o manevră tactică abilă menită să inducă în eroare cercurile politice maghiare şi opinia publică.

Aşa stând lucrurile, statul maghiar, considerând că românii au depus armele, a slăbit vigi1enţa renunţând la controlul sever impus de apărarea intereselor sale vitale; ceea ce românii au exploatat cu vârf şi îndesat, pregătindu-şi instituţiile confesionale, culturale, şcolare, economice şi, mai ales, financiar bancare de aşa manieră încât, la momentul decretării activităţii politice, acestea să devină bastioane ale ultranaţionalismului românesc.

Activismul odată declarat, conducătorii românilor, având sub control frâiele tuturor acestor instituţii, le-au folosit ca factori de presiune sau chiar teroare în vederea trezirii «conştiinţei naţionale române» şi a implicării românilor - chiar împotriva voinţei lor - în politica antimaghiară şi antistatală.

Această politică îndreptată împotriva statului naţional maghiar a fost generalizată prin:

1/. Instituţiile financiar-bancare româneşti din Ungaria, care-i orientează, influenţează sau chiar şantajează pe ţăranii români dependenţi de ele. Acestea au devenit, în acest fel, veritabile centre politice ale zonelor locuite de români. Edificator, în acest sens, este faptul că majoritatea deputaţilor PNR au fost aleşi în judeţe1e Arad, Hunedoara şi Caraş-Severin - dominate de cele mai puternice instituţii financiar-bancare româneşti din Ungaria. Pe de altă parte, majoritatea deputaţilor respectivi sunt directori generali sau înalţi funcţionari ai respectivelor instituţii!

2/. Fundaţiile româneşti, care, prin burse anuale ce se ridică la mai multe sute de mii de coroane, au permis - într-un ritm precipitat şi nefiresc - creşterea disproporţionată (?!! - n.m.) a intelighenţiei româneşti, cu precădere cea a avocaţilor. Care sunt deja atât de numeroşi, încât nu există în ţară nici o urbe locuită de români şi dotată cu o judecătorie în care să nu fie cel puţin 2-3 avocaţi români. Iar prima preocupare a acestora este exact înfiinţarea de instituţii financiar-bancare - pe care ajung să le conducă - în fruntea cărora, prin contactul zilnic cu populaţia românească, devin factorii cei mai activi ai promovării politicii ultranaţionaliste. Politică prin care ţintesc obţinerea unor mandate de deputaţi.

3/. «ASTRA», care în timpul pasivităţii, în lipsa cuvenitei supra-

vegheri din partea statului a luat o atare amploare încât, prin filialele şi agenţiile cu care a împânzit ţara, a devenit cel mai puternic mijlocitor al politicii naţionaliste româneşti. Şi aici nu este vorba doar de amintita amploare, ci şi de faptul că nu numai şedinţele generale ale ASTRA se ţin, alternativ, în toate localităţile mai importante ale Ardealului, dar şi cele ale filialelor, la rândul lor, au loc, pe rând, în toate subfilialele aparţinătoare - aşa încât penetrarea ideilor ultranaţionaliste, sub masca activităţilor culturale, dobândeşte o repartizare uniformă, asigurând, cu o maximă eficienţă, «deşteptarea naţională» şi canalizarea ei în scopuri antimaghiare.

4/. Presa română din Ungaria - cu precădere cea po1itică - reprezintă un alt factor important al politicii ultranaţionaliste româneşti. Nu mai există în ţară nici o zonă locuită de români - fără un ziar politic. Aceste publicaţii - prin spiritul lor instigator şi fanatizant - nu fac altceva decât să inoculeze şi să cultive ura împotriva naţiunii, limbii şi statului maghiar. Si o fac cu precădere în perioadele preelectorale, când distribuie zeci de mii de exemplare gratuite. Mai mult, aceste ziare nu numai că îi califică pe românii cu alte vederi (decât cele ale PNR - n.m.) drept trădători - dar mai şi publică listele nominale ale acestora, terorizând literalmente electoratul!

5/. Activitatea instigatoare a deputaţilor români - care bat cu pasul întreaga tară, nu numai propria circumscripţie - constituie un alt factor important al propagării ideilor ultranaţionaliste. Deputaţii români, profitând de imunitatea parlamentară, fanatizează masele (pe care le mobilizează, cu mijloace specifice, parohii români).

6/. Preoţii şi învăţătorii români, împreună cu avocaţii şi salariaţii aşezămintelor financiar-bancare, sunt cei mai redutabili propovăduitori ai extremismului românesc, partea leului aparţinându-le clericilor - care, datorită ajutorului de stat şi salariilor primite de la respectivele aşezăminte, au tot timpul astăzi să se ocupe şi de politică. Mulţi dintre ei sunt chiar directori de bănci sau cooperative de credit, ceea ce le conferă, în această dublă calitate, un plus de eficientă.

Deci, instituţiile financiar-bancare, fundaţiile, ASTRA, presa română, deputaţii şi clerul român reprezintă factorii principali de promovare a urii antimaghiare - botezată «conştiinţă naţională» - prin care se atentează, sub egida PNR, la siguranţa şi integritatea statului naţional maghiar.

Politica statului maghiar nu are dreptul să ignore pericolul românesc - şi aici mă refer la toate cele de mai sus, dar şi la ponderea numerică a românilor - pentru contracararea acestuia mai existând şanse, dacă vom interveni cu maximă fermitate şi excluzând orice compromis.”

Iată, aşadar, o imagine generală - în viziunea lui Huszár Antal - a tuturor factorilor care i-au “obligat” pe români, ”împotriva propriilor convingeri”, să dobândească conştiință națională şi să se înroleze în mişcarea “ultranaționalistă” ce atenta la siguranța şi integritatea “statului național unitar” maghiar!!!

Cele de mai sus mă scutesc de comentarii şi îmi vor simplifica şi formularea apropiatelor concluzii, demersul meu - deloc confidențial - aflându-se deja pe ultima “linie dreaptă”.

Epilogul lui Huszár Antal

Ceea ce am reprodus, în capitolul precedent, din cartea lui Huszár (pag.3-8) sună a concluzii. Faptul nu trebuie să mire pe nimeni: concluziile aparţin primului capitol, intitulat - "Despre românii din Ungaria, în general". După care urmează o reluare, în detaliu, a fiecărei chestiuni - pe parcursul a aproape 1000 de pagini. Pagini pe care le-am studiat integral, reproducând şi comentând - sau confruntând, uneori, cu alte surse - ceea ce mi s-a părut mai important (interesant, instructiv etc.) şi mai relevant în legătură cu subiectul în discuţie.

Desigur, cele reproduse conţin pasaje şi din "observaţiile" şi "propunerile" autorului - prezente (din belşug) la sfârşitul fiecărui capitol al cărţii. Ce fel de observaţii? În legătură cu diferitele aspecte şi manifestări ale "ultranaţionalismului românesc" - fireşte! Ce fel de propuneri? De îngrădire şi anihilare a acestuia - evident!

De ce n-am reprodus integral respectivele observaţii şi propuneri? Din trei motive: o dată, că este vorba, în total, de câteva sute de pagini; în al doilea rând, pentru că autorul se repetă la nesfârşit; în al treilea rând, pentru că propunerile respective se reduc, în esenţă, la luarea unor măsuri care să-i readucă pe români, practic, în vechiul lor statut de toleraţi - alternativa fiind asimilarea, maghiarizarea!

Aşa stând lucrurile, mă voi rezuma la epilog. Reproduc, ca atare, "Végszó"-ul aflat la pagina 938 a cărţii lui Huszár Antal ("Magyarországi románok"):

"Prezenta lucrare, având în vedere observaţiile şi propunerile confidenţiale pe care le conţine, este destinată exclusiv Ministerului de Interne.

Pe de altă parte, luând în considerare faptul că ASTRA pregăteşte o lucrare de aceeaşi factură - dar care prezintă datele într-o lumină subiectivă şi partizană - ar fi de dorit sau chiar imperios necesar ca volumul meu să fie pus, cât de curând, şi la dispoziţia marelui public, evident, fără respectivele observaţii şi propuneri strict confidenţiale (s. m.)

În acest fel, datele obiective şi demne de toată încrederea aflate în lucrarea mea vor discredita, ab ovo, contrafacerile tendenţioase pe care ASTRA urmează să le scoată pe piaţă.

Difuzarea publică a cărții mele ar viza următoarele obiective:

1/. Dat fiind faptul că antimaghiarismul ultranaționaliştilor români îşi trage seva, cu precădere, din instituțiile confesionale, şcolare, culturale şi economico-financiare româneşti, cunoaşterea în profunzime a structurii, programului şi activității reale a acestora ar permite cercurilor politice şi societății maghiare găsirea, în deplină cunoştință de cauză, a acelor căi şi mijloace care să oblige alinierea respectivelor instituții la cerințele statului național unitar maghiar.

2/. Având în vedere faptul că deputații români se dedau, în Parlament, la atacuri sistematice la adresa statului maghiar - pentru a manipula opinia publică internațională, atacuri nefondate şi, pe de altă parte, rămase de regulă fără replică, datorită ignoranței în domeniu a majorității deputaților maghiari, datele pe care le conține cartea mea ar oferi, şi în acest caz, toate argumentele necesare demontării tuturor acestor acuze neîntemeiate şi tendențioase.

3/. Ținând cont de maniera rău-intenționată cu care românii din tară, spre a induce în eroare străinătatea, denaturează adevărul, acuzând statul maghiar de intoleranță, fanatism şi măsuri discreționare menite a-i împiedica să-şi folosească limba, să-şi dezvolte cultura, să-şi manifeste liber individualitatea etnică etc. - şi numai pentru a demonta aceste acuzații şi a dovedi contrariul, cartea mea merită să ajungă la publicul larg. Inclusiv la cel din străinătate - drept care mă gândesc şi la ediții în limbi de circulație europeana.

4/. Dat fiind faptul că Bisericile româneşti din Ungaria, inclusiv cea ortodoxă - <u>care se bucură de o autonomie proprie</u> (s.m.), trebuie să se supună, conform legii, controlului guvernului maghiar, în speță celui al ministrului Educației şi Cultelor, acesta ar trebui să cunoască toate regulamentele interioare în baza cărora funcționează respectivele Biserici. Or, acestea n-au fost nici inventariate şi nici traduse în ungureşte până acum! Lucrarea mea este prima care o face - la capitolele respective! Un motiv în plus ca lucrarea mea - destinată marelui public (deci, epurată de datele strict confidențiale - care privesc doar Ministerul de Interne! - n.m.) - să ajungă şi în mâinile celor de la Ministerul Cultelor.

5/. Având în vedere frecvența cazurilor când în fața instanțelor de judecată sau de contencios administrativ se derulează procese în care sunt implicate instituții ale românilor din Ungaria - ceea ce ar

presupune cunoaşterea temeinică, din punct de vedere juridic, a tuturor criteriilor şi parametrilor de funcţionare ale acestora, iarăşi lucrarea mea se impune ca una de strictă necesitate, pentru că este prima care le inventariază şi traduce în ungureşte. Deci, printre viitorii beneficiari se numără atât organele de justiţie, cât şi cele de administraţie.

6/. Instituţiile financiar-bancare româneşti, al căror număr a trecut deja de 130, nu numai că adoptă - prevalându-se de statutul lor juridic de strictă confidenţialitate - o politică total separatistă, dar exclud orice posibilitate de control maghiar, neacceptând nici un acţionar ungur, ceea ce le-a permis să devină (după cum am mai arătat) unul din principalii factori de presiune ai politicii ultranaţionaliste române. Datele din cartea mea vor permite atât cunoaşterea regulamentelor intime ale acestor instituţii, cât şi decodarea mecanismelor prin care debitorii sunt influenţaţi ori chiar şantajaţi în vederea afilierii la politica antimaghiară a PNR. Ceea ce va permite statului maghiar neutralizarea acestui bastion al ultranaţionalismului.

7/. Deoarece instituţiile românilor din Ungaria, aflate quasi-integral sub influenţa şi conducerea ultranaţionaliştilor, şi-au încălcat propriile regulamente şi - punându-se în afara legii - s-au situat în fruntea unor mişcări ce vizează separarea completă a românilor de unguri şi instigarea la ură împotriva maghiarimii, a limbii şi statului maghiar, cunoaşterea temeinică a acestor instituţii - accesibilă prin consultarea lucrării mele - va fi înlesnită şi pentru organele de ordine: poliţie şi jandarmerie. Ceea ce le va permite şi măsuri preventive: vor putea fi jugulate, în faşă, toate acele mişcări şi acţiuni care - în contradicţie cu regulamentele respective (şi cu legea - fireşte!) - sunt îndreptate împotriva siguranţei şi integrităţii statului naţional maghiar.

8/. Şi, în fine, mai vreau să adaug că datele pe care le furnizez se referă nu numai la instituţii, ci, în egală măsură, la funcţii şi la persoanele care le ocupă: clerici, profesori, învăţători, conducători de unităţi etc.

Acestea fiind spuse, îmi exprim convingerea că travaliul meu va aduce un deosebit serviciu politicii statale maghiare."

Iată, aşadar, argumentele pentru care rezultatele strădaniilor lui Huszár Antal (şi nu numai - fiind vorba, fără nici un dubiu, de o amplă acţiune de "urmărire operativă" efectuată cu "mijloace specifice" de către "specialişti" ai aceluiaşi Minister de Interne!) trebuiau aduse -

după epurarea elementelor care-i priveau doar pe “specialişti” - şi la cunoştinţa marelui public şi, nu în ultimul rând (ba, dimpotrivă!), la cea a celorlalte ministere sau instituţii ale statului maghiar!

Desigur, toată pledoaria lui Huszár ar putea fi spulberată printr-o singură întrebare: cum poate fi declarat naţional şi unitar un stat în care singura naţiune recunoscută (cea maghiară!) este, în realitate, minoritară??!

Sau, schimbând unghiul de abordare: cum poate această naţiune unică - dominantă, dar minoritară - să-şi realizeze statul naţional unitar, altfel decât prin deznaţionalizarea (maghiarizarea) “minoritarilor”, care reprezintă, de fapt, două treimi din populaţia ţării??!

Prea simplu şi prea puţin! “Opera” lui Huszár (care nu este - nu era - decât un simplu pion, fireşte!) merită “tocată mărunt”!

Ceea ce vom şi face - într-un capitol viitor.

Roadele strădaniilor lui Huszár et comp.

Desigur, atunci când aminteam, în capitolul precedent, de "tocarea măruntă" a cărţii lui Huszár nu m-am gândit că respectiva capodoperă de strâmbătate, ipocrizie şi cinism (mă refer la unghiul de abordare şi la relaţiile de cauzalitate - fireşte) trebuie neapărat supusă unei execuţii lente şi sadice. Departe de mine orice intenţie sau măcar pornire in acest sens: mi-au fost străine, o viaţă întreagă, ura şi intoleranţa.

Pe de altă parte, "tocarea măruntă" cu pricina a fost prezentă, cred, pe parcursul tuturor capitolelor precedente, în discuţie putând intra, la urma urmei, cel mult lovitura de graţie. Dar nu asta mi-am propus: oricine este liber să-şi susţină punctul de vedere şi să-şi apere cauza, chiar dacă aceasta este strâmbă iar argumentele invocate se sprijină în cârje (ceea ce nu înseamnă, fireşte, că putem fi de acord cu o strâmbătate - care ne mai şi vizează direct!). N-am intenţionat, nici o secundă, să instrumentez "execuţia" postumă a numitului Huszár Antal sau a operei sale de o inestimabilă valoare! Cum să mă şi gândesc la aşa ceva - atunci când "Românii din Ungaria" este o veritabilă şi nesperată mană cerească pentru mine şi pentru relativul impas în care am ajuns, după 15 ani de "încremenire în proiect"??!

Aşa stând lucrurile, ceea ce mai am de făcut este, mai degrabă, adunarea fragmentelor rezultate din amintita "tocătură" şi reaşezarea lor intr-un nou "mozaic" - altul decât cel conceput de către Huszár, Andrássy et comp.

Pentru început - ultimele piese lipsă.

Scriam, într-un post-scriptum la capitolul IX, următoarele:

"Bineînţeles că - după "înţelegerea dualistă" de la 1867 (prin care Ardealul era anexat la Ungaria dualistă) - primul lucru pe care l-au făcut autorităţile de la Budapesta a fost dizolvarea Dietei Transilvane şi abrogarea celor două legi de la 1863 prin care naţiunea română devenea egală în drepturi cu cele maghiară şi germană, iar limba română dobândea un caracter oficial!

Dar, de celelalte "privilegii" (învăţământul confesional şi cel laic aflat sub patronajul Bisericilor româneşti, Mitropoliile, ASTRA, presa de limbă româna etc. - toate obţinute sub şi de la austrieci!) n-au în-

drăznit să se atingă frontal şi decisiv, decât atunci când s-a dovedit a fi prea târziu!"

Să vedem, totuşi, cât s-au atins de ele, atât înainte de "acțiunea Huszár", cât, mai ales, după (pentru că, aşa cum am mai spus-o, lucrarea lui Huszár Antal a fost una comandată - iar “observațiile” şi “propunerile” nu făceau decât să adapteze la "condițiile de pe teren" nişte comandamente preexistente!).

Voi reproduce, în acest sens, din cartea lui Dan Brudaşcu ("Pagini Ungare", Ed. Sedan, 2002, pag. 29-35):

"În sistemul de stat austro-ungar, guvernele de la Budapesta s-au axat de la început pe principiul Ungariei uninaționale, oficializând mai vechea politică de asimilare prin maghiarizare. Sub dominația directă a Ungariei se afla o însemnată suprafață a teritoriului românesc, cu un număr de circa 3.000.000 de români.

După realizarea dualismului, guvernele ungare au dat o serie de legi menite să rezolve problema naționalităților din Ungaria prin dispariția nemaghiarilor care urmau să fie contopiți în unica națiune ungară. În decembrie 1867, imperiul dualist a adoptat o nouă constituție. În problema națională, constituția a fost completată de «Legea unirii Transilvaniei cu Ungaria» (...) „şi cu «Legea de naționalități» (...) legi sancționate la data de 6 decembrie 1868. Prima lege era menită să stabilească şi să precizeze raportul de unire a celor doua țări pe temeiul conservării intereselor reciproce şi care a ajuns a ordona menținerea privilegiilor unora şi a introduce măsuri excepționale de guvernare în folosul hegemoniei şi al națiunii ungare, în fond întreg actul de guvernare devenind în mâna corpurilor legiuitoare de la Budapesta o armă împotriva poporului român. Cea de-a doua lege a proc1amat existența unei singure națiuni politice - «indivizibila, unitara națiune maghiară» - şi a decretat limba maghiară ca singură limbă oficială (...).

Continuând politica de asimilare, parlamentul maghiar a votat în 1879 «Legea pentru introducerea obligatorie a învățământului în limba maghiară în toate şcolile primare» (legea Trefort, după numele ministrului de resort din acel moment). Această lege (...) a introdus în toate şcolile româneşti preparandiale şi elementare, nețінând cont de caracterul confesional al acestora, limba maghiară şi obligația pentru toți învățătorii români de a trece, în decurs de trei ani, un examen de limba maghiară, fără de care nu li se permitea să-şi mai desfăşoare activita-

tea. (...)

Patru ani mai târziu o nouă «Lege Şcolară» promulgată de parlament (a doua lege Trefort) prevedea, printre altele, sporirea orelor de predare a limbii maghiare in şcolile medii ale naționalităților nemaghiare, examinarea la orele de curs în limba maghiară, iar susținerea examenelor finale să fie făcută în fața unei comisii numite de guvern.

Textul legii încalcă, din nou, autonomia confesională cu scopul vădit de deznaționalizare a tuturor nemaghiarilor.

Anul 1891 a adus «Legea azilelor (grădinițelor) de copii» care urmărea să realizeze ideea brutală de a răpi copilului, deja de la vârsta fragedă de trei ani, limba sa maternă şi a o înlocui cu «limba statului».

Ca urmare a acestei legislații, pe teritoriul Ungariei, între anii 1869 şi 1892, numărul şcolilor nemaghiare a scăzut, în procente, de la 58 la 14, iar numărul celor maghiare a crescut de la 42 la 56% (...).

Apogeul politicii de maghiarizare a fost reprezentat de «legile Apponyi» din 1907 (deci, după «acțiunea Huszár»!!! - n.m.) pentru sistemul de învățământ. În articolul 12 din lege se prevedea că guvernul are facultatea de a suprima orice şcoală românească pe motiv că acest lucru era reclamat de «interese superioare de stat». Hotărârea ministrului de resort era inatacabilă. Existenta şcolilor româneşti depindea exclusiv de arbitrariul măsurilor guvernamentale. Ceea ce era mai grav, faptul că învățătorii români din şcolile româneşti, în afară de limba maghiară, trebuiau să-i deprindă pe copiii români cu ideea că ei «aparțin nației ungare». (...) Legiuitorii vroiau sa-şi întărească rândurile cu maghiari făcuți, în lipsa maghiarilor născuți.

«Legile Apponyi» au avut urmări de-a dreptul dramatice: de la 2.756 de şcoli româneşti elementare, menționate în statistica din 1880, în anul 1916 s-a ajuns la doar 2.170, deci cu aproape 600 de şcoli mai puțin. După unele date statistice incomplete rezultă că, în decurs de 3 ani după aplicarea legilor, românii au pierdut aproximativ 500 de şcoli. Numai în 1909 Mitropolia din Blaj a pierdut 78 de şcoli, iar cea ortodoxă 136 de şcoli. În institutele de învățământ superior nu numai că nu se preda nici o materie în limba româna, ci s-a interzis chiar folosirea limbii române în timpul pauzelor dintre orele de curs.

În condițiile aplicării legilor apponiene, care vizau desființarea învățământului românesc, războiul mondial a creat o gravă criză în ce

priveşte situaţia şcolilor confesionale (singurele pe care le aveau românii, căci de stat nu exista nici una în limba română). Peste 1600 de şcoli elementare româneşti au fost închise, în locul lor creându-se şcoli de stat maghiare pentru a face educaţia copiilor români. (...)

Politica de maghiarizare s-a folosit pentru realizarea planurilor ei şi de biserică, cu ajutorul căreia a putut câştiga şi contopi în masa ungurească o bună parte a românilor din judeţele: Satu Mare, Ugocia, Hajdu, Szabolcs şi Bihor. Populaţia românească din aceste judeţe, prin trecerea ei, în anul 1634, sub jurisdicţia episcopatului rutean de Munkács, s-a desfăcut cu totul, din punct de vedere bisericesc, dar şi politic, de populaţia românească din Ardeal. Rămaşi izolaţi, lupta începută pentru deznaţionalizarea lor s-a putut da cu mai mulţi sorţi de izbândă în secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea, când noul episcopat rutean (greco-catolic!!! - n.m.) le trimitea prin sate numai preoţi unguri, formaţi în seminariile din Ungvár şi Munkács, care, ajutaţi din partea statului şi încurajaţi de către autoritatea bisericească, au putut rupe încetul cu încetul orice legături sufleteşti dintre cei încredinţaţi «grijii» lor şi restul românilor. (...)

În biserici unde, odinioară, toate serviciile de cult se săvârşeau în limba noastră, a pătruns tot mai mult cea ungurească. Treptat, cărţile rituale româneşti au fost traduse în ungureşte şi introduse oficial, sub pretextul că românii nu şi-ar mai cunoaşte limba.

Şovinismul unguresc, mascându-şi intenţiile, pe motivul că urmăreşte gruparea sub o singură autoritate bisericească a tuturor ungurilor greco-catolici, începe, prin 1863, in judeţele amintite, o mişcare menită a obţine acordul Vaticanului pentru înfiinţarea unei episcopii greco-catolice maghiare cu limba liturgică ungurească. În acest scop s-a constituit, la Budapesta, in 1890, aşa numita «Comisiune regnicolară a maghiarilor catolici de rit grecesc» sub preşedinţia magnatului Szabo Jenö. Acesta publică un apel şi o broşură în care subliniază că pentru a readuce în sânul maghiarimii pe credincioşii greco-catolici aflaţi sub ascultarea episcopilor ruteni sau români, este nevoie să li se creeze o dieceză proprie, cu limba maghiară ca limbă liturgică. (...) Ideea înfiinţării episcopiei greco-catolice maghiare a fost călduros îmbrăţişată de toate guvernele ce s-au succedat şi care doreau realizarea Ungariei unitare.

Bulla «Christifideles graeci», prin care, in iulie 1912, ia fiinţă

noua episcopie, dezmembrează o serie de sate româneşti din vestul ţării, trecându-le sub jurisdicţia bisericească a Hajdu-Dorogului. În fruntea acesteia, la 1 octombrie 1912, a fost instalat «pentru merite patriotice», episcopul St. Miklosy, felicitat cu căldură de toate confesiunile maghiare. (...)

Dar bulele papale ca şi actele publice ale Sf. Scaun de la Roma, trimise clerului din Ungaria până la 1910, nu fac niciodată menţiune despre faptul că pe teritoriul acestui stat s-ar afla unguri de lege sau credinţă grecească, care ar trebui convertiţi la catolicism. Neexistenţa lor o dovedeşte şi Diploma împăratului Leopold I de la 1 martie 1701, apoi bula papei Inocenţiu XXII din anul 1721, respectiv cea a papei Pius IX din 1853 (...).

Aşadar, toate argumentele invocate de unguri pentru a dovedi existenţa aşa zişilor credincioşi greco-catolici maghiari n-aveau nici o bază, astfel de credincioşi, după cum reiese din Şematisme, n-au existat niciodată în Ungaria. (...)

Pentru aceşti români deznaţionalizaţi s-a înfiinţat episcopia greco-catolică maghiară de Hajdu-Dorog cu intenţia ascunsă de a continua, cu ajutorul ei, opera de maghiarizare peste toată fâşia de câmpie dintre Tisa, Someş şi Crişul Negru. (...)

Până la 1910 românii au căzut, în număr cu mult mai mare, jertfă idolului deznaţionalizării în Banat, Maramureş şi Satu Mare, având o situaţie ceva mai favorabilă în judeţele Arad, Cenad şi partea de sud a Bihorului (cu predominanţă ortodoxă!!! - n.m.). Vreme de 30 de ani, mai exact între 1880 şi 1910, ei au înregistrat un spor de 30,4%, pe când cei din Banat abia de 10,7%. Pătrunderea ungurilor înspre Ardeal s-a produs mult mai intens în partea de nord a judeţului Bihor, in judeţul Sătmar, apoi în Ugocia şi în Maramureş (toate fiefuri ale uniţilor!!! - nota mea)..."

Iată, aşadar, cum au stat lucrurile cu raportul real de cauzalitate!

Iată, aşadar, motivele reale ale aşa zisului ultranaţionalism românesc!

Care nu era cauză - ci efect!!!

Şi, în fine, iată cel mai clar şi mai edificator exemplu al menirii reale a Bisericii Greco-Catolice: deznaţionalizarea şi maghiarizarea românilor!!!

P.S. Cât priveşte repartizarea ortodocşilor şi greco-catolicilor pe teritoriul Ardealului, hărțile alăturate (reproduse după Révai Nagy Lexikona - vol. 13, anul 1914) sunt mai mult decât edificatoare.

„Populația imperiului maghiar după confesiuni – recensământul 1910”

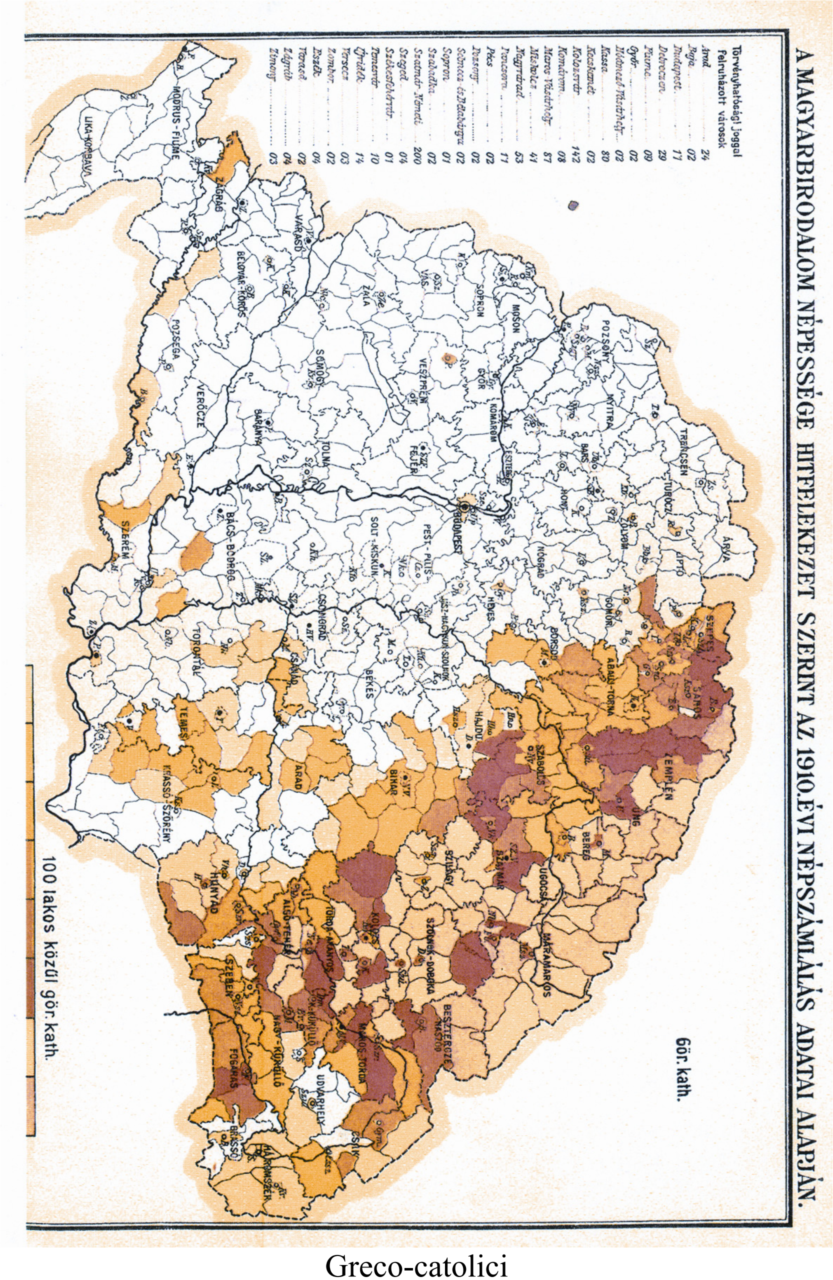

Greco-catolici

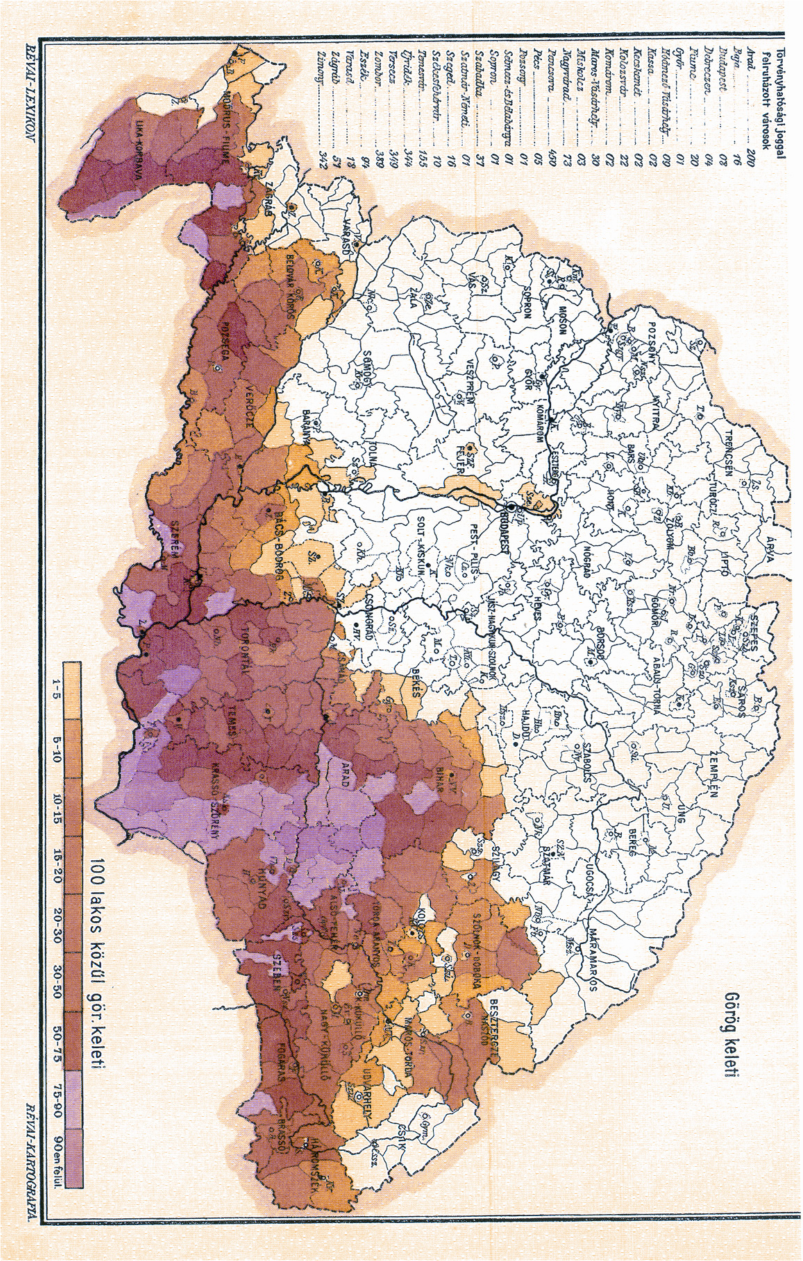
Görög keleti
100 lakos közül gör. keleti
1-5
5-10
10-15
15-20
20-30
30-50
50-75
75-90
90en felül.
RÉVAI-LEXIKON
RÉVAI-KARTOGRÁFIA.

Ortodocşi

Presa maghiară a vremii despre Hajdu-Dorog

Că m-aş fi depărtat din nou de singura sursă credibilă - istoriografia maghiară?

Dar Dan Brudaşcu nu face altceva, în fond, decât să inventarieze nişte legi a căror existenţă este mai mult decât verificabilă şi a căror interpretare nu poate fi răstălmăcită decât într-un context patologic! (Nemaivorbind de "Legea presei", "Legea rebotezării în ungureşte a localităţilor cu denumire românească", "Legea maghiarizării numelor de familie româneşti /Telkes/" etc. - toate apărute în aceeaşi perioadă şi servind acelaşi scop: maghiarizarea românilor!)

Pe de altă parte, presa budapestană a vremii geme de informaţii, interpretări şi "contribuţii originale" la tema în discuţie - care nu fac altceva decât să confirme cele reproduse din "Pagini Ungare", constituindu-se în veritabile documente de epocă.

În acest sens, vom reda, din "Budapesti Hirlap" (BH), referiri la subiectul cel mai controversat, mai puţin cunoscut şi mai răstălmăcit dintre cele de care se ocupă Brudaşcu în cartea sa: problema celor un sfert de milion de "unguri" greco-catolici din Ungaria dualistă şi "rezolvarea" acesteia prin înfiinţarea, in 1912, a Episcopiei Unite (maghiare!!!) de la Hajdu-Dorog.

Iată editorialul din B.H. - nr. 88/12 aprilie 1912 – intitulat "Decizia Sfântului Scaun":

"Am primit de la Roma o ştire oficială şi confirmată, conform căreia Sfântul Scaun este de acord cu înfiinţarea episcopiei greco-catolice maghiare de la Hajdu-Dorog. Prin aceasta se încheie o luptă - ce părea, de multe ori, lipsită de sorţi de izbândă - care durează de o jumătate de veac şi împlineşte visul a peste un sfert de milion de credincioşi. Dar, totodată, se pune capăt şi unei situaţii ruşinoase, cea care obliga 250.000 de unguri să-şi împace sentimentele naţionale cu apartenenţa 1a o Biserică străină.

Nicăieri în lume religia creştină, indiferent de confesiune, nu poate deveni monopolul unei naţiuni. Numai la noi, în parte datorită nesăbuinţei strămoşilor, în parte datorită politicii machiavelice a stăpânirilor străine pe care le-am suportat, realităţile confesionale s-au conturat de aşa manieră încât un greco-catolic din naştere putea să fie

rutean, sârb, bulgar, valah sau orice altceva - numai ungur nu! (...) StatuI maghiar este singurul din lume în care este posibilă – ba chiar legiferată - eventualitatea ca un cetățean din stirpea întemeietorilor de stat să-şi piardă, împotriva voinței lui şi oficial, naționalitatea - din simplul motiv că aparține unei confesiuni de rit grecesc.

Noua episcopie greco-catolică maghiară pune capăt acestei situații aberante şi ruşinoase - restituind naționalitatea maghiară unei populații de un sfert de milion de oameni, care n-au putut, datorită apartenenței confesionale, să devina membri legitimi şi cu drepturi depline ai maghiarimii. Pe de altă parte, aceşti 250.000 de unguri se vor elibera, în fine, de permanenta grijă şi teamă că, în propriul lor stat național, urmaşii lor - datorită apartenenței la o confesiune națională străină vor fi expuşi fără încetare pericolului deznaționalizării.

Dacă opinia publică maghiară n-ar fi preocupată exclusiv de hârjoneala dintre partidele politice, n-ar mai trebui să subliniem importanța covârşitoare, națională şi politică, a înființării noii episcopii greco-catolice maghiare - fiind vorba, în cazul dat, de o chestiune ce priveşte viitorul întregii maghiarimi. Ne referim la faptul că această victorie trebuie să reprezinte un imbold şi o sursă de energie spre a-i elibera şi pe ungurii ortodocşi de sub stăpânirea străină. Acest deziderat - care deocamdată este doar năzuința unui număr restrâns de idealişti - va trebui să devină un program național..."

Deci aşa: nu românii greco-catolici au fost deznaționalizați (maghiarizați) - ci ungurii greco-catolici (nu se spune cum au ajuns greco-catolici?!!) riscau să fie total şi definitiv deznaționalizați în situația dată!!!

Chestiunea este demnă de Guiness Book!

Cât priveşte treaba cu "eliberarea şi a ortodocşilor unguri" - performanța depăşeşte chiar şi parametrii Cărții Recordurilor!

Desigur, informațiile şi comentariile din presa maghiară "independentă" a vremii sunt cusute cu ață (ca să nu spun funie) albă şi - servind aceeaşi politică a "statului național unitar maghiar" - au o singură menire: manipularea opiniei publice, cu precădere a celei internaționale.

Să încerc, totuşi, să-i acord (presei) prezumția de bună-credință - chiar dacă gestul presupune o incursiune în lumea absurdului sau a prostiei fără margini.

Rememorarea unor date se impune:

- regatul maghiar este romano-catolic de la începutul mileniului trecut;
- calvinismul a apărut în 1536 (sinodul de la Basel) şi a prins rădăcini adânci şi în Ungaria, mai ales în Ardeal;
- greco-catolicismul - hibrid tactic al prozelitismului romano-catolic - a fost creat spre a-i "converti" pe "schismaticii" ortodocşi şi a apărut in 1596 (sinodul de la Brest-Litovsk), în Polonia, destinat fiind ucrainienilor ortodocşi de acolo; în Transilvania apare la 1700 – vizați fiind românii ortodocşi, din inițiativa Curții de la Viena şi cu binecuvântarea Vaticanului;
- ca atare, unguri (ab ovo) ortodocşi sau greco-catolici n-au existat – şi nici nu aveau cum să existe!

În lumina celor de mai sus, orice ungur ortodox sau greco-catolic nu poate fi decât un român (sau sârb, sau rutean, sau slovac etc.) maghiarizat, care a reuşit sa-şi păstreze măcar confesiunea!

Sau n-a fost aşa?

Hai să coborâm mai adânc în amintita lume a absurdului (sau prostiei) şi să acceptăm că românii i-ar fi putut converti pe unguri la ortodoxie şi, ulterior, la greco-catolicism (ei sau alții).

Când să se fi întâmplat asta?

Pe vremea năvălirilor barbare, când ungurii păgâni - aflați printre ultimii năvălitori - treceau, la rândul lor, prin foc şi sabie tot ce întâlneau în cale?

Pe vremea voievodatului, când ungurii, aliați cu saşii şi cu secuii (împotriva românilor!), au reuşit să le impună acestora statutul de tolerați şi de schismatici?

Pe vremea principatului, când confesiunea ortodoxă nu figura printre cele recunoscute - ba mai era şi literalmente terorizată de către calvinişti?

Pe vremea provinciei aulice - când românii ortodocşi erau efectiv vânați spre a fi convertiți la greco-catolicism?

Sau pe vremea dualismului - când singurii care "tăiau şi spânzurau" erau ungurii?

Şi de ce să treacă ungurii romano-catolici sau reformați la ortodoxie (nemaivorbind de greco-catolicism!), păstrându-şi intactă identitatea etnică şi conştiința națională?!!

Cine-i putea obliga pe unguri, la ei acasă, după 1700 (până atunci n-a fost greco-catolicism decât pe alte meleaguri!),să devină greco--catolici - pentru că asta erau cei un sfert de milion pentru care s-a înfi-ințat episcopia (maghiară!) de la Hajdu-Dorog??!

Austriecii romano-catolici?

Şi de ce n-au cerut sa fie primiți la romano-catolici - dacă erau unguri şi nu înțelegeau slujba românească?

Desigur, aş mai putea continua mult şi bine - dar să nu exagerăm, mai ales că, în cazul dat, nu este vorba decât de o simplă şi pură scato-fagie!

Să vedem, mai bine, cum încearcă onorații ziarişti de la B.H. să explice (pentru că,totuşi, se străduiesc, pe ici - pe colo,s-o facă) exis-tența celor 250.000 de unguri greco-catolici. Citez din acelaşi nr.88/12 aprilie 1912:

"Inițial,Sfântul Scaun a privit global problema schismaticilor şi nu s-a gândit nici o clipă să dea un caracter național confesiunii greco-catolice - şi cu atât mai puțin să creeze episcopii separate pentru ro-mâni sau ruteni, de pildă. Numai că, pe parcurs, aceste episcopii au devenit bastioanele uneia sau alteia dintre națiuni - mai puțin a celei maghiare, singura care nu-şi poate asculta slujba în limba maternă..."

Cred că nu mai este cazul să reiau cele spuse cu câteva alineate în urmă. (Oricum, pentru a scrie aşa ceva trebuie să ai un obraz de pa-chiderm şi nişte cititori aşijderea - sau măcar de o ignoranță crasă!)

Şi totuşi, de unde cei un sfert de milion de unguri greco-catolici?

Se mai vorbeşte, în acelaşi Budapesti Hirlap (nr.51/1912), ba de tătari, ba de robia otomană, ba de alte vremuri tulburi şi de mişcările de populație consecutive - şi aşa mai departe. Toate bune şi frumoase. Un singur lucru nu înțeleg: dacă un ungur (sau un grup de unguri) de confesiune romano-catolică sau reformată (că ortodocşi n-aveau cum să fie!) se refugiază intr-o altă zonă a țării, cum devine el greco-catolic, atunci când Biserica Romano-Catolică din Ungaria are o ve-chime milenară, cea Calvină o vechime de aproape 500 de ani,iar cea Greco-Catolică există doar din 1700? (Nemaivorbind de gradul de acoperire teritorială a acestora!)

Confirmă cele de mai sus ceea ce am reprodus din cartea lui Dan Brudaşcu?

Ba bine că nu!

Am exagerat, oare, atunci când afirmam că lucrarea lui Huszár Antal, negreşit comandată, nu făcea altceva decât să adapteze la realităţile din teren nişte comandamente preexistente?

Dar atunci când avansam ideea că roadele acesteia nu vor întârzia să apară?

Iar în condiţiile date, ce puteau face românii altceva decât să-şi manifeste ultranaţionalismul?

Adică să-şi apere existenţa, fiinţa naţională şi dreptul la autodeterminare!

Concluzii

Am promis o incursiune în istorie (perspectiva în timp justifică, de această dată, termenul) şi încă într-una de maximă credibilitate - consemnată în "singurele surse autorizate", în cazul dat, cele ale istoriografiei maghiare.

Şi m-am ținut de cuvânt.

Ce-am câştigat?

Un lucru sigur: nu mă mai poate contesta şi "combate " nici numitul Rokaly Jozsef (care mă acuza, în Erdélyi Napló din 10 august 2004, de diletantism, antimaghiarism, ignoranță, primitivism etc.), de pildă, şi nici cei ce i-au găzduit articolul nu-mi mai pot reproşa că "analizez trecutul maghiarimii după alte criterii de cât cele ale istoriografiei ştiințifice".

E mult - e puțin?

La urma urmei - câinii latră, caravana trece!

În rest - ce să spun? Că n-am găsit în sursa cercetată - sursă aparținând organic amintitei istoriografii ştiințifice (deci maghiare!) - decât confirmări şi răsconfirmări a tot ceea ce mi-am permis să scriu până acum?!

Cu atât mai bine! - vor spune unii.

Da, dar trebuie să reamintesc, pentru cei care eventual au uitat, că, volumul pe care l-am luat la bani mărunți (Huszár Antal: "Românii din Ungaria") era unul de "uz strict confidențial" - comandat, la 1905, de către Ministerul Regal Maghiar de Interne din Ungaria şi patronat de însuşi ministrul de resort: Grof Andrássy Gyula.

Ce-a însemnat această "confidențialitate"? 0 data, că informațiile (adunate inclusiv cu "mijloace specifice") - nemaivorbind de "observații şi "propuneri" - erau destinate doar celor "inițiați"! În al doilea rând, că marele public - ba chiar şi celelalte ministere (sau organe administrative) - nu puteau avea acces la ele, decât după o prealabilă cenzurare a "elementelor de strictă confidențialitate" (ceea ce s-a şi făcut, mai târziu). De altfel, atât coperta interioara reprodusă, cât şi epilogul lui Huszár sunt edificatoare în acest sens.

Cum am intrat în posesia ediției necenzurate? Am mai răspuns la această întrebare: mă priveşte! (Pentru curioşi sau suspicioşi, pot să

spun doar atât că la paginile 51, 151, 251, 351, 451, 551, 651, 751, 851 şi 951 ale cărţii - care, fireşte, este o copie "xeroxată" - figurează o ştampilă rotundă cu inscripţia: Biblioteca Universităţii Regele Ferdinand I Cluj - România.)

Pe de altă parte, "confidenţialitatea" respectivă mai însemna şi faptul că în volumul cu pricina se pot (şi se vor) rosti şi toate adevărurile neconvenabile.

Cu atât mai bine! - vor spune, iarăşi, unii.

Da, numai că adevărurile respective - rostite, intr-adevăr, (aproape) integral în cartea lui Huszár - sunt viciate sistematic fie prin raportarea lor la nişte premise false sau strâmbe, fie prin inversarea raportului de cauzalitate, fie prin victimizarea călăilor, întreg eşafodajul argumentaţiei, întreaga punere în scenă şi instrumentare fiind subordonată, cu cinism şi perseverenţă de fixaţie monomană, unui singur scop aberant şi odios: realizarea "statului naţional unitar maghiar" pe un teritoriu în proporţie de două treimi furat de la vecini şi, ca atare, locuit de alte naţiuni! Cum? Prin decretarea discreţionară a existenţei unei singure naţiuni politice - cea maghiară - şi prin deznaţionalizarea şi asimilarea celorlalte!

Aşa stând lucrurile, datele (aproape) reale pe care le dezvăluie cartea lui Huszár au reclamat o reaşezare în contextul lor real şi o raportare a lor la adevăratele premise, la adevăratele raporturi de cauzalitate, la adevăratele relaţii dintre agresori şi agresaţi.

Ceea ce am şi făcut - pe parcursul a 17 capitole. Iată o succintă sinteză a chestiunii:

- românii, cei mai vechi şi mai numeroşi locuitori ai Ardealului, au suportat, practic, întreg prăpădul pe care l-a reprezentat fluxul migrator asiatic - supravieţuind acestuia;
- ultimii năvălitori, avarii (secuii) şi ungurii, aliaţi cu coloniştii germani, au reuşit, până la urmă, să-i subjuge şi să-i aducă, în propria lor ţară, la statutul de toleraţi;
- răscoale au fost destule, şi înainte (Unio Trium Nationum - unguri, saşi şi secui - s-a constituit după cea de la Bobâlna din 1437) şi după, dar au fost, finalmente, înăbuşite în sânge;
- singura biruitoare a fost cea a lui Avram Iancu, dublată de diplomaţia magistrală a lui Andrei Şaguna;
- consecutiv, austriecii i-au recunoscut pe români, în 1863, ca na-

țiune egală în drepturi (laice şi confesionale) cu ungurii, saşii, şi secuii;

- înțelegerea dualistă de la 1867, acceptată de către Viena pentru a-şi salva imperiul amenințat şi din exterior - şi din interior, a atribuit Ardealul Ungariei (dualiste), care a dizolvat Dieta Transilvană şi a abrogat legile din 1863, după care a făcut tot posibilul spre a-i readuce pe români în vechiul lor statut de tolerați - alternativa fiind deznaționalizarea, maghiarizarea!

Cele de mai sus nasc, în mod firesc, următoarele întrebări:

- trebuie să fii ultranaționalist ca să nu te împaci cu această situație?
- eforturile disperate de a nu te lăsa nici deznaționalizat şi nici readus în starea de tolerat pot fi calificate drept ultranaționalism?
- încercările de a-ți recâştiga nişte drepturi care reprezentau, în realitate, o minimă şi mai mult decât firească reparație pentru nedreptățile strigătoare la cer suportate timp de secole, pot fi etichetate ca manifestări ultranaționaliste?
- şi asta într-un stat multinațional, creat artificial şi menținut prin dreptul forței, în care singura națiune recunoscută - cea maghiară - nu reprezenta, în realitate, nici 40 la sută din populație?!!

Cam atât despre Ungaria dualistă şi "pericolul românesc".

Să trecem la "grimasa istoriei" pe care o reprezintă imitatorii, de astăzi, din România.

Despre ce (şi cine) este vorba? Să pornim de la magistrala formulare a lui Molnár Gusztáv: "Ar trebui să învățăm din tradițiile autonomiste ale românilor ardeleni"!

Ce să mai învățați, dragii mei? Tot programul UDMR, unde figurează şi tot ceea ce încearcă, de-o vreme încoace, să realizeze (chipurile pe cont propriu) "radicalii" şi "civicii", este construit pe aceste tradiții – până la cel mai mic amănunt! (Nu mai intru în detalii: cel care va reciti cartea mea - sensibilizat pe această chestiune - va putea regăsi, în recuzita UDMR, întreg arsenalul autonomist al PNR!)

Numai că datele problemei sunt total diferite:

- România nu este Ungaria dualistă!
- românii reprezintă aproape 90 la sută în România, nu 40 la sută câți erați voi, ungurii, în Ungaria dualistă!
- România, ca atare, este realmente stat național unitar, în care voi reprezentați sub 7 la sută din populație!
- românii constituie 80 la sută din populația Ardealului, iar voi

sub 20 la sută (cu secui cu tot)!

- singura zonă relativ compactă este secuimea, dar secuii - după propria lor mărturisire - nu sunt unguri!

- românii sunt autohtoni în Ardeal, nu venetici ca ungurii sau secuii!

- românii, în 1918, de trei ori mai numeroşi decât ungurii (şi de două ori decât ungurii + secuii) şi-au exprimat autodeterminarea - drept al populaţiei majoritare - nu prin autonomie, ci prin unire cu România!

- noi, românii, pe vremea invocatelor tradiţii autonomiste, eram efectiv prigoniţi şi sortiţi maghiarizării, pe când voi, ungurii, vă bucuraţi, astăzi, în România, de nişte drepturi bine peste reglementările internaţionale: reprezentare parlamentară proporţională, participare la guvernare, învăţământ de stat în limba maghiară, de toate gradele etc. etc. etc.!

S-ar mai putea spune destule, fireşte, dar - Slavă Domnului - tot asta fac de vreo 15 ani.

Să trecem, mai bine, la artizanii "pericolului românesc". Am mai spus-o: şi deşteptarea, şi emanciparea naţională, şi Marea Unire au fost, în ultimă analiză, opera românilor, indiferent de confesiune - şi chiar în pofida acesteia.

De ce am mai adăugat ultima precizare? Nu pentru că aş căuta gâlceavă, nu pentru că vreau neapărat să dezgrop morţii - ci datorită faptului că şi astăzi se mai aud încă voci (nu puţine) care ne contestă nouă, ortodocşilor, aportul adus la cauza reîntregirii.

Să vedem, totuşi, cum au stat, în realitate, lucrurile - mai ales că avem la dispoziţie o sursă (cea a lui Huszár) care, din acest punct de vedere, este absolut obiectivă.

O dată, reamintesc că în cartea sus-numitului nu există, nicăieri, vreo referire la pericolul uniat sau ortodox, ci, invariabil, la "pericolul românesc"!

În al doilea rând, nu pot trece peste faptul că Huszár, totuşi, sugerează (ca să folosesc un eufemism) o anume ierarhizare - care nu poate scăpa decât celor neavizaţi sau cu viziuni partizane asupra chestiunii în discuţie. Iată câteva citate, în care diferenţierile cu greu ar putea fi trecute în domeniul nuanţelor:

"...din punctul de vedere al politicii maghiare de stat, ar fi o gre-

şeală de neiertat să se acorde Bisericii Greco-Catolice Române - separat şi independent de Biserica Romano-Catolică Maghiară - o autonomie de tipul celei de care beneficiază Biserica Ortodoxă Română (statut la care uniaţii râvnesc din răsputeri), pentru că această autonomie confesională n-ar reprezenta altceva decât încă un incubator (s.m.) al ultranaţionalismului, al instigării împotriva naţiunii şi statului maghiar." (pag. 148);

"...românii greco-catolici, după ce - sub aripa ocrotitoare a catolicismului - s-au consolidat din punct de vedere material şi naţional, acum, sub influenţa politicii româneşti ultranaţionaliste şi luând exemplu de la ortodocşi (s.m.) vor - fără a renunţa la banii pe care-i primesc de la romano-catolici - să dobândească o autonomie totală şi s-o folosească în scopuri ultranaţionaliste, antimaghiare şi antistatale." (pag. 144)

Sau, mai scurt şi mai clar: "Având în vedere că astăzi - indubitabil - principalii promotori ai ultranaţionalismului românesc din ţară sunt preoţii şi dascălii ortodocşi..." (în aceeaşi carte de care ne-am ocupat, la pagina 276)!!!

Este suficient de limpede?

Şi asta o spune, în 1907, un înalt funcţionar - om de încredere al ministrului grof Andrássy Gyula - din Ministerul de Interne al Ungariei dualiste!

Cât priveşte uniaţia, să apelăm la aceeaşi sursă (negreşit) maghiară şi oficială:

"Deşi istoricii români, aproape fără excepţie, sunt de acord asupra faptului că uniatismul a fost principalul factor al emancipării românilor, ei nu pot ignora, însă, nici consecinţele nefaste ale acestuia - deosebit de favorabile pentru statuI naţional maghiar (s.m.) - şianume: divizarea românilor în două tabere antagoniste, cea ortodoxă şi cea greco-catolică, tabere ce au dus o luptă pe viată şi pe moarte timp de peste un secol, reverberaţiile acesteia răzbătând până în zilele noastre prin animozităţi, invidii, gelozii ce se fac resimţite, în egală măsură, în sferele bisericeşti şi cele laice, atât privitor la problemele confesionale, cât şi la cele lumeşti şi care - spre folosul statalităţii maghiare (s.m.) - şi astăzi încă sădesc discordie între români, şubrezind proverbiala lor unitate de rit, limbă şi tradiţii." ("Românii din Ungaria", pagina 141)

Sau, mai scurt şi mai tranşant:

"O bună parte a românilor a acceptat uniaţia doar din motive materiale, iar toată Unirea cu Roma a fost concepută de către iniţiatorii ei cu un singur scop: să-i împartă pe români în două tabere antagoniste şi să le diminueze astfel forţa unitară" (aceeaşi carte a lui Huszár, la pagina l42)!

Iată, aşadar, părerea părţii maghiare - într-un volum de uz strict confidenţial (al Ministerului de Interne)!!!

Desigur, m-aş putea opri aici (fără a mai reaminti părerea - similară - a unor fruntaşi greco-catolici sau preţul plătit de către aceştia pentru nerespectarea "înregimentării" şi a "regulilor jocului"), cu conştiinţa împăcată că s-a spus tot ce era de spus - nu despre acei români uniţi care au făcut istorie, ci despre uniaţie ca şi instituţie, menire şi speranţe oficiale investite în ea.

Va trebui, insă, să revin cu nişte elemente în plus:

- ortodocşii erau sensibil mai mulţi;
- spre deosebire de greco-catolici, erau mai unitar răspândiţi şi cu o densitate clar mai mare - şi nimic nu-i obliga la un joc duplicitar;
- aveau net mai multe şcoli confesionale şi mai mulţi dascăli;
- deţineau cele mai puternice instituţii financiar-bancare (Arad, Hunedoara, Caraş-Severin - judeţe prin excelenţă ortodoxe);
- aveau sau patronau mai multe organe de presă;
- ei erau, încă de la Şaguna, partizanii "activismului";
- pe filiera lor s-au întreţinut, cu precădere, relaţiile (deloc neglijabile) cu Vechiul Regat, relaţii materiale, spirituale, politice etc. care au permis - printre multe altele - refugierea celor pe care Huszár îi numea, în bătaie de joc, "martiri";
- şi tot pe filiera lor s-a cultivat unionismul (in opoziţie cu doctrina autonomistă) - atât în Ardeal, cât şi în Vechiul Regat.

În fine, nu pot să nu amintesc că figura (de departe) cea mai importantă - şi unanim recunoscută - a luptei pentru emanciparea românilor ardeleni a fost mitropolitul ortodox Andrei Şaguna, cel despre care se poate spune că într-o viaţă de om a reuşit să realizeze cât Blajul în două secole. Iată câteva din principalele sale înfăptuiri:

- a fost "ideologul" şi "diplomatul" revoluţiei de la 1848 - fără de care luptele şi jertfele lui Avram Iancu şi ale oamenilor săi ar fi rămas fără nici o finalitate;

- a fost autorul moral al legilor din 1863 - prin care naţiunea română dobândea drepturi egale cu ungurii şi saşii, iar limba română devenea, şi ea, limbă oficială;

- a fost principalul iniţiator şi primul preşedinte al ASTRA – jucând rolul hotărâtor şi în legalizarea acesteia;

- a fost iniţiatorul şi principalul susţinător al activismului politic;

- a creat, practic, învăţământul confesional ortodox şi i-a asigurat coerenţă şi eficienţă;

- a reuşit să separe Biserica Ortodoxă Română de cea sârbească şi să o ridice la rang de mitropolie;

- a reuşit să impună legiferarea autonomiei acesteia şi să organizeze instituţii teologice de prestigiu.

Prin toate cele de mai sus (şi multe altele), Şaguna a creat un precedent, un punct de referinţă - fără de care lupta de emancipare naţională ar fi fost lipsită, în deceniile ce au urmat, de orice orizont.

Şi dacă tot discutăm despre personalităţi (ortodoxe), aş mai aminti despre Manuil Gojdu, prieten cu mitropolitul Şaguna, membru fondator al ASTRA, a cărui casă "era deschisă totdeauna pentru bunii români şi studenţii lipsiţi" şi care şi-a lăsat "toată averea sa impunătoare pentru luminarea neamului său ortodox; sute de studenţi români, ajunşi fruntaşii românilor din Ungaria, au studiat cu bani din Fundaţiunea Gojdu" (citatele sunt din Enciclopedia Minerva, pag. 493). După cum, nu pot să nu-l pomenesc, în aceeaşi ordine de idei, şi pe (ortodoxul) Vasile Goldiş - el fiind cel ce a redactat atât "Declaraţiunea de la Oradea", cât şi "Ultimatumul" adresat lui Jászi Oszkár (trepte strict necesare în edificarea "tribunei" de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918) - şi nu greco-catolicii Maniu sau Vaida-Voievod, de pildă.

Ar mai fi multe de spus. Poate cu altă ocazie. Aş mai adăuga doar atât :

- scânteia deşteptării naţionale o fi pornit ea din Ardeal - meritul iniţial datorându-se unor greco-catolici (nu instituţiei ca atare şi cu atât mai puţin patronilor romano-catolici!) - dar înteţirea "focului", travaliul de „vestală" şi explozia finală au fost opera românilor, indiferent de confesiune sau de poziţia geografică raportată la arcul carpatic;

- pe de altă parte, în 1918-1920 s-au unit, totuşi, 13.000.000 de români, din care doar 1.380.000 erau greco-catolici;

- iar dacă privim chestiunea în ansamblul ei şi punem în balanţă

prețul plătit - inclusiv în vieți omenești - nu cred că un om de bun simț mai poate transforma subiectul într-o dispută confesională (unilaterală!).

Că eu exact asta încerc să fac? Eroare! Întreg demersul meu (chiar şi cel din "Secesiunea Ardealului" - pe care mi l-am reconsiderat într-un spirit critic) este unul defensiv. Am spus-o şi o repet: nu contest şi nu condamn - vreau doar să restabilesc adevărul unui echilibru care a existat. Şi pe care alții îl contestă!

Revin asupra unor întrebări pe care le-am mai pus - poate nu suficient de clar:

- ce s-ar fi ales de autodeterminarea wilsoniană şi de tot travaliul românilor ardeleni (şi nu numai) dacă războiul ar fi fost pierdut?
- cine (şi cum) a câştigat războiul?
- cine a apărat Ardealul împotriva invaziei trupelor lui Kun Béla?
- cine a ocupat Ungaria şi a lichidat pericolul ungar?
- cine a plătit tributul de sânge (800.000 de morți!)?
- cine şi-a onorat, în ciuda eşecurilor inițiale, angajamentul față de aliați, permițând acestora - prin blocarea unor importante forțe inamice pe linia Carpaților Orientali - să câştige războiul pe celelalte fronturi?

Prima întrebare nu mai necesită nici un răspuns, iar răspunsul la toate celelalte este unul singur: armatele României ortodoxe!

Şi numai acest "amănunt" ar trebui să descurajeze orice gând (nemaivorbind de inițiative) de abordare confesională (greco-catolică, evident!) a chestiunii.

În rest - privitor strict la Ardeal şi ardeleni - să cumpănească şi să-şi dea sentința cititorii.

Eu aş opta pentru următorul verdict: Marea Unire - corolarul eforturilor, mai mult sau mai puțin conjugate, ale unor înaintaşi luminați - a fost, până la urmă, opera tuturor românilor!

P.S. Aş mai avea, totuşi, o nedumerire: oare ăia un sfert de milion de "unguri" , pentru care s-a înființat episcopia de la Hajdu-Dorog, cum de erau greco-catolici (şi nu ortodocşi)??!

Dar ceilalți 250.000 de români rămaşi în Ungaria după Trianon cum o mai duc? Ne lămureşte poeta Maria Bereny într-un interviu reprodus în cartea lui Dan Brudaşcu - "Pagini Ungare", la pagina 74:

"Întrebare: - Ce vă ajută să păstrați, cât se mai poate, limba şi

specificitatea culturală?

Răspuns: - Biserica. Cea ortodoxă, se înțelege. Cele 18 parohii ortodoxe se implică activ, inspirat, permanent în viața comunității românești din Ungaria. Ca întotdeauna, credința străbună ne este reazem şi speranță. Toți, dar absolut toți credincioşii români care au îmbrățişat alte credințe, inclusiv pe cea catolică, au fost complet asimilați. Astăzi, în toate bisericile greco-catolice foste româneşti se predică şi se slujeşte exclusiv în ungureşte."

Mai este nevoie de vreun comentariu?

Şi, din păcate, cam la fel stau lucrurile şi în plin centrul României - în aşa zisul Pământ Secuiesc (Székelyföld)!

Bibliografie

1/. Brudaşcu Dan – „Pagini Ungare”, Editura Sedan, 2002

2/. Budapesti Hirlap – numerele 51, 52, 88, 89 din 1912

3/. Huszár Antal – „A Magyarországi Románok”, Tipografia Regală Maghiară de Stat, Budapesta, 1907

4/. Iorga Nicolae – „Istoria Bisericii Româneşti” , Editura Ministerului de Culte, Bucureşti, 1928

5/. Lăcătuşu Ioan – „Tendințe de enclavizare a unui spațiu românesc - Harghita şi Covasna”, Editura România Pur şi Simplu, Bucureşti, 2004

6/. Millea Zeno – „Secesiunea Ardealului (Scenarii - geopolitice, confesionale, etnice şi transetnice - pre şi post-decembriste)”, Editura Carpatica, Cluj-Napoca, 2002

7/. Millea Zeno – „Strict Confidențial”, Timpul - 7 zile în România şi în lume, octombrie 2004 - mai 2005

8/. Minerva (Enciclopedie Română), Editura Comitetului de Redacție, Cluj, 1929

9/. Révai Nagy Lexikona, Editura fraților Révai, Budapesta, 1911-1916

10/. Zamfirescu Dan – „Ortodoxie şi Romano-Catolicism”, Editura Roza Vânturilor, Bucureşti, 1992

Cuprins

Cuvânt înainte 5

În loc de prefaţă 7

Demers şi argumente 12

Românii din Ungaria dualistă: pondere şi statut 16

Raportul români-unguri în Ardeal 22

Uniaţia: beneficii şi beneficiari 27

Autonomia Romano-Catolică a Bisericii Unite 31

Inocenţiu Micu-Clain: primul uniat răsvrătit şi preţul cu care şi-a plătit cutezanţa 35

Uniaţia: un „cal troian" – chiar şi în viziunea fruntaşilor greco-catolici 40

Adevărul despre revoluţia de la 1848 – într-o sursă maghiară de uz strict confidenţial 44

„Numai prin neaşteptatul fenomen al numirii în fruntea diecezei neunite a unui om ca Andrei Şaguna … se datoreşte învierea spiritului românesc în amândouă Bisericile şi definitiva lor organizare" (N. Iorga) 49

„Schimbarea în sens românesc a spiritului în Biserica Unită: Samuil Clain, Şincai şi Petru Maior ca răsvrătiţi religioşi" (N. Iorga) 55

Corifeii Şcolii Ardelene – prigoniți de propriul episcop unit! 61

Presa românească din Ungaria dualistă: orientare şi egidă 96

Relațiile cu românii de dincolo de Carpați şi filiera acestora 72

Concluziile lui Huszár Antal 77

Epilogul lui Huszár Antal 84

Roadele strădaniilor lui Huszár et comp. 88

Presa maghiară a vremii despre Hajdu-Dorog 96

Concluzii 100

Bibliografie 109

c-da. nr.
Nr. Coli 7 format A5 din 61/86

Tipărită la
Tipografia Arhiepiscopiei Ortodoxe
Alba Iulia

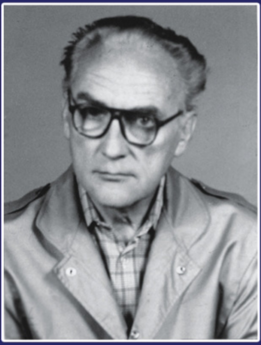

Ce fel de „pericol românesc"? Cel despre care avertiza (propunând şi măsuri de contracarare), în 1907, un înalt funcţionar al Ministerului Regal Maghiar de Interne - Huszár Antal - într-o carte de „uz strict confidenţial", intitulată „A Magyarországi Románok" (Românii din Ungaria).

De ce am considerat interesant (sau chiar de actualitate) subiectul? Din varii motive, ce ţin de realităţile perioadei evocate - dar şi de reflectarea acestora în prezent, realităţi pe care lectura cărţii le va supune aprecierii şi judecăţii cititorilor.

Zeno Millea

De acelaşi autor:
- „Istorie maghiaro-maghiară în citate", ARED, Bucureşti, 1999
- „Secesiunea Ardealului (Scenarii - geopolitice, confesionale, etnice şi transetnice - pre şi postdecembriste)", Editura Carpatica, Cluj-Napoca, 2002
- „Mişcarea Revizionistă Maghiară", editura Dragoş Vodă, Cluj-Napoca, 2003
- „Chestiunea Transilvaniei versus Problema transilvană", Editura România pur şi simplu, Bucureşti, 2004

ISBN: 973-7879-18-X